

Økonomiske analyser

Nr. 7 — 1988

Konjunkturtendensene i utlandet

**Befolkningsutvikling og
bosettingsmønster**

Statistisk Sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 – Tlf. (02) 41 38 20

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk Sentralbyrå og kommer normalt med 10 nummer i året. Første nummer i året vil inneholde Økonomisk utsyn over året som gikk. Publikasjonen vil ellers inneholde konjunkturten- densene og aktuelle konjunkturtall for norsk og internasjonal økonomi. Kvartalsvise og årlige nasjonalregnskapstall vil bli publisert og kommentert etter hvert som de foreligger. Publikasjonen vil også bringe kortere artikler med samfunnsøkonomisk innhold og oversikter over publikasjoner fra forskningsvirksomheten i Statistisk Sentralbyrå.

Statistisk Sentralbyrå ønsker videst mulig spredning av data og analyser som offentliggjøres i Økonomiske analyser. Gjengivelse er tillatt uten restriksjoner. Av hensyn til leserne ber imidlertid Statistisk Sentralbyrå om at kilde blir oppgitt – publikasjonsserie og årgang/nummer – og at forfatterens navn framgår der det er aktuelt. Synspunkter i artikler med navngitt forfatter kan ikke uten videre tas som uttrykk for Statistisk Sentralbyrås oppfatning.

Redaksjon: Olav Bjerkholt, Ådne Cappelen, Per Richard Johansen, Olav Ljones, Svein Longva, Lorents Lorentsen.

Redaksjonssekretærer: Kirsten Hansen (artikkelstoff), Lisbeth Lerskau Hansen (konjunkturoversikter mv.).

Forsknings- avdelingen

ble opprettet i 1953 og er i dag organisert i fire enheter:

- o Seksjon for nasjonalregnskap
- o Økonomisk analysegruppe
- o Sosiodemografisk seksjon
- o Seksjon for ressurs- og miljøanalyse.

Statistisk Sentralbyrå har lange tradisjoner som forskningsinstitusjon, og forsknings- og analysevirksomheten har etter hvert fått et betydelig omfang. Virksomheten omfatter blant annet:

- o Nasjonalregnskap
- o Samfunnsøkonomi, makroøkonomiske modeller, konjunkturanalyse, skatteforskning, kryssløpsanalyse og økonomiske studier
- o Befolkningsutvikling, fruktbarhetsstudier, arbeidsmarked og utdanning
- o Naturressurser, energianalyse, arealregnskap, miljøøkonomi, miljø og levekår
- o Petroleumsøkonomi
- o Regional analyse

Økonomiske analyser

Nr. 7 — 1988

INNHOOLD

Side

KONJUNKTURTENDENSENE I UTLANDET

Sammendrag	3
Råvaremarkedene	4
Sverige	6
Storbritannia	11
Forbundsrepublikken Tyskland	15
USA	18
Japan	21

BEFOLKNINGSUTVIKLING OG BOSETTINGSMØNSTER

Av Lars Østby	24
---------------------	----

TABELL- OG DIAGRAMVEDLEGG	41
---------------------------------	----

Statistisk Sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1 – Tlf. (02) 41 38 20

KONJUNKTURTENDENSENE

Arbeidet med Konjunkturtrendene utføres ved Økonomisk analysegruppe i Statistisk Sentralbyrås Forskningsavdeling. Rapporten i denne utgaven av Økonomiske analyser omhandler konjunkturtrendene i utlandet. Forespørsler om konjunkturutviklingen i utlandet kan rettes til Kjell Wettergreen og om utviklingen i Norge til Per Richard Johansen eller Nils Martin Stølen.

Arbeidet med denne rapporten ble avsluttet onsdag 21. september.

Oversikt over publiseringstidspunkter

Konjunkturoversikter	Utlandet	Norge
- forrige publisering	ØA nr. 5 - 1988 (juni)	ØA nr. 6 - 1988 (august)
- neste publisering	ØA nr. 9 - 1988 (desember)	ØA nr. 9 - 1988 (desember)

KONJUNKURTENDENSENE I UTLANDET

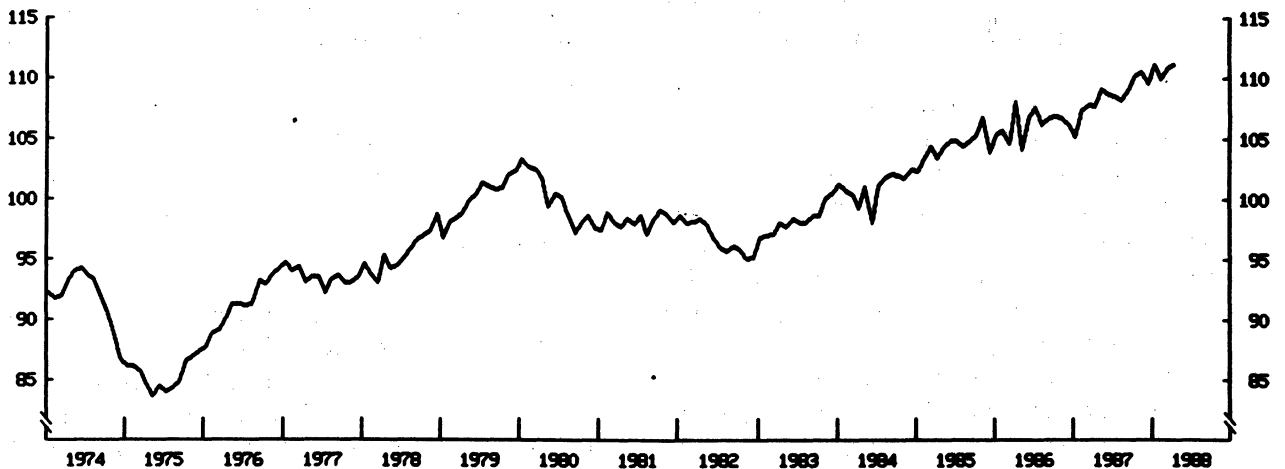
SAMMENDRAG

I Vest-Europa ble konjunkturutviklingen utover våren og sommeren betydelig bedre enn ventet. Sett i forhold til 1. kvartal, da uvanlig gunstige værforhold førte til sterk produksjonsoppgang i mange land, særlig i bygge- og anleggsvirksomheten, var veksten i produksjon og etterspørsel likevel forholdsvis svak i 2. kvartal. Men den underliggende veksttendensen har trolig forsterket seg noe. Særlig investeringsetterspørselen ser ut til å ha tatt seg kraftig opp og vil for 1988 under ett stimulere produksjonsutviklingen mer enn tidligere ventet. Men konsumetterspørselen er fortsatt den viktigste drivkraften bak produksjonsveksten, og i store land som Forbundsrepublikken Tyskland og Storbritannia er også konsumprognosene for 1988 justert noe opp. En viss oppjustering har også funnet sted for eksporten. Dette kan tenkes å henge sammen med de siste månedenes oppgang i dollarkursen. For 1989 ventes veksten i

produksjon og etterspørsel å bli betydelig svakere enn i 1988.

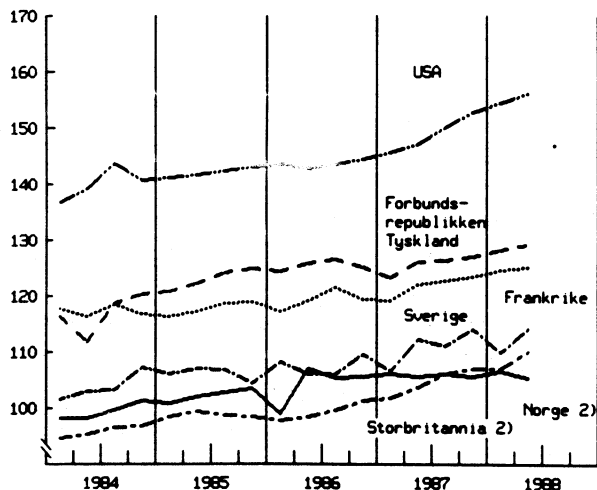
Fortsatt synes arbeidsløsheten å være det viktigste problemet i Vest-Europa. Den holder seg svært høy, selv om den i enkelte land viser tendens til svak - men trolig forbigående - nedgang. For Vest-Europa under ett vil tallet på arbeidsløse ved utgangen av 1989 kunne komme opp i over 11 prosent av samlet arbeidsstyrke. I enkelte nøkkelindustrier og i spesielle geografiske områder har det likevel oppstått knapphet på visse typer arbeidskraft, samtidig som kapasitetsutnyttningen i industrien har økt betydelig. Lønnsstigningen har derfor forsterket seg noe i flere land. Samtidig har importvarene blitt noe dyrere. Dette har ført til en viss øking i prisstigningstakten - riktignok temmelig moderat - i en rekke land. Etter det tyske IFO-instituttets prognoser vil stigningstakten for konsumprisene i Forbundsrepublikken øke fra 0,6 prosent i 1987 til 1 prosent i 1988 og 2,5 prosent i 1989. For Storbritannia er de tilsvarende prognosene fra NIESR - National Institute of Economic

INDUSTRIPRODUKSJONEN I VEST-EUROPA. 1)
Sesongjustert. 1980=100.



1) Inkl. gruvedrift og kraftforsyning.
Kilde: OECD.

INDUSTRIPRODUKSJON I UTVALGTE LAND
Medregnet bergverksdrift og kraftforsyning.
Sesongjustert. 1975=100. 1)



1) Kilde: OECD.

2) Ekskl. bergverksdrift og kraftforsyning.

and Social Research - henholdsvis 3,5 prosent, 4,6 prosent og 5,4 prosent.

Sammenlignet med prisstigningen i slutten av 70-årene og begynnelsen av 80-årene er dette relativt lave prisstigningsrater, men de kan likevel ha ugunstige virkninger for den økonomiske politikken fordi de kan skape frykt for at verdensøkonomien vil komme inn i en ny lønns- prisspiral. I Vest-Europa har renten steget, dels som følge av renteoppgang i USA, men noen land har også satt opp renten for å bremse etterspørselen. Fortsatt øking i prisstigningstakten vil kunne føre til nye betydelige renteforhøyelser, som vil kunne bremse veksten kraftig neste år.

I USA har konjunkturoppgangen forsterket seg enda mer enn i Vest-Europa, og også her har prisstigningstakten økt. Etter DRIs (Data Resources Inc.) prognoser fra august vil stigningstakten for de amerikanske konsumprisene øke fra 3,7 prosent i 1987 til 4,1 prosent i 1988 og 5,1 prosent i 1989. Fortsatt er prisstigningstakten forholdsvis lav også i USA, men erfaringsmessig skal det lite til før de amerikanske myndighetene reagerer med bremsetiltak. Kapasitetsutnyttningen i industrien og knappheten på faglært arbeidskraft i nøkkelindustrier er langt mer

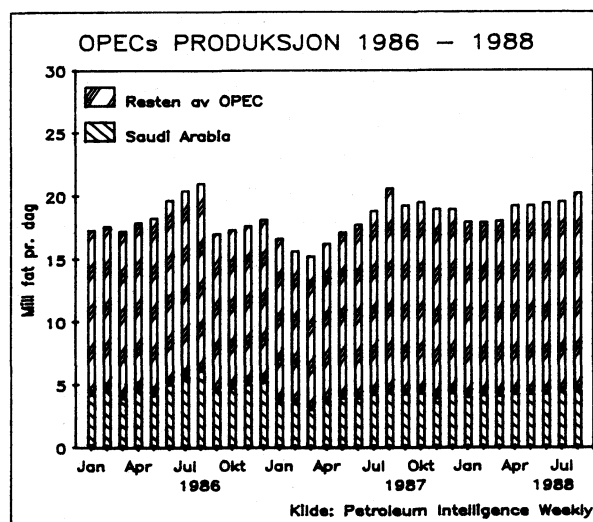
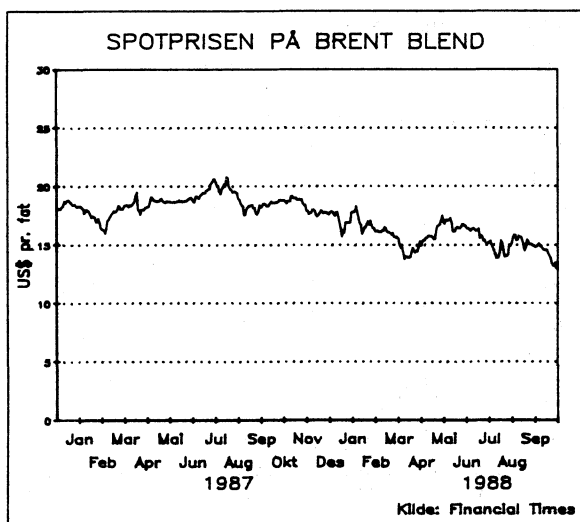
utpreget i USA enn i Vest-Europa, og myndighetene er sterkt på vakt mot tendenser til "overoppheting" av økonomien. Den økonomiske politikken har derfor blitt strammet til i det siste. Det har ikke vært ansett som ønskelig å stramme til finanspolitikken før valget, men rentene har i løpet av de siste månedene økt betydelig. Fortsatt renteoppgang - noe som nå virker sannsynlig - vil kunne få sterke bremsevirkninger på amerikansk økonomi neste år, spesielt hvis nye renteforhøyelser blir kombinert med tilstramming i finanspolitikken for å få til en reduksjon av budsjettunderskuddet. Konjunkturutviklingen utover våren og sommeren - med sterkere produksjonsvekst og høyere prisstigning enn ventet - har derfor endret den sannsynlige vekstprofilen i amerikansk økonomi i det kommende halvannet år; mens DRI i vår ventet jevn produksjonsvekst i 1988 og 1989 (med 2,8 prosent for begge år), virker det nå mer sannsynlig at 1988 vil bli et mer utpreget høykonjunkturår (med en ventet vekst på 4,0 prosent). Vekstraten i de to følgende år ventes nå å bli betydelig lavere (henholdsvis 2,5 prosent og 2,0 prosent), både som følge av stram kredittpolitikk og kanskje også finanspolitikk.

Den senere tids dollaroppgang - som bl.a. har sammenheng med amerikansk rentepolitikk - vil på noe sikt isolert sett øke det amerikanske utenriksunderskuddet og dermed ubalansen i verdensøkonomien. Denne representerer fortsatt en vesentlig usikkerhetsfaktor, som i visse situasjoner vil kunne føre til uro på finans- og valutamarkedene.

RÅVAREMARKEDENE

Oljemarkedet

Oljemarkedet er for tiden preget av stadig økende produksjon og fallende oljepriser. Spotprisen for Nordsjøolje har svekket seg mye de siste ukene, og Brent Blend har blitt omsatt for ned mot 13 US\$ pr. fat. En må tilbake til sommeren 1986 for å finne tilsvarende lave priser.



OPECs oljeproduksjon har økt i hele år, og produksjonen er av tidsskriftet Petroleum Intelligence Weekly anslått til 19,5 mill. fat pr. dag i august, mot drøye 17 mill. fat pr. dag i begynnelsen av året. OPEC har imidlertid økt produksjonen med om lag 2 mill. fat pr. dag i første halvår i år sammenliknet med samme periode i 1987. Det at oljeproduksjonen har økt jevnt og sikkert i hele år viser at organisasjonen igjen har store problemer med intern disiplin. Våpenhvilen mellom Iran og Irak har heller ikke gitt OPEC økt styrke; en reise organisasjonens generalsekretær hadde til de to landene for å få dem til å redusere oljeproduksjonen var helt uten resultat.

IEA anslår at forbruket av oljeprodukter vil øke med om lag 2 prosent i OECD-området fra 1987 til 1988, og den samme veksten er anslått inn i 1989. IEA venter imidlertid en reduksjon i BNP-veksten gjennom 1989. Inklusive utviklingsland vil forbruket av olje øke med 1 mill. fat pr. dag fra 1987 til 1988, og IEA anslår nå bare en mindre økning i tilbudet utenfor OPEC, noe som gir et visst rom for økt oljeproduksjon fra OPEC.

Det er få tegn i oljemarkedet til at situasjonen med svak oljepris skal endre seg. Tilgangen av olje er større enn forbruket, og lagrene er relativt fulle. Selv om etterspørselen sesongmessig tar seg noe opp

utover høsten, må antakeligvis tilbudet reduseres for at oljeprisen skal gå opp. Det er lite som tyder på at OPEC vil få til dette, selv om det er vedtatt at OPECs pris-komite skal møtes for å diskutere situasjonen.

Andre råvaremarkeder

Prisene på industrielle råvarer steg stort sett sterkt gjennom 1987, bortsett fra ukene etter børskraket i oktober i fjor. Etter en forbigående nedgang i januar i år fortsatte stigningen utover vinteren og våren, og en - ihvertfall foreløpig - topp ble passert i juni. Resten av sommeren viste råvareprisene en svært ustabil tendens, men var gjennomgående i nedgang. Etter HWW - Institut für Wirtschaftsforschungs dollarbaserte indeks økte prisene på industri-råvarer med 58 prosent fra et bunnpunkt i juli 1986 til juni 1988. Bare fra februar i år til juni var stigningen 12 prosent. Delindeksen for metaller økte enda sterkere, med hele 94 prosent fra et bunnpunkt i november 1986 til juni 1988. Men tidlig i september lå både indeksen for industri-råvarer i alt og delindeksen for metallprisene klart lavere enn i juni (henholdsvis 19 prosent og 24 prosent).

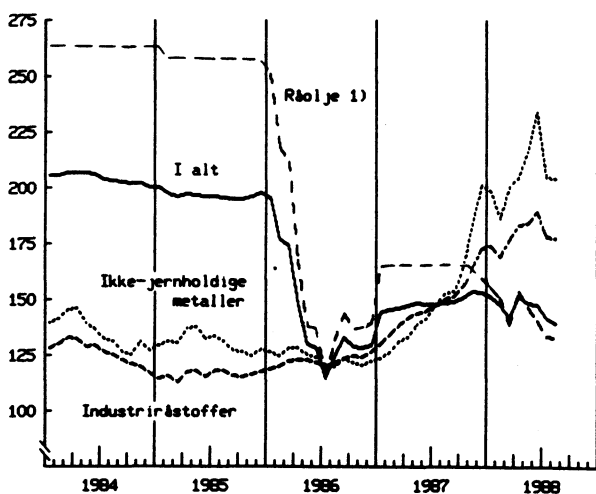
Industriråvareprisene regnet i SDR (Det internasjonale pengesystemets pengeenhet) viste

enda sterkere stigning i første halvår i år, med hele 45 prosent fra begynnelsen av februar til tidlig i juni. Metallprisene regnet i SDR steg med hele 65 prosent i samme tidsrom, og de lå i begynnelsen av juni nesten 3 ganger så høyt som ved bunnpunktet mot slutten av 1986. Den spesielt sterke stigningen i den SDR-baserte indeksen sett i forhold til stigningen i den dollarbaserte indeksen henger sammen med at dollarkursen gjennomgående har vært i oppgang hittil i år. Men tidlig i september lå den SDR-baserte indeksen for industriråvarer i alt og delindeksen for metaller likevel henholdsvis 16 prosent og 20 prosent lavere enn toppen i juni.

Aluminiumsprisene (regnet i norske kroner) lå midt i juni nesten dobbelt så høyt som i slutten av januar, men i de følgende ukene viste aluminiumsprisene meget sterke svingninger, og de lå tidlig i september 34 prosent under toppnivået i juni.

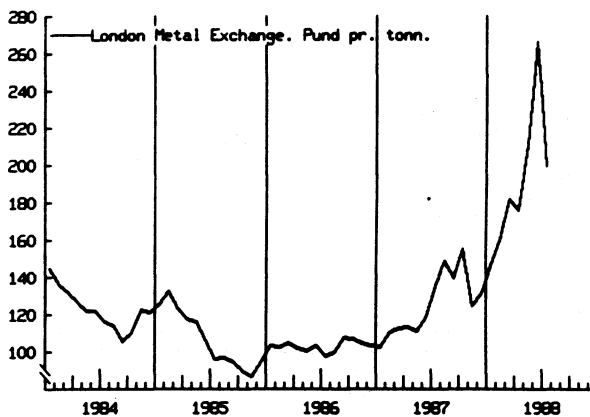
Metallagrene hadde mot slutten av 1987 sunket til et uvanlig lavt nivå, samtidig som etterspørselen etter industrielle ferdigvarer - særlig fra de nyindustrialiserte landene i Asia og fra Japan - økte sterkt. Prisstigningen for metaller - og dermed for industriråvarer i alt - ble derfor meget be-

INDEKSER FOR RÅVAREPRISER PÅ VERDENSHARKEDET
På dollarbasis. 1975=100.



Kilde: HMA-Institut für Wirtschaftsforschung.
1) Offisielle eksportpriser.

INDEKS FOR ALUMINIUMSPRISER
1979=100.



Kilde: World Metal Statistics, august 1988.

tydelig. Den sviktende tendensen i det siste henger sammen med at ledig produksjonskapasitet i gruveindustrien - som en tid var unyttet - nå tas i bruk igjen.

OECD ventet i juni betydelig svakere råvareprisutvikling i tiden fremover enn gjennom første halvår i år; råvareprisene utenom olje vil - etter OECDs siste prognoser - i gjennomsnitt stige omtrent i takt med prisene på industrielle ferdigvarer. Med OECDs forutsetninger innebærer dette en stigning i råvareprisene (utenom olje) regnet i dollar på 15 prosent fra 1987 til 1988 og mindre enn 2 prosent neste år. NIESR i London (National Institute of Economic and Social Research) ventet i august en stigning i dollarprisen på 37 prosent for metaller og mineraler fra 1987 til 1988, men bare en forholdsvis moderat stigning for jordbruksprodukter, til tross for tørken i USA. For 1989 ventet NIESR en nedgang på 12 prosent for metallprisene, men fortsatt stigning for de fleste andre råvarer.

=====

SVERIGE: BETYDELIG PRODUKSJONSVEKST OG LAV ARBEIDSLØSHET, MEN ØKING I PRISSTIGNINGSTAKTEN OG I DRIFTSUNDERSKUDET OVERFOR UT-LANDET

=====

I Sverige har høykonjunkturen forsterket seg ytterligere utover våren og sommeren, etter

SVERIGE: BRUTTONASJONALPRODUKTET OG DETS HOVEDKOMPONENTER								
Volumendring fra året før i prosent.								
	1987		1988			1989		
	FD ¹	FD	OECD	Ind. förb. ⁴	FD alt. 1 ²	FD alt. 2 ³	OECD	Ind. förb.
	april 88	april 88	juni 88	juli 88	april 1988		juni 88	juli 88
Privat konsum	4,1	3,0	2 3/4	2,0	1,5	1,8	2	0,5
Offentlig konsum	0,7	1,1	1	1,0	0,8	0,8	1	1,0
Bruttoinvestering i fast real-kapital	7,5	3,8	4 3/4	3,1	2,3	1,3	2	1,3
Eksport	4,8	2,7	2 3/4	2,5	2,7	1,2	2 1/2	0,5
Import	6,9	4,9	2 1/4	4,3	3,4	3,6	3 1/2	2,5
Bruttonasjonalprodukt	2,8	2,2	2 1/4	2,0	1,7	1,0	1 3/4	0,8

¹ Finansdepartementet.
² Lav lønnsøking.
³ "Normal" lønnsøking.
⁴ Sveriges Industriförbund.

nedgangen i aktiviteten i begynnelsen av året under arbeidsmarkedskonflikten. Statistiska Centralbyråns aktivitetsindeks - som skal måle endringer i bruttonasjonalproduktet - har senere vist øking. I juni lå den for fjerde måned på rad på rekordhøyt nivå. For første halvår under ett tyder aktivitetsindeksen på at bruttonasjonalproduktet har økt med 1,8 prosent fra første halvår i fjor til tross for nedgangen i januar og februar. I de siste månedene er det særlig industriproduksjonen som har drevet samlet bruttonasjonalproduktet oppover. Det ser ut til at industriproduksjonen har overtatt varehandelens rolle som "lokomotiv" i konjunkturoppgangen. Arbeidsløsheten er lav, men økende prisstigningstakt vil kunne svekke industriens konkurransevne og bidra til økende underskudd i utenriksøkonomien neste år.

For 1988 under ett ventes likevel bruttonasjonalproduktet å øke noe svakere enn i 1987, og i 1989 ventes veksttaket å avta ytterligere. Den ventede nedgangen i vekst-

takten henger sammen både med begrensninger på produksjonssiden - knapphet på arbeidskraft og mangel på ledig produksjonskapasitet - og med en ventet nedgang i veksttaket både for den svært høye innenlandsetter-spørselen og for eksportetterspørselen. Prognosene spriker imidlertid en god del. Etter Finansdepartementets aprilprognose vil bruttonasjonalproduktet stige med 2,2 prosent i 1988, mot 2,8 prosent i 1987. I 1989 ventes stigningen å bli 1,7 prosent etter det laveste lønnstigningsalternativet og bare 1,0 prosent etter "normallønnstigningsalternativet" (som vil innebære en langt svakere vekst i både investeringer og eksport enn "lavtlønnsalternativet", se Økonomiske analyser nr. 5, 1988). OECD ventet i juni en vekst i bruttonasjonalproduktet på 2 1/4 prosent i 1988 og 1 3/4 prosent i 1989, mens Sveriges Industriförbund i juli ventet en vekst på 2,0 prosent i 1988 og bare 0,8 prosent i 1989. Flere andre ferske private prognoser forutsetter sterkere produksjonsvekst enn Industriförbundet; blant annet venter

PK-banken og Sparbankernas Bank en vekst på henholdsvis 2,6 prosent og 2,2 prosent i år og henholdsvis 1,5 prosent og 1,1 prosent neste år. Industriförbundets tilsynelatende pessimistiske prognose synes i første rekke å bygge på antagelsen om at fornyelsesbehovet for varige konsumvarer er blitt radikalt redusert gjennom "kjøpeboomen" de to siste årene, og at veksttakten i konsumetterspørselen derfor vil avta sterkt. Men også eksportutsiktene blir relativt pessimistisk vurdert av Industriförbundet, noe som har sammenheng med den sterke pris- og kostnadsstigningen hittil i år.

For industrien viste produksjonsutviklingen utover våren og sommeren en rask gjeninnhenting etter arbeidskonfliktene i januar og februar. Bedriftene ventet en ekspansiv utvikling utover sommeren, og høykonjunkturen ble derved ytterligere forsterket. En sterk oppgang i etterspørselen både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet har ført til betydelig produksjonsoppgang i 2. kvartal (4 prosent fra 1. kvartal), og styrken i konjunkturoppgangen kan nå sammenlignes med oppgangen i 1974-75. "Overopphetingstendensene" har blitt stadig tydeligere; leveringstidene øker, knappheten på arbeidskraft blir stadig mer akutt, og stadig fler industribedrifter arbeider med full kapasitetsutnyttning. I Konjunkturinstituttets juniundersøkelse ga industriforetakene uttrykk for betydelig optimisme, og de planla fortsatt produksjonsvekst i andre halvår.

Ordretilgangen til svensk industri, som da dette ble skrevet foreløpig bare var registrert til og med mai, økte ganske sterkt i løpet av våren. De siste årene har eksportmarkedene vært mest ekspansive, men i 1988 har tilgangen på eksportordrer stagnert på et høyt nivå, samtidig som ordretilgangen til hjemmemarkedet har vist sterkere vekst. Konjunkturbarometeret i juni tyder imidlertid på at etterspørselen både fra hjemmemarkedet og eksportmarkedet vil bli god i 3. kvartal.

Begrensninger på tilbudssiden kan imidlertid i stigende grad komme til å bremse produksjonsveksten. Industriens kapasitetsut-

nyttning var (sesongjustert) 88,6 prosent i gjennomsnitt i 1. kvartal i år, det vil si på samme rekordhøye nivå som i 4. kvartal 1987. Sammenlignet med 1. kvartal 1987 lå kapasitetsutnyttningen i 1. kvartal i år 1,9 prosentenheter høyere. Mangelen på fagarbeidere har også fortsatt å stige, og hele 60 prosent av bedriftene oppga mangel på fagarbeidere som en av de viktigste hindringer for fortsatt økt produksjon.

Utviklingen i kapasitetsutnyttningen fra 4. kvartal 1987 til 1. kvartal i år varierte sterkt fra bransje til bransje. Den største stigningen (3 prosentenheter) viste kjemisk industri mv., som etter en tilfeldig nedgang nådde rekordhøyde (86,4 prosent), mens det ble registrert nedgang for tekstil-, beklednings- og lær- og lærvareindustrien. Også primær metallindustri og verkstedindustri hadde litt lavere kapasitetsutnyttning i 1. kvartal i år enn i 4. kvartal i fjor.

Av verkstedsindustriens delbransjer er det maskinindustrien som har økt kapasitetsutnyttningen mest, mens den har gått ned i de andre delbransjene.

Arbeidsløsheten er fortsatt svært lav. I 2. kvartal var 65 000 personer registrert som arbeidsløse, eller 12 000 færre enn i samme kvartal i fjor. Arbeidsløsheten i juli lå på samme nivå som i juli i fjor. Det var da 77 000 personer arbeidsløse, eller 1,7 prosent av arbeidskraften. Antallet nyanmeldte ledige plasser utgjorde i gjennomsnitt for 2. kvartal 75 000. Dette er en øking på 12 300 fra 2. kvartal 1987.

På etterspørselssiden er konsumetterspørselen fortsatt den viktigste drivkraften bak oppgangen, men veksttakten er klart svekket. Volumet av detaljhandelen lå i første halvår i år om lag 2 prosent høyere enn ett år tidligere. Dette innebærer at veksttakten har blitt halvert sammenlignet med veksttakten i første halvår 1987. Sesongjustert lå detaljomsetningsvolumet i første halvår i år på samme høye nivå som i andre halvår i fjor.

Det er fortsatt omsetningen av varige varer som øker mest i detaljhandelen. I løpet av første halvår i år var omsetningsvolumet for varige varer 4 prosent høyere enn et år tidligere. Dette er imidlertid en betydelig lavere veksttakt enn gjennom 1987. Salg av radio- og TV-apparater lå likevel 12-13 prosent høyere enn i første halvår i fjor. I årets 1. kvartal økte tallet på nyregistrerte personbiler med vel 33 prosent fra 1. kvartal i fjor. I 2. kvartal steg salget av personbiler med vel 3 prosent fra samme tidsrom i 1987.

For 1988 under ett ventet Finansdepartementet i april - på bakgrunn bl.a. av et betydelig antall lønnsavtaler som da var inngått - en øking i det private konsumet på 3 prosent. Departementet forutsatte da en fortsatt betydelig negativ sparerate. OECD ventet i juni en konsumvekst på 2 3/4 prosent. I august ventet to av Sveriges største banker - PK-banken og Sparbankernas Bank - en litt svakere vekst - 2 1/2 prosent - enda bankene regnet med sterkere lønnsstigning enn Finansdepartementet. For industrien ventet bankene en lønnsstigning på 7,5-8 prosent, mens Finansdepartementet i juni ventet en stigning på 7 prosent. På den annen side venter bankene at konsumerter-spørselen vil bli sterkere bremsert av prisstigning; mens Finansdepartementet i april ventet en stigning i konsumprisene på 5,3 prosent gjennom 1988, var den tilsvarende prognosen fra bankene på 6 - 6 1/2 prosent. Som så ofte tidligere har Sveriges Industriförbund kommet med en prognose som skiller seg noe ut fra de andre. Industriförbundet legger som nevnt til grunn at konsumet av varige konsumvarer kan ha vokst så sterkt at behovet for fornyelse er tilfredsstillt, og det venter derfor en konsumvekst på bare 2 prosent i 1988.

For 1989 ventes klar nedgang i stigningstakten for det private konsumet. Den ventede nedgangen i veksttaket har bl.a. sammenheng med at prisstigningen i 1989 antas å ville bli enda sterkere enn i år (se senere). Den kan også henge sammen med forutsetninger om endring i spareraten. Finansdepartementet

ventet i april en stigning på 1,5-1,8 prosent i det private konsumet i 1989, mens de to bankene ventet en stigning på 1,5 prosent. Sveriges Industriförbund la seg - av grunner som er nevnt ovenfor - på en langt lavere prognose (0,5 prosent).

Investeringene i fast realkapital - som i 1987 viste den sterkeste oppgangen siden midten av 1960-årene - fortsetter etter alt å dømme å øke betydelig. Ordreutviklingen i verkstedindustrien peker mot fortsatt vekst i tiden fremover, selv om stigningstakten vil bli atskillig svakere enn i 1987. Fra 2. kvartal 1987 til 2. kvartal i år ble det registrert en øking i ordretilgangen til verkstedindustrien (utenom skipsverft) på 4 prosent, som i første rekke falt på hjemmemarkedet. Industriinvesteringene viste markert stigning gjennom 1987 og første halvår i år, og foretakenes investeringsplaner for resten av året peker mot et fortsatt høyt investeringsnivå. Den uvanlig høye kapasitetsutnyttningen i industrien må antas å bidra betydelig til fortsatt investeringsvekst.

Høykonjunkturen i bygge- og anleggsvirksomheten ble enda mer markert i løpet av første halvår i år. Ifølge Konjunkturinstituttets junibarometer rapporterte hele 90 prosent av bedriftene at knapphet på arbeidskraft hindrer fortsatt ekspansjon. Bedriftenes planer for andre halvår peker mot fortsatt forsterking i byggekonjunkturen. Deres forventninger er blitt oppjustert sammenlignet med marsbarometeret, som pekte mot en viss svekkelse av byggekonjunkturen mot slutten av 1988. I første halvår ble det satt i gang 22 600 nye boliger. Dette er en øking på 40 prosent sammenlignet med første halvår i fjor.

For de samlede investeringene i fast realkapital ventet Finansdepartementet i april at investeringsveksten vil fortsette i 1988 og i 1989, men med avtagende veksttakt (henholdsvis 3,8 prosent og 1,3 prosent, mot 7,5 prosent i 1987). For 1988 hadde investeringsprognosen da blitt betydelig oppjustert fra januar, da det var ventet en investe-

ringsvekst på 2,5 prosent. (Se nærmere detaljer i Økonomiske analyser nr. 5, 1988.) Siden april har som nevnt veksten i etterspørsel og produksjon blitt betydelig sterkere enn ventet, og både PK-banken og Sparebankernas Bank ventet i august sterkere investeringsvekst i 1988 enn Finansdepartementet gjorde i april - henholdsvis 5,7 prosent og 4,0 prosent. Med synkende vekst i totaløkonomien i 1989 venter også de to bankene nedgang i investeringsveksten neste år, til henholdsvis 3,0 prosent og 1,0 prosent. Sveriges Industriförbund venter en investeringsvekst på 3,1 prosent og 1,3 prosent i henholdsvis 1988 og 1989.

Vareeksporten var i betydelig vekst utover våren og sommeren, og i perioden januar-juli lå den - regnet i verdi - 8 prosent høyere enn i samme periode i fjor. Regnet uten skip og olje var stigningen 10 prosent. Ordreutviklingen i industrien peker mot avtakende veksttakt i vareeksporten. Tilgangen på nye eksportordrer har i løpet av året som nevnt stagnert på et meget høyt nivå, samtidig som hjemmemarkedet har vist sterkere ekspansjon.

I april ventet Finansdepartementet en volumvekst i samlet vare- og tjenesteeksport på 2,7 prosent fra 1987 til 1988 og 1,2 prosent neste år. Både Sparebankernas Bank og PK-banken hadde i august oppjustert sine prognoser for veksten i internasjonal økonomi. Begge regnet med en markedsvekst på 3,5 prosent i 1988. Sparebankernas Bank venter en eksportvekst på 3,5 prosent, altså med uforandrede markedsandeler, mens PK-banken ventet lavere markedsandeler og en eksportvekst på 2,7 prosent. For 1989 ventet begge bankene en avtakende eksportvekst, til henholdsvis 2,0 prosent og 1,5 prosent som følge av svakere vekst ute. Sveriges Industriförbund venter for 1988 en eksportvekst på 2,5 prosent, men for 1989 er Industriförbundet langt mer pessimistisk enn andre; for dette året ventes en vekst på bare 0,5 prosent i eksporten. Industriförbundet begrunner sin pessimisme med at markedsandelene vil gå ned som følge av vedvarende sterk lønnsøking, samtidig som mangel på ledig kapasitet vil bremse produk-

sjonen i eksportindustrien.

Verdien av vareimporten lå i januar-juli 9 prosent høyere enn i samme periode i fjor, dvs. den viste litt sterkere stigning enn eksportverdien. Regnet uten import av olje og skip steg imidlertid importverdien med hele 13 prosent. Som følge av svakere vekst i innenlandsetterspørselen ventet Finansdepartementet i april at også importveksten ville bli svakere. Regnet i volum var samlet vare- og tjenesteimport ventet å stige med 4,9 prosent i 1988 og med rundt 3,5 prosent i 1989, mot en stigning på nesten 7 prosent i 1987. De to bankenes prognoser fra august i år avviker ikke mye fra dette. Det samme gjelder Sveriges Industriförbunds importprognose for 1988, men for 1989 ligger Industriförbundets prognose betydelig lavere, med en ventet importvekst på bare 2,5 prosent. Denne prognosen må sees på bakgrunn av at Industriförbundet venter betydelig lavere vekst i både privat konsum og eksport.

Utenriksøkonomien har i de siste månedene utviklet seg bedre enn ventet. Både i juni og juli var det betydelige overskudd i varehandelen med utlandet - henholdsvis 4,4 milliarder og 2,7 milliarder kroner. I tre månedersperioden mai-juli i år økte eksporten med 11 prosent i verdi, mens importen økte med 8 prosent sammenlignet med samme perioder i fjor. I første halvår i år ble driftsunderskuddet bare 2-3 milliarder, eller klart lavere enn etter de fleste prognoser fra begynnelsen av året. For perioden mars-juni - som ikke påvirkes negativt av arbeidskonfliktene i begynnelsen av året - var handelen med varer og tjenester stort sett i balanse. Denne gunstige utviklingen har ført til at prognosene fra juli og august viser gunstigere tall for 1988 enn Finansdepartementets prognose fra april. Finansdepartementet ventet da et underskudd på driftsbalansen på 11 milliarder kroner. Selv Sveriges Industriförbund regner nå med litt lavere driftsunderskudd for året under ett - 10 milliarder kroner - mens de to bankene venter underskudd på 8-9 milliarder. Men for 1989 venter både Sveriges Industri-

förbund og Sparebankernas Bank at underskudet vil komme opp i 10 milliarder, mens PK-banken venter et underskudd på over 13 milliarder kroner.

Stigningstakten i konsumprisene har gradvis tiltatt i løpet av det første halvåret. I juni lå konsumprisindeksen 7,1 prosent høyere enn i juni i fjor, mens stigningstakten på årsbasis bare var 5,4 prosent i januar. Mens prisstigningstakten i Sverige har steget fra rundt 3,5 prosent på årsbasis på forsommeren i 1987, har den ligget fast på omtrent dette nivået i Sveriges 8 viktigste handelspartnere i gjennomsnitt. I juni i år var den gjennomsnittlige prisstigningstakten for disse landene 3,6 prosent på årsbasis. Finansdepartementet ventet i april en stigning i konsumprisene på 5,4 prosent fra 1987 til 1988. Etter de siste prognosene - fra juli og august - ventet både de to bankene og Industriförbundet en prisstigning av størrelsesorden 6-7 prosent både i 1988 og 1989. Prognosene fra juli og august må sees på bakgrunn av den klare oppgangen i stigningstakten både for lønnskostnader og priser som har funnet sted utover våren og sommeren.

OECD antar at den relativt sterke prisstigningen vil føre til svekket svensk konkurranseevne. For å motvirke overopphetingstendensen i bl.a. byggesektoren anbefaler OECD

en strammere finanspolitikk i form av skatteforhøyelser, med sikte på å dempe veksten i så vel privat konsum som private investeringer. En rekke finans- og kredittpolitiske tiltak som ble foreslått i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i april ble omtalt i Økonomiske analyser nr. 5, 1988 (s. 45-46).

=====
STORBRIANNIA: FORTSATT PRODUKSJONSVEKST,
MEN SVIKT I UTENRIKSØKONOMIEN OG ØKENDE
PRISSTIGNINGSTAKT
=====

I Storbritannia er konjunkturoppgangen fremdeles forholdsvis sterk. Produksjonsveksten er betydelig, og i mange bransjer er kapasitetsutnyttningen meget høy. Både investerings- og konsumeterspørselen er i kraftig oppgang. Ekspansjonen i innenlandsetterspørselen har ført til kraftig importøkning, mens eksportveksten bare er moderat. Det store og økende underskuddet på driftsbalansen overfor utlandet og den fortsatt store arbeidsløsheten er de største problemene i britisk økonomi. Myndighetene har satt i verk betydelige renteforhøyelser for å dempe etterspørselspresset, som de frykter vil forsterke prisstigningstakten. Tilstramningen av kredittpolitikken vil kunne bremse veksten i 1988 og i 1989.

STORBRIANNIA: BRUTTONASJONALPRODUKTET OG DETS HOVEDKOMponenter							
Volumendring fra året før i prosent.							
	1987		1988		1989		
	NIESR ¹ aug. 88	NIESR mai 88	OECD juni 88	NIESR aug. 88	NIESR mai 88	OECD juni 88	NIESR aug. 88
Privat konsum	5,2	4,8	5,0	5,3	3,3	3,3	2,7
Invest. i fast realkapital	3,9	7,5	6,8	10,1	3,8	4,0	6,4
Eksport	5,7	1,6	2,0	0,8	4,7	2,0	6,0
Import	7,6	6,0	7,8	9,5	6,8	4,3	7,2
Bruttonasjonalprodukt	4,8	3,5	3,5	3,9	2,2	2,3	2,4

¹ National Institute of Economic and Social Research.

Det private konsumet er den etterspørselskomponenten som bidrar mest til den kraftige økingen i samlet innenlandsk etterspørsel. I sin siste rapport fra august antar NIESR (National Institute of Economic and Social Research) at det private konsumet steg med en årlig rate på 2 1/2 prosent i 2. kvartal, etter en stigning på nær 5 1/2 prosent i foregående kvartal. For 1988 under ett venter NIESR en stigning på hele 5 prosent fra 1987. Dette er en sterkere vekst enn i noe år siden 1979. Lett tilgang på forbrukskreditter har bidratt til den sterke konsumoppgangen, men enda viktigere er den sterke stigningen i private disponible realinntekter. Både lønns-, fortjeneste- og sysselsettingsøkningen har vært betydelig. Også nye skattereduksjoner har bidratt til stigningen i de disponible realinntektene. NIESRs nye konsumprognose for 1988 representerer en svak oppjustering av instituttets prognose fra mai (4,8 prosent) og ligger omtrent på linje med andre konsumprognoser fra juli og august - og også med OECDs juniprognose.

For 1989 ventes noe svakere vekst i det private konsumet. De kraftige renteforhøyelsene i år ventes å begrense opplåningen til konsumformål, samtidig som stigningen i sysselsettingen vil bli klart svakere etter hvert. En viss forsterking av prisstigningen ventes å bidra til å begrense økingen i de disponible realinntektene, som etter instituttets siste prognoser vil stige med rundt 2 1/2 prosent i 1988, etter en vekst på over 5 prosent i år. Erfaringsmessig vil spareraten synke med en slik inntektsutvikling, og veksttakten for det private konsumet ventes derfor å øke litt sterkere enn inntektene (med 2,7 prosent, mot som nevnt en anslått vekst på 5,3 prosent i år). Dette er en noe svakere vekst enn ventet av NIESR i mai, da renten var klart lavere enn i august. Andre konsumprognoser for 1989 viser betydelig spredning, men ligger i gjennomsnitt temmelig nær NIESRs prognose. OECD ventet i juni en konsumvekst på 3,3 prosent i 1989.

Selv om det private konsumet har bidratt mest til veksten i samlet innenlandsk etter-

spørsel hittil i år, har investeringene vært den mest dynamiske vekstkomponenten. Til dels henger dette sammen med den uvanlig sterke stigningen i bygge- og anleggsvirksomhet i 1. kvartal, som i stor grad skyldes de gunstige værforholdene i vinter. Investeringene i boliger steg med hele 29 prosent fra 1. kvartal 1987 til 1. kvartal 1988. Men den underliggende veksttendensen er også i klar oppgang, og NIESR venter betydelig stigning i boligbyggingen også for resten av året, men noe svakere vekst i 1989.

De siste investeringsindikatorene peker mot uvanlig sterk vekst også for industriinvesteringene, og for samlede investeringer i fast realkapital venter NIESR en stigning på hele 10 prosent fra 1987 til 1988. I mai ventet instituttet en investeringsstigning på 7,5 prosent, mens andre britiske prognoser fra juli og august stort sett ligger i området 8-13 prosent. OECD regnet i juni med en investeringsvekst på 6,8 prosent. Den viktigste årsaken til det kraftige investeringsoppsvinget er trolig den uventet sterke veksten i produksjon og etterspørsel, med uvanlig høy kapasitetsutnyttning. Også en sterk fortjenesteøkning i industrien i 1986 og 1987 kan ha bidratt til investeringsøkningen. Disse faktorene vil til dels være virksomme også i 1989, men da vil investeringene bli bremsset av renteoppgangen i år. For 1989 venter NIESR en stigning i de samlede investeringer på 6,4 prosent. Dette er en betydelig sterkere vekst enn instituttet ventet i mai (3,8 prosent). Andre britiske prognoser fra juli og august peker imidlertid mot en svakere investeringsvekst, i området mellom 0 og 4 prosent. OECD ventet i juni en vekst på 4 prosent.

Samlet vare- og tjenesteeksport gikk betydelig ned i volum i 1. kvartal, og til tross for ny oppgang i 2. kvartal lå de registrerte eksporttallene for første halvår under ett noe lavere (sesongjustert) enn i andre halvår i fjor. Tallene for utenrikshandelen er vanskelige å tolke som følge av omleggingen av den statistiske registreringen av utenrikshandelen innenfor EF (se Økonomiske analyser nr. 5-1988, side 49). Alt i alt

antar NIESR at eksporten har vært i god stigning gjennom siste år; i 2. kvartal lå eksportvolumet for industrielle ferdigvarer etter NIESRs beregninger over 9 prosent høyere enn et år tidligere. Instituttet regner med at volumet av verdenshandelen samtidig har steget med 8 prosent.

Prognosene for samlet eksport av varer og tjenester for 1988 under ett er preget av at NIESR nå har et mer optimistisk syn på utviklingen av verdenshandelen enn i mai. Eksporten av industrielle ferdigvarer ventes nå å ville øke med 4 prosent fra 1987 til 1988 (eller noe mer enn etter maiprognosene) og med 7 1/2 prosent neste år (som etter maiprognosene). Samlet vare- og tjenesteeksport ventes å stige omtrent som etter maiprognosene (rundt 1 prosent) i 1988, men betydelig sterkere i 1989 (med 6 prosent, mot 4,7 prosent etter maiprognosene). OECD ventet i juni en stigning på 2 prosent både i 1988 og i 1989.

Men importveksten har vært betydelig sterkere enn eksportveksten. En viss oppgang i pundkursen hittil i år - som har gjort importvarene billigere - kan ha bidratt til dette. Til tross for registrert nedgang i 1. kvartal også for vareimporten, lå volumet av samlet vare- og tjenesteimport 1-2 prosent høyere i første halvår 1988 enn i andre halvår 1987 (sesongjustert), og for året under ett venter NIESR en stigning i volumet av vare- og tjenesteimporten på hele 9,5 prosent fra året før, mot en stigning på 6 prosent etter maiprognosen. OECD ventet i juni en stigning på 7,8 prosent. For neste år ventes omtrent samme vekst som etter maiprognosen (rundt 7 prosent), mens OECD, som har uendrede valutakurser som en av sine forutsetninger - i juni bare ventet en stigning i importen på 4,3 prosent fra 1988 til 1989.

Etterspørsels- og importutviklingen ga en vekst på bare 1/2 prosent (sesongjustert) i bruttonasjonalproduktet i 1. kvartal, men det lå da likevel 5 prosent høyere enn et år tidligere. For 2. kvartal antar NIESR at bruttonasjonalproduktet steg med 1 prosent.

Industriproduksjonen viser betydelig vekst. Fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år økte industriproduksjonen med 4,7 prosent (sesongjustert årlig rate) og fra 1. til 2. kvartal med 6,5 prosent. Undersøkelser utført av det britiske industriforbundet peker mot fortsatt sterk produksjonsoppgang i britisk industri. Det er likevel mye som tyder på at produksjonsveksten nå er i ferd med å svekkes noe, bl.a. som følge av at kapasitetsgrensen er nådd i flere industri-grener. For andre halvår i år ventes nedgang i produksjonsveksten. For 1988 under ett regner instituttet nå med en vekst på 4 prosent (4 1/2 prosent utenom olje- og gass-utvinning) i bruttonasjonalproduktet. Dette innebærer en oppjustering av maiprognosen på rundt 1/2 prosentenheter. De fleste andre britiske prognoser fra de siste månedene for veksten i bruttonasjonalproduktet i 1988 ligger i området 3-4 prosent. OECD ventet i juni en vekst på 3,5 prosent.

I 1989 ventes som nevnt stigningen i renten å bremse veksten både i konsum og investeringsetterspørselen, og veksten i bruttonasjonalproduktet ventes å fortsette å gå ned. Etter NIESRs siste prognoser vil bruttonasjonalproduktet øke med knapt 2 1/2 prosent fra 1988 til 1989, dvs. omtrent som etter maiprognosen.

I de siste to årene med nær full kapasitetsutnyttning - 1973 og 1979 - ble oppgangen fulgt av et år med klar produksjonsnedgang. Etter NIESRs vurdering er det en klar risiko for at dette vil bli tilfelle også neste år, men dette vurderes ikke som det mest sannsynlige alternativ. Nedgangen i 1980 fulgte etter et år med meget strammere finanspolitikk enn nå og en meget sterk oppgang i pundkursen. Den sterke omleggingen av den økonomiske politikken skapte pessimisme i næringslivet. Nedgangen i 1974 hadde også sammenheng med pessimisme i næringslivet, men dengang fordi myndighetene ikke greide å bremse den sterke inflasjonen. Nå er inflasjonen under kontroll og verdenshandelen i betydelig oppgang.

Produktiviteten ventes å stige så sterkt at

sysselsettingen i industrien ikke vil endre seg nevneverdig i år, men gå ned med 1,2 prosent neste år. Men sysselsettingen i næringslivet ellers vil fortsette å øke, slik at samlet sysselsetting etter prognosene vil stige med 1 1/2 - 2 prosent i år og 1/2 - 1 prosent neste år. Den registrerte arbeidsløsheten - basert på tallet på søkere av arbeidsløshetsstrygd - ventes å fortsette å gå ned, men likevel holde seg på et høyt nivå. Fra 2. kvartal i fjor til 2. kvartal i år sank arbeidsløshetsprosenten fra 10,3 til 8,4, og det var i august 8,0 prosent registrerte arbeidsløse. Arbeidsløshetsundersøkelser tyder imidlertid på at arbeidsløsheten bare har gått svakt ned og er atskillig høyere enn den registrerte. Avviket fra de offentlig registrerte tallene henger sammen med administrative endringer, bl.a. en innstramning av trygdereglene. Etter NIESRs prognoser vil imidlertid også den totale arbeidsløsheten fortsette å gå ned, fra 9,8 prosent i 2. kvartal i år til 7,9 prosent ved utgangen av 1989.

Prisstigningen har forsterket seg utover våren og sommeren, og det ventes fortsatt øking i prisstigningstakten i det kommende 1 1/2 år. Både lønnsutvikling, etterspørselspress, valutakursutvikling og den internasjonale prisstigningen ventes å bidra til stigningen i de innenlandske konsumprisene. Gjennomsnittlig var samlet lønn ved utgangen av fjoråret 8 prosent høyere enn et år tidligere. Dette er en betydelig sterkere stigning enn i produktiviteten. Likevel venter NIESR enda litt sterkere lønnsstigning i 1988 - rundt 8 1/2 prosent.

Etter instituttets vurderinger er det ikke så sterk sammenheng mellom lønnsutvikling og utviklingen av arbeidsløsheten, og NIESR har heller ikke "vært i stand til å identifisere andre virkninger av etterspørselspresset på arbeidsmarkedet", bortsett fra visse virkninger av knapphet på faglært arbeidskraft, som nå er markert i flere områder.

Veksten i produktiviteten - som også virker på lønnsutviklingen, og dermed også på prisutviklingen - ventes å bli svakere i

løpet av prognoseperioden.

NIESR forutsetter at pundkursen vil falle gradvis fra en topp i 2. kvartal 1988, samtidig som den internasjonale prisstigningen vil skyte fart. Begge deler vil fordyre importvarene.

Alt i alt venter NIESR en stigning i konsumprisene på 4,6 prosent i 1988 (mot 3,5 prosent i 1987) og 5,4 prosent neste år. Konsumprisstigningen har forsterket seg betydelig i de siste månedene. Konsumprisindeksen lå i 2. kvartal hele 2,5 prosent høyere enn i 1. kvartal, og i august 1,1 prosent høyere enn i juni og 5,6 prosent høyere enn i august i fjor. Den sterke prisstigningen i løpet av våren og sommeren kan til dels være et resultat av forbigående faktorer, men gjenspeiler trolig også en mer varig tendens til sterkere prisstigning. Blant annet henger den sammen med renteoppgangen som virker på konsumprisindeksen via husleiene. NIESR gir ellers uttrykk for at det er en viss risiko for at inflasjonen kan bli sterkere enn etter instituttets prognoser.

Underskuddet på driftsbalansen med utlandet økte betydelig i første halvår, først og fremst som følge av sterkere stigning i importvolumet enn i eksportvolumet. Samtidig ble bytteforholdet noe dårligere. Alt i alt kom driftsunderskuddet i første halvår opp i 5,6 milliarder pund (sesongjustert), mot 2,3 milliarder i andre halvår i fjor. For varebalansen alene er underskuddet for første halvår anslått til hele 8,3 milliarder pund, mot 6,1 milliarder i andre halvår i fjor.

For hele 1988 ventes et underskudd på hele 17,5 milliarder pund i varebalansen og 11,2 milliarder pund i samlet driftsbalanse. Med et så høyt underskudd i varebalansen i utgangspunktet vil selv samme importvekst som eksportvekst - dvs. nær NIESRs forutsetninger - gi en betydelig øking i underskuddet; instituttet venter at underskuddet på varebalansen vil stige til hele 20 milliarder pund i 1989 og driftsunderskuddet til 13-14 milliarder. Dette er noe mer enn

etter de fleste andre britiske prognosene fra juli og august.

=====

FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND: KONJUNKTUROP-
GANGEN HAR FORSTERKET SEG, MEN VENTES Å
SVEKKES BETYDELIG NESTE ÅR

=====

I Forbundsrepublikken Tyskland var utviklingen sist vinter i stor grad påvirket av spesielle faktorer, blant annet uvanlig mildt vær, som førte til en langt sterkere enn sesongnormal stigning i bygge- og anleggsvirksomheten. Dette bidro betydelig til at bruttonasjonalproduktet både i 4. kvartal i fjor og 1. kvartal i år steg med en sesongjustert årlig rate på 6-7 prosent. For 2. kvartal var bruttonasjonalproduktet (sesongjustert) ventet å gå betydelig ned (med 4 prosent årlig rate) som følge av det tilfeldig høye nivået i 1. kvartal. Nye nasjonalregnskapstall for 2. kvartal, som nettopp er offentliggjort, viser imidlertid at nedgangen ble adskillig svakere - rundt 2 prosent (sesongjustert årlig rate). Dette innebærer at bruttonasjonalproduktet steg med 3 prosent fra 2. kvartal i fjor til 2. kvartal i år, mens DIW i vår regnet med en

underliggende stigningstakt for bruttonasjonalproduktet på rundt 2 prosent over samme periode, regnet som årlig rate. Industriproduksjonen steg med 3 prosent (sesongjustert årlig rate) fra 1. til 2. kvartal, og arbeidsløsheten var i nedgang utover våren og sommeren, selv om den holdt seg på et høyt nivå. Alt i alt ser konjunktorene i Forbundsrepublikken ut til å ha bedret seg noe hittil i år.

Blant de enkelte hovedkomponentene for etterspørselen er det særlig eksporten som har bidratt til et gunstigere resultat enn ventet for 2. kvartal. Etter de siste nasjonalregnskapstallene økte samlet volum av vare- og tjenesteeksporten med 5,5 prosent (sesongjustert) i 2. kvartal, etter en nedgang på 3,5 prosent kvartalet før. Som følge av den lave dollarkursen i årets første måneder var det i vår ventet at etterspørselen etter tyske eksportvarer ville gå ned. Men kursen på dollar regnet i tyske mark steg senere betydelig, og utviklingen ble en annen; i 2. kvartal hadde volumet av vareeksporten steget med 2 prosent (sesongjustert) siden 4. kvartal i fjor. Også lavere pris- og kostnadsstigning i Forbundsrepublikken enn i de viktigste konkurrent-

FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND: BRUTTONASJONALPRODUKTET OG DETS HOVEDKOMPONENTER
Volumendring fra året før i prosent.

	1987		1988		1989	
	Ty. inst. ¹ våren 88	Ty. inst. våren 88	IFO ² juli 88	OECD juni 88	OECD juni 88	IFO ² juli 88
Privat konsum	3,1	3,0	3,5	3 1/4	2 1/2	2
Offentlig konsum	1,6	1,5	2,0	1 1/2	1 1/2	1
Investeringer i maskiner og utstyr	4,0	2,0	3,5	2 3/4	2	4
Investeringer i bygninger	0,1	1,5	3,0			
Eksport ³	0,8	3,0		4 1/4	3 3/4	
Import ³	4,8	5,0		6	5	
Bruttonasjonalprodukt	1,7	2,0	2,8	2 1/4	1 3/4	1,5-2

¹ De fem største vest-tyske forskningsinstituttene.

² IFO-instituttet, München.

³ Ikke tallfestet av IFO-instituttet.

landene har trolig bidratt til å styrke vest-tysk konkurransevne.

Nedgangen i markkursen har også ført til stigning i importprisene, men fortsatt er prisene på importvarer betydelig lavere enn på sammenlignbare innenlandske produkter, og importen av varer og tjenester steg etter DIWs foreløpige nasjonalregnskapstall med 2 prosent (sesongjustert) i volum fra 1. til 2. kvartal.

Konjunkturoptimismen i vest-tysk næringsliv har forsterket seg betydelig utover våren. IFO-instituttets indeks for næringslivets konjunkturvurdering steg fra 97,6 (100 = "normal") i 1. kvartal til 106,4 i 2. kvartal. Dette - sammen med oppsvinget i eksportindustrien - har ført til en kraftig oppgang i investeringene i maskiner og utstyr. De steg med hele 4,5 prosent (sesongjustert) regnet i volum fra 1. til 2. kvartal.

Det var ventet at investeringene i bygninger ville gå sterkt ned i 2. kvartal etter den kraftige oppgangen i 1. kvartal. Nedgangen ble også betydelig (7,5 prosent), men ikke så sterk som ventet. Volumet av investeringene i bygninger lå i 2. kvartal 2 prosent høyere enn et år tidligere.

Konsumutgiftene økte med 0,5 prosent i 2. kvartal, enda de disponible inntektene holdt seg praktisk talt uendret. Men som følge av sterkere prisstigning gikk det private konsumet likevel noe ned regnet i volum, nemlig med 0,5 prosent, etter en like sterk oppgang i 1. kvartal.

Konsumprisene lå i tremånedersperioden mai-juli 1,8 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i foregående tremånedersperiode og lå i juli 1,5 prosent høyere enn i samme måned i fjor. Stigningen i konsumprisindeksen skyldes i første rekke høyere importpriser - men også prisene på innenlandsproduserte varer og tjenester steg litt, etter å ha holdt seg uendret i om lag et år. Dette kan ha sammenheng med noe sterkere lønnsstigning, etter at flere viktige

nye tariffavtaler ble inngått tidligere i år.

For 3. kvartal i år ventet DIW ny stigning i bruttonasjonalproduktet - med 0,5 prosent, svarende til en årlig rate på vel 2 prosent. På etterspørselssiden ventes vekstimpulsene særlig å komme fra eksporten; tilgangen på nye eksportordrer lå i 2. kvartal hele 13 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i 1. kvartal regnet i volum og i juni 10 prosent høyere enn et år tidligere. Men det ventes også å komme vekstimpulser fra innenlandsetterspørselen. Ordretilgangen til investeringsvareindustrien og de siste konjunkturundersøringene (fra juli) i næringslivet peker mot fortsatt oppgang for investeringene i maskiner og utstyr, selv om den neppe vil bli fullt så sterk som i 2. kvartal. Nedgangen i investeringene i bygninger ventes å opphøre, og å bli fulgt av svak oppgang. For det private forbruket peker den beregnede inntektsutviklingen - blant annet på grunnlag av de nye lønnsavtalene som er inngått - mot svak stigning etter den svake nedgangen i 2. kvartal.

Som nevnt i Økonomiske analyser nr. 5-1988 ventet de fem største vest-tyske økonomiske forskningsinstituttene i april i år en vekst i bruttonasjonalproduktet på 2 prosent for 1988 under ett. OECD var i sin juni-prognose litt mer optimistisk - med en ventet vekst på 2 1/4 prosent. Utviklingen hittil i år har vært bedre enn ventet, og ett av de tyske instituttene - IFO-instituttet i München - har nå revidert sine prognoser oppover. IFO antar nå at produksjonsveksten fra 1987 til 1988 vil komme opp i 2 3/4 prosent, dvs. 1 prosentenheter mer enn året før.

Oppjusteringen synes til dels å ha sammenheng med at nedgangen i kursen på tyske mark har bedret eksportvilkårene. Men som nevnt i Økonomiske analyser nr. 5, er handelsstatistikken for tiden vanskelig å tolke, og IFO har ikke villet kvantifisere eksportens bidrag til produksjonsveksten. Etter OECDs juniprognoser vil eksporten øke med 4 1/4 prosent og importen med 6 prosent i 1988.

Det er likevel den innenlandske investeringsetterspørselen som er blitt sterkest revurdert. Nå venter IFO-instituttet - blant annet på bakgrunn av god ordreutvikling - en stigning på 3,5 prosent for investeringene i maskiner og utstyr og 3 prosent for investeringene i bygninger, mens instituttet i april ventet vekstrater på henholdsvis 2 prosent og 1,5 prosent. For investeringene i maskiner og utstyr dominerer imidlertid fortsatt rasjonaliseringsmotivet; tiltak for å spare arbeidskraftsutgifter har kommet stadig mer i forgrunnen.

Også for det private konsumet peker utviklingen i detaljomsetningen ifølge IFO mot sterkere vekst enn det som var ventet i april (3 prosent). Til tross for sterkere prisstigning regner IFO nå med at konsumveksten vil komme opp i 3 1/2 prosent i 1988, mot vel 3 prosent året før.

Selv om den ventede volumveksten i bruttonasjonalproduktet på 2 3/4 prosent i 1988 vil innebære økt kapasitetsutnytting, vil arbeidsløsheten holde seg høy; etterspørselen etter arbeidskraft antas å stige mindre enn tilbudet, og arbeidsløshetsprosenten ventes å stige svakt - fra 9 prosent i 1987 til 9,1 prosent i 1988.

IFO venter at prisstigningen vil bli litt sterkere i andre halvår i år enn i første, særlig fordi importvarene stadig blir dyrere. For året under ett antar IFO at konsumprisene vil ligge 1 1/4 prosent høyere enn i 1987, mot en stigning på vel 1/2 prosent året før.

For driftsoverskuddet med utlandet er prognosene uendret fra april; driftsoverskuddet ventes å gå litt ned, fra 81 milliarder tyske mark i 1987 til 75 milliarder i 1988.

For 1989 venter IFO fortsatt vekst i bruttonasjonalproduktet, men i betydelig svakere takt; 1,5-2 prosent, mot som nevnt 2 3/4 prosent i år. OECD ventet i juni en vekst i bruttonasjonalproduktet på 1 3/4 prosent. Men IFO understreker at det er usikkert om selv en så svak vekst som 1,5-2 prosent vil

kunne oppnås neste år; det er vanskelig å beregne risikoen ved de store ubalansene i internasjonal økonomi. Dessuten vil veksten i Forbundsrepublikken kunne bli bremsset av skatteøkning i 1989.

På etterspørselssiden vil eksporten - etter IFOs siste prognose - stige omtrent like sterkt som i år - antydningvis med rundt 4 prosent. Riktignok ventes veksten i Forbundsrepublikkens viktigste samhandelsland å bli svakere, men en nedgang i markkursen i 1988 og en gunstig sammensetning av vest-tysk eksport vil kunne motvirke dette.

Rammevilkårene for innenlandsk etterspørselsvekst ventes å bli dårligere. Mens andre trinn i skatteøkningen gir vekstimpulser i 1988, vil innføring av blant annet "kildeskatt" og øking av viktige indirekte skatter etter IFOs beregninger innebære en likviditetsinndragning på hele 13 milliarder tyske mark i 1989, eller mer enn skattereduksjonen i 1988. De innsparte midlene vil i første rekke bli nytt til formål som ikke direkte stimulerer etterspørselen. Underskuddet på statsbudsjettet ventes å gå ned fra 40-45 milliarder tyske mark i 1988 til 20-25 milliarder i 1989.

Kredittpolitikken antas å ville gi svakere stimulanser til produksjonsveksten i 1989 enn i 1988. Som følge av renteoppgang i USA har sentralbanken lagt om kursen i mer restriktiv retning og satt i verk gjentatte renteforhøyelser.

Veksten i det private konsumet vil i første rekke bli bremsset av tilstramningen i finanspolitikken. Dessuten vil en ventet øking i prisstigningen bidra til å begrense konsumveksten. Under forutsetning av uendret sparerate ventes det private konsumet å stige med knapt 1,5 prosent, men som følge av erfaringsmessig treghet i konsumentenes tilpasning til endrede inntektsforhold antas spareraten å synke noe. Alt i alt ventes derfor en konsumvekst på 2 prosent, mot som nevnt en ventet vekst på 3,5 prosent i år. OECD ventet i juni at det private konsumet ville øke med 2 1/2 prosent fra 1988

til 1989.

Veksten i investeringene i bygg ventes også å bli betydelig svakere, blant annet fordi de i 1988 ble sterkt påvirket av uventet gunstige værforhold. For 1989 ventes en volumvekst på 1 prosent (mot 3 prosent i 1988). For investeringene i maskiner og utstyr ventes derimot enda sterkere veksttakt i 1989 (4 prosent) enn i 1988 (3,5 prosent) til tross for at renteoppgangen må antas å ville bremse investeringene i 1989. Bakgrunnen for den ventede stigningen i veksttaket er at kapasitetsutnyttningen antas å ville fortsette å øke, og at eksportutsiktene er bedret. Etter IFOs oppfatning vil den svake veksten i det private konsumet i 1989 neppe bremse investeringsveksten, fordi bedriftene venter at konsumveksten vil å ta seg opp igjen i 1990 som følge av nye planlagte skattereduksjoner. IFOs prognose innebærer en vekst i volumet av investeringene i samlet fast realkapital på 2 1/4 prosent i 1989, mot en ventet vekst på 3 1/4 prosent i 1988. OECD ventet i juni en vekst på 2 prosent for de samlede investeringene i 1989.

Etter IFOs prognoser vil samlet etterspørsel stige med 2 - 2 1/2 prosent i 1989, mot 3 - 3 1/2 i 1988. Men en stor del av etterspørselsveksten ventes å bli dekket ved import, og bruttonasjonalproduktet antas som nevnt å øke med bare 1 1/2 - 2 prosent. Det trengs bare en meget svak øking i sysselsettingen for å oppnå en så moderat produksjonsvekst i 1989; uten arbeidstidsforkortelse ville det ikke være nødvendig med noen sysselsettingsøking i det hele tatt. Samtidig vil arbeidsstyrken fortsette å øke, og tallet på arbeidsløse er derfor ventet å nå opp i 2,3 millioner (9,2 prosent av arbeidsstyrken) i 1989.

Økte offentlige avgifter vil etter IFOs beregninger bidra til å øke stigningstakten i konsumprisene med 0,5 prosentenheter i 1989. Samtidig er lønnskostnadene pr. produsert enhet i klar oppgang etter de siste tariffavtalene, og også importprisene er ventet å fortsette å stige noe. Alt i alt

ventes nå en stigning på 2,5 prosent i konsumprisene fra 1988 til 1989, mot som nevnt 1 prosent i 1988 og 0,6 prosent i 1987.

Med ventet nedgang i veksttaket i importen som følge av svakere vekst i innenlandsk etterspørsel vil nedgangen i varehandelsoverskuddet opphøre; det ventes ingen vesentlige endringer i bytteforholdet. Samtidig antar IFO at tendensen til økt underskudd på tjeneste- og overføringsbalansen vil svekkes, fordi den store kapitaleksporten til utlandet vil føre til høyere renteinntekter. Alt i alt ventes en nedgang i driftsoverskuddet på bare 5 milliarder tyske mark - til 70 milliarder tyske mark i 1989.

=====
 USA: BETYDELIG PRODUKSJONSVEKST, MEN TIL-
 TAKENDE PRISSTIGNING
 =====

I USA er det fortsatt høykonjunktur med betydelig produksjonsvekst, høy kapasitetsutnyttning og en markert øking i prisstigningstakten. Arbeidsløsheten fortsetter å gå ned og er nå lav etter amerikanske forhold. Driftsunderskuddet overfor utlandet vil trolig synke noe, men fortsette å ligge på et høyt nivå.

Etter de siste revisjonene av nasjonalregnskapstallene for 2. kvartal i år steg bruttonasjonalproduktet med en årlig rate på 3,3 prosent fra 1. til 2. kvartal regnet i volum, dvs. nesten like sterkt som i 1. kvartal (3,4 prosent). Tørken i jordbruksdistriktene i Midt-Vesten (som er den alvorligste siden 1930-årene) er beregnet å ha redusert veksten i bruttonasjonalproduktet i 2. kvartal med 0,5 prosentenheter. Industriproduksjonen er fortsatt i god vekst og lå i tremånedersperioden mai-juli 6 prosent (sesongkorrigert årlig rate) høyere enn i foregående tremånedersperiode og i juli 5,4 prosent høyere enn et år tidligere.

Også i 2. kvartal var investeringsetterspørselen etter maskiner og utstyr den mest dynamiske etterspørselskomponenten, med en øking på 15 prosent (sesongjustert årlig

USA: BRUTTONASJONALPRODUKTET OG DETS HOVEDKOMPONENTER								
Volumendring fra året før i prosent.								
	1987		1988		1989		1990	
	DRI ¹ aug. 88	DRI mai 88	OECD juni 88	DRI aug. 88	DRI mai 88	OECD juni 88	DRI aug. 88	DRI aug. 88
Privat konsum	2,7	1,8	1 3/4	2,5	1,2	2	1,8	1,4
Boliginvesteringer	0,1	-1,1	-1 3/4	-1,8	1,2	1	1,0	-0,5
Andre investeringer	2,8	8,9	9 1/2	10,6	2,3	2 3/4	3,6	-1,0
Eksport	13,1	14,6	15 3/4	17,9	12,4	11 1/4	9,6	9,3
Import	7,9	5,5	6 3/4	6,5	1,2	5 1/4	2,5	0,8
Bruttonasjonal- produkt	3,4	2,8	2 3/4	4,0	2,8	2 1/2	2,5	2,0

¹ Data Resources Inc.

rate) fra 1. kvartal, etter en oppgang på 22 prosent fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år. Stigningen i investeringer i kontor-maskiner og -utstyr (særlig i datamaskiner mv.) svarte for halvparten av økingen i de samlede investeringer i maskiner og utstyr i 2. kvartal. Tilgangen på nye ordrer på varige varer lå hele 16 prosent høyere i tremånedersperioden mai-juli enn i foregående tremånedersperiode og i juli 6 prosent høyere enn i samme måned i fjor.

Også det private konsumet fortsatte å øke, men i noe svakere tempo (2,3 prosent sesongjustert årlig rate i 2. kvartal, mot 4,5 prosent i 1. kvartal). Nedgangen i vekst-takten kan henge sammen med at konsumentenes forbruksgjeld har blitt rekordhøy; den utgjør nå over 16 prosent av deres inntekter.

Fremdeles bidrar eksporten betydelig til produksjonsveksten. Samlet eksport av varer og tjenester steg med 8 prosent (sesongjustert årlig rate) i 2. kvartal.

Fra 2. kvartal 1987 til 2. kvartal 1988 svarte volumøkningen i vare- og tjenesteeksporten til rundt halvparten av økingen i BNP. Også indirekte, via økt investerings- etterspørsel, har eksportoppsvinget stimu-

lert produksjonsutviklingen; kapasitetsutnyttningen i industrien har økt som følge av eksportstigningen og skapt en utbredt tillit til at det vil bli behov for større produksjonskapasitet i tiden fremover. Også konsumet er blitt stimulert av eksportoppsvinget; sysselsettingsveksten i eksportindustrien og investeringsvareindustrien har bidratt til at konsumentene har fortsatt å øke sitt forbruk. Den sterke eksportoppgangen hittil i år henger bl.a. sammen med bedringen i USAs konkurranseevne som følge av kursnedgangen på dollar inntil siste årsskifte; normalt virker kursendringer på volumutviklingen i utenrikshandelen med et visst etterslep.

Prisstigningstakten er i klar øking. Konsumprisindeksen lå i gjennomsnitt for tremånedersperioden mai-juli 5,1 prosent (sesongjustert årlig rate) høyere enn i foregående tremånedersperiode og i juli 4,1 prosent høyere enn i samme måned i fjor. Både stigende kapasitetsutnyttning og øking i lønnsstigningstakten kan ha bidratt til denne utviklingen. I juni steg kapasitetsutnyttningen til 83,1 prosent, fra 82,9 prosent i mai. Dette er det høyeste nivå på over 8 år. Gjennomsnittlig timelønn viste i to år fram til andre halvår 1987 en jevn stigningstakt på 2 1/2 prosent årlig rate. I 3.

kvartal i fjor steg gjennomsnittlig timelønn med 2,8 prosent, og stigningstakten tiltok gradvis til 3,7 prosent (årlig rate) i 2. kvartal i år. Økningen i lønnsstigningstakten må bl.a. sees i sammenheng med meget lav arbeidsløshet i enkelte nøkkelindustrier og med sterk stigning i bedriftsførtjenestene.

Den betydelige revisjonen oppover i nasjonalregnskapstallene viser at konjunkturoppgangen i USA i 1987 og første halvår i år har vært sterkere enn tidligere antatt. De fleste etterspørselsindikatorne peker fortsatt mot sterk øking i etterspørselen. I samme retning peker utviklingen i arbeidsløsheten, kapasitetsutnyttningen i industrien og industriens leveringstid (fra ordreinnfang til varelevering). Etter DRIs vurdering gjenspeiler utviklingen i alle disse indikatorne samlet "en økonomi som nylig har brutt fartsgrensen i en slik grad at inflasjonen må ventes å forsterke seg".

Vurderingene av inflasjonsutviklingen er imidlertid noe delte. Optimistene antar at arbeidsmarkedet fortsatt er så "slakt" at det tillater etterspørselsøkning uten vesentlig øking i inflasjonstakten. Pessimistene mener at arbeidsløshet på 6 prosent er lav nok til å sette igang en lønns-pris-spiral. Som nevnt lå den sesongjusterte arbeidsløshetsprosenten i juli på 5,6, mens lønnsstigningstakten viste betydelig oppgang i løpet av siste år. Med svært stramt arbeidsmarked i flere nøkkelindustrier, sterk fortjenesteøkning og høy kapasitetsutnyttning kan det være grunn til å vente at tendensen til sterkere pris- og kostnadsøkning vil fortsette, og DRI har oppjustert sin prisprognose for 1989 fra 4,6 prosent i mai til 5,1 prosent i august, etter en ventet prisstigning på 4 prosent i år.

De nye forutsetningene om prisstigningen har påvirket prognosene også for produksjonsveksten for årene fremover. DRI - som i mai ventet en nedgang i veksttakten for bruttonasjonalproduktet fra 3,4 prosent i 1987 til 2,8 prosent i 1988 og uendret vekst i 1989 - venter nå en annen vekstprofil, nemlig en

klarere konjunkturtopp i 1988 og klart fallende vekst i de 2 følgende år. Utviklingen hittil i år, med sterkere produksjonsvekst og ordreutvikling enn ventet, har ført til at instituttet har oppjustert sine prognoser for bruttonasjonalproduktet i 1988 fra 2,8 prosent i mai til 4,0 prosent i august. Med sterkere prisstigning enn forutsatt antar DRI nå at myndighetene vil måtte stramme til kredittpolitikken betydelig etter valget, og bruttonasjonalproduktet ventes derfor etter de siste prognosene å gå ned til 2,5 prosent i 1989 og 2,0 prosent i 1990 (mot henholdsvis 2,8 prosent og 2,6 prosent etter mai-prognosen). DRIs prognoser er både for 1988 og 1989 omtrent på linje med de fleste andre amerikanske prognoser.

En klassisk konjunkturedgang (med direkte nedgang i nivået for produksjon og etterspørsel - ikke bare i vekstraten) vurderes som en "alvorlig risiko", men ikke som det mest sannsynlige alternativet (se senere).

Flere forhold tyder imidlertid på at konjunkturtoppen er i ferd med å passeres; betydelig renteoppgang, spesielt sterk øking i produksjonen av maskiner og utstyr og stor lagerøkning er etter DRIs vurdering tegn som erfaringsmessig peker i denne retning. De amerikanske myndigheter har allerede i noen tid foretatt en viss tilstramming av kredittpolitikken, og diskontoen ble i august økt fra 6 prosent til 6,5 prosent. De amerikanske bankene satte i midten av juli opp sin såkalte "prime rate" fra 9 prosent til 9,5 prosent, som er det høyeste nivå på 2 år. Med de nevnte forutsetningene venter DRI at "prime rate" vil fortsette å stige til over 10 prosent i 1989. Lagerøkingen gjelder i første rekke de siste leddene av omsetningskjeden, og dersom konsumentene f.eks. skulle øke spareraten igjen (den gikk ned fra 4,4 prosent i 1. kvartal til 3,8 prosent i 2. kvartal), vil dette kunne få betydelige negative konsekvenser for industriproduksjonen.

Konsumveksten ser som nevnt allerede nå ut til å være i ferd med å svekkes, og bl.a. som følge av strammere kredittpolitikk

ventes veksten i både investeringer og konsum å bli kraftig redusert - konsumveksten fra 2,5 prosent i 1988 til 1,8 prosent i 1989 og 1,4 prosent i 1990 og investeringsveksten (utenom boliger) fra 10-11 prosent i 1988 til 3,6 prosent i 1989 og -1 prosent i 1990. DRI venter derimot ikke noen tilsvarende tilstramming i finanspolitikken; budsjettunderskuddet i 1989 ventes å bli høyere enn i år og i 1990 å ligge på samme nivå som i år (rundt 140 milliarder dollar). Først i 1991 ventes en vesentlig reduksjon av budsjettunderskuddet.

Driftsunderskuddet overfor utlandet antas bare å ville gå litt ned, fra 139 milliarder dollar i 1988 til 130 milliarder i 1989, mens en sterkere nedgang (til 112 milliarder dollar) ventes i det følgende år. Den ventede utviklingen i driftsunderskuddet henger bl.a. sammen med DRIs forutsetning om renteutviklingen og dollarkursen. Etter fortsatt oppgang i 3. kvartal i år antar DRI at en kursnedgang vil sette inn på ny gjennom resten av 1988 og gjennom årene 1989-1990; det er fortsatt nødvendig med kursnedgang for å justere ubalansen i utenriksøkonomien, men rentestigning vil bremse kursnedgangen etter hvert. Trolig som følge av at dollarkursen med sterkere rentestigning vil synke noe svakere enn forutsatt i mai, er eksportens bidrag til produksjonsveksten i 1989 nå noe nedjustert i forhold til maiprognosen. Det ventes nå en nedgang i eksportveksten fra 18 prosent i 1988 til 10 prosent i 1989, mot henholdsvis 15 prosent og 12 prosent etter maiprognosen.

DRI presiserer at det knytter seg betydelig usikkerhet til instituttets augustprognoser. Særlig gjelder det spørsmålet om i hvilken grad den nye presidenten vil være innstilt på å føre tilstrammingspolitikk. DRI har derfor utarbeidet alternative prognoser.

Det andre alternativet forutsetter at kredittpolitikken vil strammes til raskere og sterkere enn antatt etter hovedalternativet. Den sterke rentestigningen som dette alternativet innebærer, vil redusere veksttakten for bruttonasjonalproduktet til 1,4 prosent

i 1989 og føre til en direkte nedgang (på 1,8 prosent) i 1990, særlig som følge av rentestigningens virkninger på investerings- etterspørselen. DRI gir dette alternativ en sannsynlighet på 20 prosent (mot en sannsynlighet på 60 prosent for hovedalternativet).

Det tredje alternativet forutsetter at inflasjonen viser seg ikke å øke ytterligere (bl.a. som følge av mer gunstige forutsetninger om oljeprisene og om prisvirkningene av tørken enn etter hovedalternativet), og myndighetene kan derfor føre en mer ekspansiv pengepolitikk. I dette tilfellet vil veksttakten holde seg høy (rundt 4 prosent) også i 1989 og i gjennomsnitt for 1990. Dette fører til at budsjettunderskuddet kan reduseres raskere, og dermed vil det bli lettere å unngå rentestigning. Men med lav rente vil utenlandske investorer forlate dollarmarkedet, og dollarkursen vil synke mer enn etter de andre alternativene. Dette vil føre til god eksportvekst, men mot slutten av 1990 vil lav dollarkurs og ekspansiv kredittpolitikk føre til sterkere prisstigning. Rentene blir derfor igjen økt, og veksttakten blir betydelig svakere i 1991. Dette alternativet tillegges en sannsynlighet på 15 prosent.

En sterk tilstramming av finanspolitikken - med relativt lave vekstrater i 1989 og 1990 som konsekvens - regnes derimot som svært lite sannsynlig (5 prosent).

=====

JAPAN: BETYDELIG PRODUKSJONSVEKST OG IMPORT-ØKING, MEN FORTSATT SVÆRT STERK UTENRIKSØKONOMI

=====

I Japan er det fortsatt betydelig vekst både i etterspørsel og produksjon. Arbeidsløsheten er liten og i nedgang, mens prisstigningen holder seg lav.

Det er det private konsumet som bidrar mest til produksjonsoppgangen. Som nevnt i Økonomiske analyser nr. 5-1988, har konsumet i stor grad blitt stimulert av politikkomleggingen i 1987, bl.a. gjennom skattereduk-

JAPAN: BRUTTONASJONALPRODUKTET OG DETS HOVEDKOMPONENTER

Volumendring fra året før i prosent.

	1987		1988		1989
	-----		-----		-----
	OECD juni 88	OECD des. 87	OECD juni 88	OECD des. 87	OECD juni 88
Privat konsum	3,9	3 1/4	4	3	4
Investeringer i fast realkapital	10,3	4 3/4	8 1/4	3	4 1/2
Eksport i alt	3,5	3	6	3 1/2	5 1/4
Import i alt	9,1	7 1/2	14	4 3/4	8 3/4
Bruttonasjonalprodukt	4,2	3 1/2	4 1/4	3	3 3/4

Kilde: OECD

sjoner. Fra 1986 til 1987 steg det private konsumet med 3,9 prosent (mot 3,2 prosent året før og 2,7 prosent i 1985), og etter omsetningen i de store varemagasinene å dømme ser konsumerter spørsele ut til å ha forsterket seg ytterligere hittil i år. Omsetningsverdien lå i 2. kvartal om lag 10 prosent høyere (sesongjustert årlig rate) enn i 1. kvartal og i juni 6-7 prosent høyere enn i juni i fjor. Særlig sterk har stigningen vært for bilkjøp og andre varige konsumvarer. Tallet på nyregistrerte biler lå i juni 15 prosent høyere enn et år tidligere. Også tjenestekonsumet har vist sterk øking, særlig som følge av japanske turistenes utenlandsbesøk. I perioden januar-mai lå verdien av turistenes utgifter utenlands hele 53 prosent høyere enn i samme tidsrom i fjor, trass i vesentlig høyere yenkurs.

Det private konsumet blir i år ytterligere stimulert av skattereduksjoner, og OECD ventet i juni en stigning i det private konsumet på 4 prosent både i 1988 og 1989. Dette er henholdsvis 3/4 prosentenheter og 1 prosentenheter mer enn det OECD ventet i desember i fjor. Et gjennomsnitt av prognosene fra 21 forskningsinstitutter, banker og forsikringsselskaper viser en ventet konsumøkning på 4,7 prosent i 1988 og 4,4 prosent i 1989.

De samlede investeringene i fast realkapital steg med hele 10 prosent i volum i fjor, men veksttaket ventes nå å bli gradvis lavere. OECD ventet i juni en vekst på 8 1/4 prosent i 1988 og 4 1/2 prosent i 1989. Boliginvesteringene, som var et sentralt målområde for stimuleringspakken fra juli i fjor, steg meget sterkt gjennom 1987. Bare fra 1. til 3. kvartal i fjor steg tallet på igangsatte boliger med nærmere 50 prosent regnet som sesongjustert årlig rate. Men veksten avtok sterkt i 4. kvartal, og fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år gikk tallet på igangsatte boliger ned med 17 prosent regnet som sesongjustert årlig rate. Fra 1. til 2. kvartal var det en nedgang på 18 prosent. Tallet på igangsatte nye boliger lå i juni likevel 2 prosent høyere enn i samme måned i fjor. OECD antok i juni at veksten i boliginvesteringene har passert en konjunkturtopp; i 1988 ventes de bare å øke med 3 prosent og i 1989 å gå ned med 1/4 prosent regnet i volum.

Næringslivets investeringer er derimot fortsatt i sterk ekspansjon. De 21 insittuttene ventet i gjennomsnitt i sommer en vekst på hele 13 prosent fra 1987 til 1988 i næringslivets investeringer i fast realkapital og en stigning på 9 prosent neste år, mens OECD i juni ventet vekstrater på henholdsvis 10 1/4 prosent og 7 1/4 prosent.

Som omtalt i Økonomiske analyser nr. 5-1988, var samlet vare- og tjenesteeksport i nedgang fra 1985 til 1986 - med hele 5,2 prosent regnet i volum - særlig som følge av virkningene av sterk stigning i yenkursen gjennom de tre foregående årene, med tapte markedsandeler som resultat. Men det ser ut til at eksportbedriftene i stor grad har greid å tilpasse seg de nye kursforholdene gjennom kostnadsreduksjoner og rasjonaliseringer. Etter OECDs junianslag steg volumet av vare- og tjenesteeksporten med 3,5 prosent fra 1986 til 1987. Vareeksporten utviklet seg forholdsvis svakt gjennom de første månedene av 1988, men har nå tatt seg opp igjen. Særlig gjelder dette eksporten av datautstyr og maskiner. For året under ett ventet OECD i juni at samlet vareeksport vil vokse med 6 prosent, og en eksportprognose utarbeidet i sommer av 5 store japanske forskningsinstitutter ligger godt på linje med OECD-prognosen. Valutakursutviklingen hittil i år burde isolert sett etterhvert føre til en viss bedring i Japans konkurransevne, men senvirkninger av den tidligere kraftige stigningen i yenkursen gjør seg fortsatt gjeldende. For 1989 ventet OECD i juni en stigning i samlet vare- og tjenesteeksport på 5 1/4 prosent. Også 9 japanske institutter ventet i gjennomsnitt en vekst på 5-6 prosent.

Importen er fortsatt i sterk oppgang, særlig for ikke-jernholdige metaller, tømmer og industrielle ferdigvarer. Mens industrielle ferdigvarer utgjorde 40 prosent av samlet vareimport i 1986, har andelen nå kommet opp i 50 prosent. For 1988 under ett ventet OECD i juni en stigning i samlet import av varer og tjenester på hele 14 prosent (mot 9 prosent i fjor) og 8 3/4 prosent i 1989. De japanske instituttene ventet vekstrater på henholdsvis 16 prosent og 7 prosent. Den sterke importøkningen i 1988 gjenspeiler både den kraftige ekspansjonen i innenlandsetterspørselen og tidligere stigning i yenkursen, mens nedgangen i veksttakten i 1989 må sees i sammenheng med svakere vekst i innenlandsetterspørselen, særlig i investe-

ringsetterspørselen.

Denne utviklingen i etterspørsel og utenriksøkonomi vil gi en stigning i bruttonasjonalproduktet på 4 1/4 prosent i 1988 og 3 3/4 prosent i 1989 etter OECDs juni prognose, mot en vekst på 4,2 prosent i 1987. De 21 instituttene ventet i sommer i gjennomsnitt en vekst i bruttonasjonalproduktet på henholdsvis 5,6 prosent og 3,6 prosent i de to årene.

Industriproduksjonen, som viste tendens til stagnasjon utover våren, har tatt til å øke sterkt igjen i juni, og mye tyder på at stigningen fortsatte i juli og august, men med noe svakere veksttakt.

Arbeidsløsheten er lav og i nedgang. Arbeidsløshetsprosenten gikk ned fra 2,7 i 1. kvartal til 2,5 i 2. kvartal og lå også i juli på 2,5. Likevel har lønnsstigningstakten holdt seg forholdsvis stabil hittil i år, med en årlig rate på 3 - 3 1/2 prosent. Dette er imidlertid 1 - 1 1/2 prosentenheter høyere enn et år tidligere. Prisstigningen er fortsatt svak. I juli lå konsumprisindeksen bare 0,5 prosent høyere enn i juli i fjor. Men høy kapasitetsutnyttning og en viss øking i lønnsstigningstakten gir grunn til å vente en litt sterkere prisutvikling i tiden fremover. OECD ventet i juni en stigning i konsumprisene på 1 1/4 prosent i 1988 og 1 3/4 prosent i 1989, mens de japanske instituttene ventet stigningsrater på henholdsvis 0,8 prosent og 1,9 prosent.

Overskuddet på varebalansen med utlandet hadde i juni gått ned i 5 måneder på rad, og det ventes et lavere driftsoverskudd i år enn i fjor. Det vil likevel holde seg på et meget høyt nivå. OECD ventet i juni at det samlede driftsoverskuddet ville synke fra 87 milliarder dollar i 1987 til 85 milliarder i 1988 og 80 milliarder i 1989. De japanske instituttene ventet driftsoverskudd på 81 milliarder og 75 milliarder for henholdsvis 1988 og 1989.

BEFOLKNINGSUTVIKLING OG BOSETTINGSMØNSTER ¹

Av

Lars Østby

INNLEDNING

Denne artikkelen summerer opp dagens demografiske situasjon, og hvilke endringer de enkelte komponentene kan tenkes å gjennomgå i tida framover. Dette vil gi et grunnlag for å forstå befolkningsutviklingen på nasjonalt plan fram til 2010. Deretter vil vi se på hvor i landet befolkningen vil befinne seg. Det er viktig å ha den nasjonale rammen for befolkningsutvikling klart for seg, summen av lokale og regionale befolkningsmålsetninger må ikke sprengte denne rammen. Dersom folketallet i Norge synker, er ikke en målsetning om at det ikke skal være nedgang i folketallet i noen kommune særlig interessant.

Vi tar utgangspunkt i Figur 1 som viser folketallet i Norge fra 1735 til 1987. Grovt sett har perioden vært preget av relativt stabil og jevn vekst, de få unntakene som finnes er så små at de ikke synes. Utviklingen i folketallet er bestemt av antall fødsler, antall dødsfall og inn- og utflytting. Dette gjelder såvel for hele landet som

¹ Bygger på et foredrag holdt for Det Kgl. Selskap for Norges Vels representantskapsmøte 24.-26. august 1988. Jeg har hatt stor nytte av notatet "Grunntrekk ved befolkningsutviklingen i Norge i etterkrigstiden", av Øystein Kravdal (19. januar 1988), og av notatet "Innvandringens betydning for befolkningsutviklingen i Norge", av Inger Texmon og Lars Østby (11. april 1988). Det siste skal utgis i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå.

for hvert enkelt område. Den jevne veksten skyldes at, med enkelte unntak før 1814, har antall fødsler hele tida vært større enn antall døde. Mellom 1865 og 1930 hadde vi en betydelig nettoutflytting, som på sitt høyeste var like stor som fødselsoverskuddet, se Figur 2. De siste 20 åra har det vært nettoinnflytting og de siste par åra har denne vært større enn fødselsoverskuddet. Likevel kan innflyttingen i det siste i omfang ikke måle seg med utvandringen til USA den perioden den var stor.

FRUKTBARHET

Fødselstallet i Norge var i 1987 54 000, en oppgang på 4000 fra lavmålet i 1983. Det er også blitt noen flere kvinner i fødedyktig alder, slik at en i stedet for antallet fødte, bør se fødslene i forhold til antallet kvinner i fødedyktig alder, og aldersfordelingen blant disse. På den måten er begrepet "Samlet fruktbarhetstall" (SFT) framkommet. Dette er et uttrykk for det antall barn en kvinne ville føde dersom fruktbarhetsmønsteret var uendret og hun lever hele den fødedyktige periode. Vi sier litt upresist at barnetallet pr. kvinne i 1987 var 1,75, i 1983 var det 1,66, mens det i 1965 var nesten 3. For å opprettholde folketallet på lang sikt, kreves at SFT er minst 2,1.

Den oppgangen vi nå har hatt, kan stort sett karakteriseres som en følge av endringer i aldersmønsteret, og behøver derfor ikke være en permanent oppgang. De siste 15 år har det vært en stadig utsettelse av 1. fødsel og en økning i fødealder. Det har ikke vært særlig

oppgang i barnløsheten; når fruktbarheten er gått ned skyldes det at de store barnefamilier blir sjeldnere. Vridningene i aldersmønsteret kommer fram i Figur 3, som viser fruktbarheten innen hver aldersgruppe. Vi ser at det lenge har vært en oppgang i fruktbarhet for kvinner i 30-åra, særlig i begynnelsen av 30-åra, og etterhvert også for kvinner i slutten av 20-åra. Likevel er dette på langt nær nok til å kompensere for nedgangen for de under 25 år. Utviklingen hittil i 1988 viser at det er en oppgang i fruktbarheten også for kvinner under 25 år.

Fruktbarheten varierer en god del over landet, fra under 1,5 barn pr. kvinne på Østlandet til over 2 enkelte steder på Vestlandet og lenger nord. Figur 4 viser variasjonsmønsteret. Tidligere hadde Nord-Norge den høyeste fruktbarheten, med Finnmark på topp med 3,4 og Oslo på bunn med 2,0 i 1968. Nedgangen i Nord-Norge startet seint, men gikk raskt. Det har vært en reduksjon av de regionale forskjellene over tid. De siste åra er det de sentrale strøk som har den klareste oppgangen, men det har vært en viss økning over hele landet. Tidligere, f.eks. under den store flyttebølgen på slutten av 1960-tallet, var det slik at fødselsoverskuddet i alle fylker og de fleste kommuner var stort nok til å kompensere for flyttetapet. Nå har ikke utkant-Norge lenger noen "overskuddsproduksjon for eksport", dette er det alvorlige nye innslaget i dagens befolkningsutvikling.

Om vi ser på forholdene i andre utviklede land, har de en fruktbarhet som likner mye på den norske. Med våre 1,75 barn pr. kvinne, ligger vi relativt langt oppe blant de vestlige landene, som har samlet fruktbarhetstall under 2, Italia lavest med 1,3. Mange utviklingsland har SFT mellom 5 og 7.

Det er lite som tyder på at vi er inne i en varig fruktbarhetsoppgang. Vi kan ha perioder hvor barnetallet øker som følge av endringer i aldersmønsteret, men det vil neppe være en permanent oppgang. Det kan nok bli ytterligere utjevning mellom regionene, slik at fødselstallene vil stige noe der de nå er

lavest, men kanskje ikke stige like mye der de er høyest. Blir dette tilfelle, vil befolknings situasjonen bli mer kritisk i en del områder som allerede nå er ganske utsatt.

=====

DØDELIGHET

=====

Det døde om lag 45 000 i 1987, og dette er en viss oppgang i forhold til foregående år. Figur 5 viser hvordan dødeligheten i 1986 var i forhold til dødeligheten på slutten av 1960-tallet for kvinner og menn i ulike aldersgrupper. Vi ser at kvinners dødelighet fortsatt reduseres raskere enn menns, til tross for at utgangspunktet 1966-70 er den perioden da middelaldrende og eldre menns dødelighet var på sitt høyeste i etterkrigstida. Særlig for kvinner mellom 65 og 84 år har bedringen vært rask. Om vi regner forandringene om til gjennomsnittlig antall gjenstående leveår, hadde en 70-årig kvinne i 1986 2 år lenger igjen å leve, enn 70-åringen på slutten av 1960-tallet hadde. For menn er forskjellen langt mindre, oppgangen er bare ½ år. Fra 1900 til 1970 hadde 70-årige kvinner en økning på 1 ½ år i forventet levealder, for menn var økningen bare ½ år. At økningen i antall eldre har kommet overraskende på noen er da ikke så rart, det har skjedd større endringer i de gamles levealder mellom 1970 og 1986 enn mellom 1900 og 1970. Det er også verdt å merke seg at eldrebølgen først og fremst er et kvinnefenomen. Økningen i antall gamle skyldes også variasjoner i fødselstallenes størrelse og den sterke nedgang vi lenge har hatt i dødeligheten blant spedbarn, barn og unge.

Økningen i levealder har ikke gått påfallende raskt i Norge om vi sammenlikner oss med andre land. Mange land har hatt raskere økning enn oss, og flere og flere tar oss igjen. Tradisjonelt (før 1970) var vi permanent blant de tre landene med høyest levealder, nå ligger vi et sted mellom nr. 6 og nr. 10.

Når det gjelder regionale forskjeller i be-

folkningsutvikling, så betyr dødeligheten relativt lite, selv om det er forskjeller mellom ulike deler av landet. Forskjellen er mye større for menn enn for kvinner, men for begge kjønn kommer Finnmark dårligst ut. Resten av Nord-Norge har sammen med Oslo og Østfold relativt høy dødelighet, mens Vestlandet har lav dødelighet, lavest i Sogn og Fjordane. Uten å være demografisk så viktig, forteller disse forskjellene noe om hvordan levekårene og livsbetingelsene varierer.

Vi ser ikke klare tegn på at dødeligheten kommer til å endre seg framover, men det kan skyldes manglende fantasi. De siste åra har vi hatt en økning i gjenstående levealder for gamle, særlig kvinner. Det er ennå lenge igjen før de fleste av oss når den biologiske levealder som antas "normal" for arten menneske. Noen har antydning at en levealder på 85-87 år er "naturlig", mot 73 år for menn og 80 år for kvinner i Norge i dag. Det kan altså være rom for økning fortsatt. Det er også noen som hevder at de kostholds- og livsstilskampanjer som nå har vært drevet med et visst hell i noen år, vil slå ut i form av sterkt redusert dødelighet om kanskje 15-20 år, dersom det da er få røykere, lite bruk av alkohol, fettfri og fiberrik kost og mange mosjonister. Andre legger større vekt på spredningen av AIDS, nedbrytningen av ozonlaget og liknende, og tror på økt dødelighet.

=====

FLYTTING

=====

Årlig er det omtrent 4 prosent av landets befolkning som skifter bostedskommune. Det er vanskelig å si om dette er mye eller lite, men sammenliknet med andre land er det trolig relativt beskjedent, og det har vært høyere i Norge tidligere enn det har vært nå en periode.

Sett over livsløpet kan gjennomsnittlige Ola (og Kari) Nordmann regne med like i overkant av 3 flyttinger, et tall som har hatt en svakt synkende tendens i hvert fall de siste 20 åra. Alderen har mye å si for hvor ofte

en flytter. Kvinner flytter i yngre alder enn menn, mens menn i alle aldersgrupper over 25 år har høyere mobilitet enn kvinner.

Figur 6 viser hvordan flyttemønsteret har vært etter 1965. Hovedtrekket er en mer eller mindre sterk strøm fra Nord-Norge til resten av landet, sterkest 1966-70 og 1981-85. Den er forsterket etter 1985. I Sør-Norge er bildet mindre entydig. Hovedretningen har vært mot Oslo-regionen, men også mot fylkene sør og vest for Oslo.

Innvandringen til Norge er sterkere enn noen gang tidligere. Figur 7 viser antallet inn- og utflyttere etter 1960. Vi ser en dramatisk økning i innflytterantallet de siste åra. En stor del av økningen, men ikke hele, skyldes at vi fra 1985 har fått en sterkt tiltagende strøm av asylsøkere til landet. I 1987 var antallet over 8 000, og tallet i år blir kanskje noe lavere. Innflytterne til Norge kommer tradisjonelt fra våre naboland, fra resten av Europa og fra USA. Fra slutten av 1960-tallet og fram til innvandringsstoppen i 1975 kom det fremmedarbeidere fra land som Jugoslavia, Tyrkia, Pakistan og Marokko. Seinere innvandring fra disse landene har nok i stor grad vært tilfeller av familiegjenforening. De siste års asylsøkere kommer fra Iran, Sri Lanka, Chile, Jugoslavia som de viktigste landene. Statsborgere i land i Asia, Afrika og Sør-Amerika utgjør nå 9,5 promille av landets samlede befolkning.

=====

BEFOLKNINGENS STRUKTUR

=====

Aldersstrukturen i dag og i framtida er vist i Figur 9. Nå er omtrent 14 prosent av landets befolkning over 67 år, 59 prosent er mellom 20 og 66 år og 27 prosent er under 20 år. Det er store regionale variasjoner i dette bildet. Oslo har den høyeste andel gamle, men Hedmark, Oppland og Sogn og Fjordane ligger også høyt. Lavest ligger Akershus og Finnmark. Det er relativt mange barn på Sørlandet og Vestlandet og i Finnmark, og færrest barn på Østlandet. Den

andel av befolkningen som befinner seg i yrkesaktiv alder varierer også mye. Det er flest yrkesaktive i de sentrale strøk på Østlandet, i Trøndelag og i Nord-Norge. Når en ser på Finnmark som et fylke i befolkningskrise, bør en altså huske at aldersstrukturen der er gunstig med en stor andel av befolkningen i yrkesaktiv alder, og relativt liten andel gamle.

=====

BEFOLKNINGSSTRUKTUR ÅR 2010 OG 2050

=====

Statistisk Sentralbyrå har som en av sine faste arbeidsoppgaver å lage befolkningsframskrivninger. Våre framskrivninger lages ved at vi forlenger inn i framtida den demografiske situasjon vi nå er i. Har trendene forandret seg systematisk, vil vi også kunne forlenge denne endringen. Det ligger en god del skjønn i valg av periode for fastlegging av trendene. En observasjonsperiode hvor begynnelsen av 70-tallet er med, vil gi et helt annet flyttemønster enn en periode som bare har de sterke utflyttingsårene fra begynnelsen og midten av 1980-tallet.

Forutsetningene i vår nyeste framskriving, offentliggjort ved årsskiftet (Statistisk Ukehefte 50/87), er at fruktbarheten holder seg på 1986-nivå og dødeligheten bedrer seg langsomt som den har gjort de foregående 10 år. For innenlandske flyttinger bruker vi det aldersbestemte flyttemønsteret fra 1983-86. Vi har også alternativ hvor vi for illustrasjonens skyld ikke regner med noen nettoflytting. For å se effekten av ulike nivåer på nettoinnvandring fra utlandet, har vi regnet alternativer med nettoinnvandring på 5, 10, 15 og 20 tusen.

Figur 8 viser folketall for år 2050 mellom 3,5 og 5,5 millioner. Det laveste tallet får vi med nettoinnflytting fra utlandet på 5 000 i året og fruktbarhet synkende til litt under 1,5 barn pr. kvinne. Øker fruktbarheten til 2 barn pr. kvinne i løpet av en 12 års tid, blir folketallet i 2050 6-700 000 høyere enn om fruktbarheten holder seg på 1,7. Selv for så kort tid som fram

til 2010 er variasjonsbredden mellom 4,3 og 4,85 millioner. Vi kan også legge merke til at uten oppgang i fruktbarheten, er det bare alternativet med 20 000 innvandrere i året som ikke gir befolkningsnedgang. Om vi ser bort fra både fruktbarhetsoppgang og nettoinnvandring når folketallet i Norge sin topp i 2004.

Aldersstrukturen i framtida er viktig. Figur 9 har tre alderspyramider tegnet over hverandre. Den ene viser strukturen i 1987, den andre gir 2010 og den tredje 2050. Det viktigste som skjer til 2010 er at antallet unge voksne under 35 år blir mindre, antallet eldre voksne over 35 år blir mye større, mens det skjer lite med samlet antall gamle. Det blir riktignok mange flere "gamle" gamle. Figur 10 viser hvordan den såkalte eldreølgen har artet seg etter 1920, og hvordan den kan komme til å bli om dødeligheten ikke endrer seg mye. Vi ser at vi fra nå av har et pusterom når det gjelder antall pensjonister under ett, men at det blir stadig flere over 80 år. Fra 2010, da vi som ble født fra slutten av krigsåra og framover når pensjonsalder, kommer den virkelige eldreølgen, denne gang som følge av fødselskullenes størrelse i etterkrigstida.

=====

BOSETTINGSMØNSTERET ÅR 2010

=====

Om vi er 4,3 eller 4,8 millioner innbyggere i Norge i 2010, spiller kanskje ikke så stor rolle. Like viktig kan være hvor i landet de vil befinne seg. Innenfor enkelte regioner kan det bli relativt store endringer i folketall.

Endringene i folketallet i fylkene er kanskje ikke egnet til å skremme noen. Tabell 1 viser folketallet i fylkene i 1986 - utgangsåret for framskrivingen, og i 2010 under alternativet med 10 000 nettoinnflytting (K3), og uten noe nettoflytting, hverken mellom kommuner eller over landegrensen (KB). Alle fylkene nord for linjen Oslo-Bergen vil under alternativet med flytting

Tabell 1: FOLKETALL 1986, OG FRAMSKREVET 2010 UNDER FORUTSETNING AV INGEN NETTOFLYTTING (KB) OG FLYTTEMØNSTER SOM 1983-86 OG NETTO INNFLYTTING LIK 10 000 PR. ÅR (K3). Fylke. 1000 personer

	1986		2010 KB		2010 K3		Relativ endring i andel, prosent	
	Antall	Andel %	Antall	Andel %	Antall	Andel %	KB	K3
Hele landet	4174	100	4309	100	4582	100		
Østfold	236	5,65	225	5,23	247	5,39	-7,4	-4,6
Akershus/Oslo	851	20,38	871	20,22	1006	21,95	-0,8	+7,7
Hedmark	186	4,46	171	3,96	186	4,05	-11,2	-9,2
Oppland	181	4,35	171	3,96	184	4,02	-9,0	-7,6
Buskerud	221	5,30	218	5,05	247	5,40	-4,7	+1,9
Vestfold	193	4,62	189	4,38	219	4,79	-5,2	+3,7
Telemark	162	3,89	158	3,67	170	3,71	-5,7	-4,6
Aust-Agder	95	2,29	98	2,28	113	2,46	-0,4	+7,4
Vest-Agder	141	3,38	151	3,50	158	3,44	+3,6	+1,8
Rogaland	326	7,82	375	8,70	403	8,79	+11,3	+15,0
Hordaland	402	9,63	437	10,14	450	9,83	+5,3	+2,3
Sogn og Fjordane	106	2,54	112	2,59	110	2,40	+2,0	-5,5
Møre og Romsdal	237	5,68	253	5,86	245	5,35	+3,2	-5,8
Sør-Trøndelag	247	5,98	256	5,94	260	5,68	-0,7	-0,5
Nord-Trøndelag	127	3,03	131	3,04	130	2,85	+0,3	-5,9
Nordland	241	5,77	251	5,82	234	5,10	+0,9	-11,6
Troms	146	3,51	160	3,70	149	3,26	+5,4	-7,1
Finnmark	75	1,79	85	1,96	70	1,54	+9,5	-14,0

(K3) få nedgang i sin andel av landets folketall, Sør-Trøndelag minst. Med unntak av Telemark og Østfold vil alle fylkene i sør få oppgang, mest i Oslo/Akershus og Rogaland.

Alternativet uten flytting (KB) viser derimot nedgang over hele Østlandet og for Sør-Trøndelag, de andre fylkenes andel av landets befolkning vil øke. KB viser oss at Vestlandets og Nord-Norges andel av landets befolkning vil stige dersom det bare er fødsler og dødsfall som påvirker fordelingen. Det er når virkningen av flyttingene tas med i bildet at Nord-Norges utvikling blir dramatisk svakere. Flyttemønsteret gir

sterke negative utslag også i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Østlandsfylkene Østfold, Hedmark, Oppland og Telemark får omtrent den samme negative utvikling i begge alternativer, her bidrar både det lave fødselstallet og flyttingene til nedgang. Det sentrale Østlandsområdet (Oslo, Akershus, Buskerud og Vestfold) er avhengig av flytting for å øke sin andel av folketallet, og flyttemønsteret fra 1983-1986 gir sterk vekst. Aust-Agder er også avhengig av flytting for å få vekst. Spesielt Rogaland, men også naboene Hordaland og Vest-Agder, vil øke sin andel av landets folketall under begge alternativer. Særlig for Rogaland betyr dette at de har en ung befolkning med

høy fruktbarhet, og at de er et attraktivt flyttemål.

Fylket er ingen god enhet for presentasjon av befolkningsutviklingen, men det er heller ikke lett å gi et oversiktsbilde som har alle 450 kommuner som grunnlag. Det er imidlertid klart at det er svært store forskjeller mellom kommunene i framtidig befolkningsvekst. Utgangspunktet spriker, fra noen kommuner i Nord-Norge med nedgang i folketallet på mellom 3,5 og 4 prosent årlig i 1985-86 til forstadskommuner i Sør-Norge med minst like stor eller større tilvekst. Av de 20 kommunene med sterkest nedgang i framskrivningene til år 2000, er det bare tre som ikke ligger i Nord-Norge. De 20 med sterkest vekst, ligger alle i Sør-Norge, 9 er litt fjerne forstadskommuner til Oslo, 5 ligger ved Stavanger, 3 ved Bergen og en ved Trondheim, Kristiansund og Kristiansand. Figur 11 viser befolkningsutviklingen i kommunene til 2010 på enklest mulig måte. Det er bare skilt mellom vekst og nedgang i perioden.

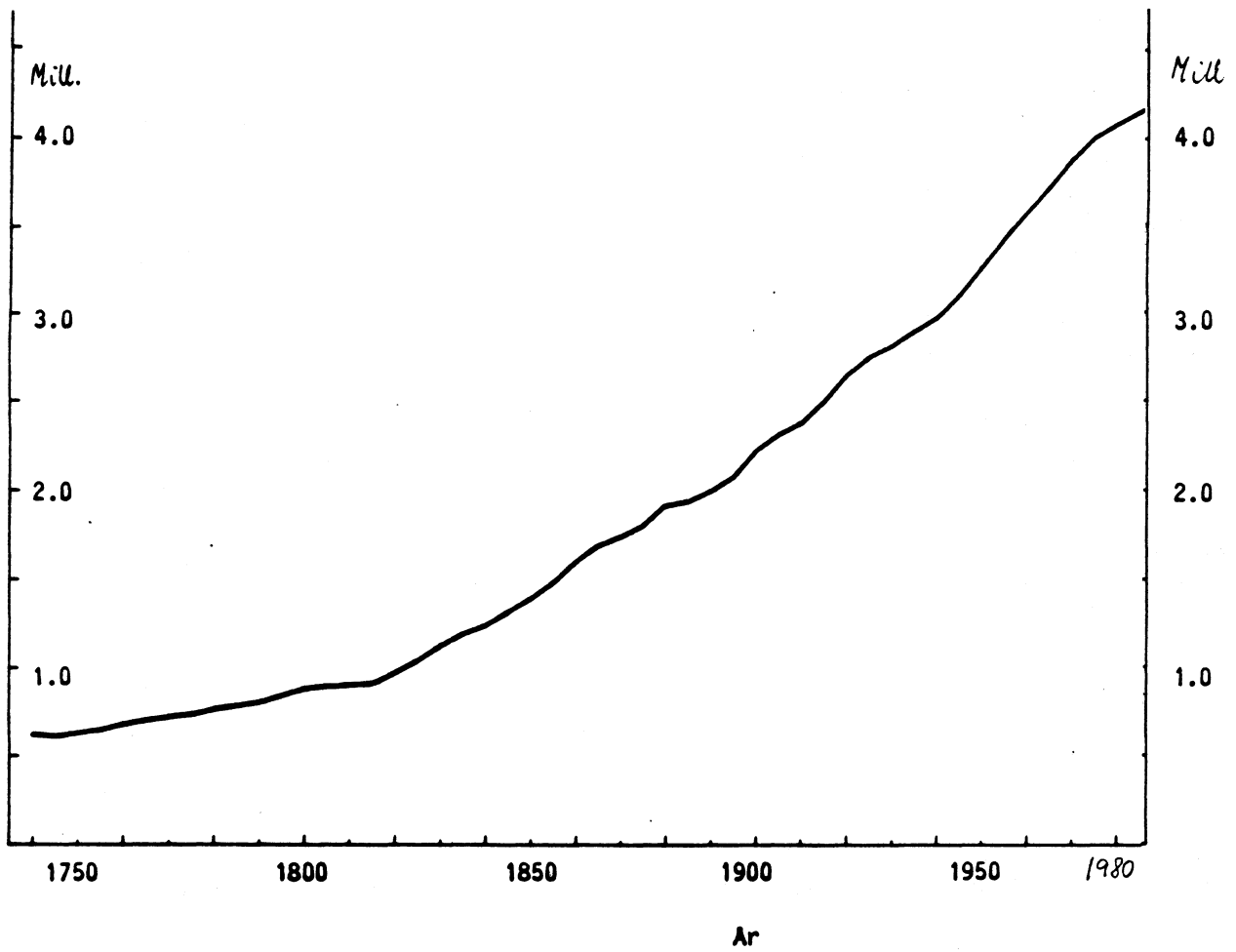
=====
 SLUTTKOMMENTAR
 =====

Er det mulig å styre de demografiske prosessene i annen retning? De innenlandske flyttingene kan i noen grad styres av distriktpolitikken, men den nasjonale rammen som skal fordeles mellom distriktene, lar seg

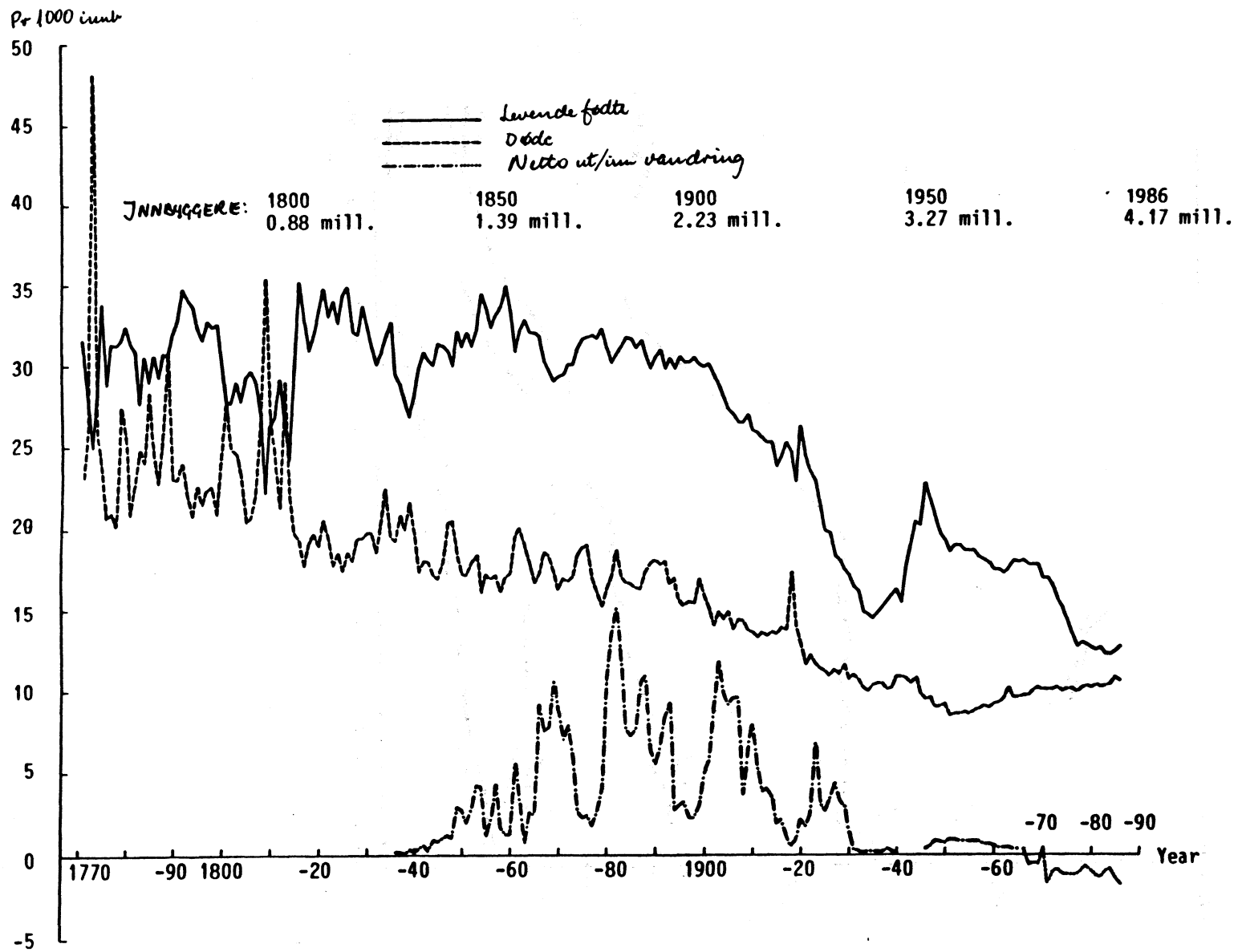
kanskje ikke styre så lett. For å påvirke utviklingen i folketallet, er det fortsatt født, døde, inn- og utflyttede vi må gjøre noe med. Tallet på døde kan vi neppe gjøre mye med. Tallet på fødte har avtatt sterkt over hele den industrialiserte verden, og de fleste demografer er enige om at noen stor oppgang kan ikke ventes. Mange stor barnefamilier lar seg vel vanskelig kombinere med trekk ved samfunnet som økt likestilling, kvinnelig yrkesaktivitet, behov for to inntekter for de fleste familier, vanlige krav til materiell standard, minkende stabilitet i parforholdene, økende individualisme, prioritering av andre verdier enn slike som lett lar seg forene med en stor familie m.m.m. Det kan vel egentlig godt tenkes at en fortsatt øket betydning tillagt disse andre forholdene kan gi enda lavere barnetall. Dermed gjenstår flytting som det lettest styrbare. Dersom en skulle ønske å utvide de nasjonale befolkningsrammene, kan dette bare skje ved øket innflytting.

For den enkelte kommune er det selvfølgelig også mange ting som kan gjøres for å styrke akkurat denne i kampen om framtidens befolkning. Men, det er en begrenset tilvekst å fordele for hele landet, når noen greier å trekke til seg mye av denne, er det andre som får tilsvarende mindre. Dette vil bli en konkurranse hvor det bare kan bli få vinnere, resten må uvegerlig bli tapere.

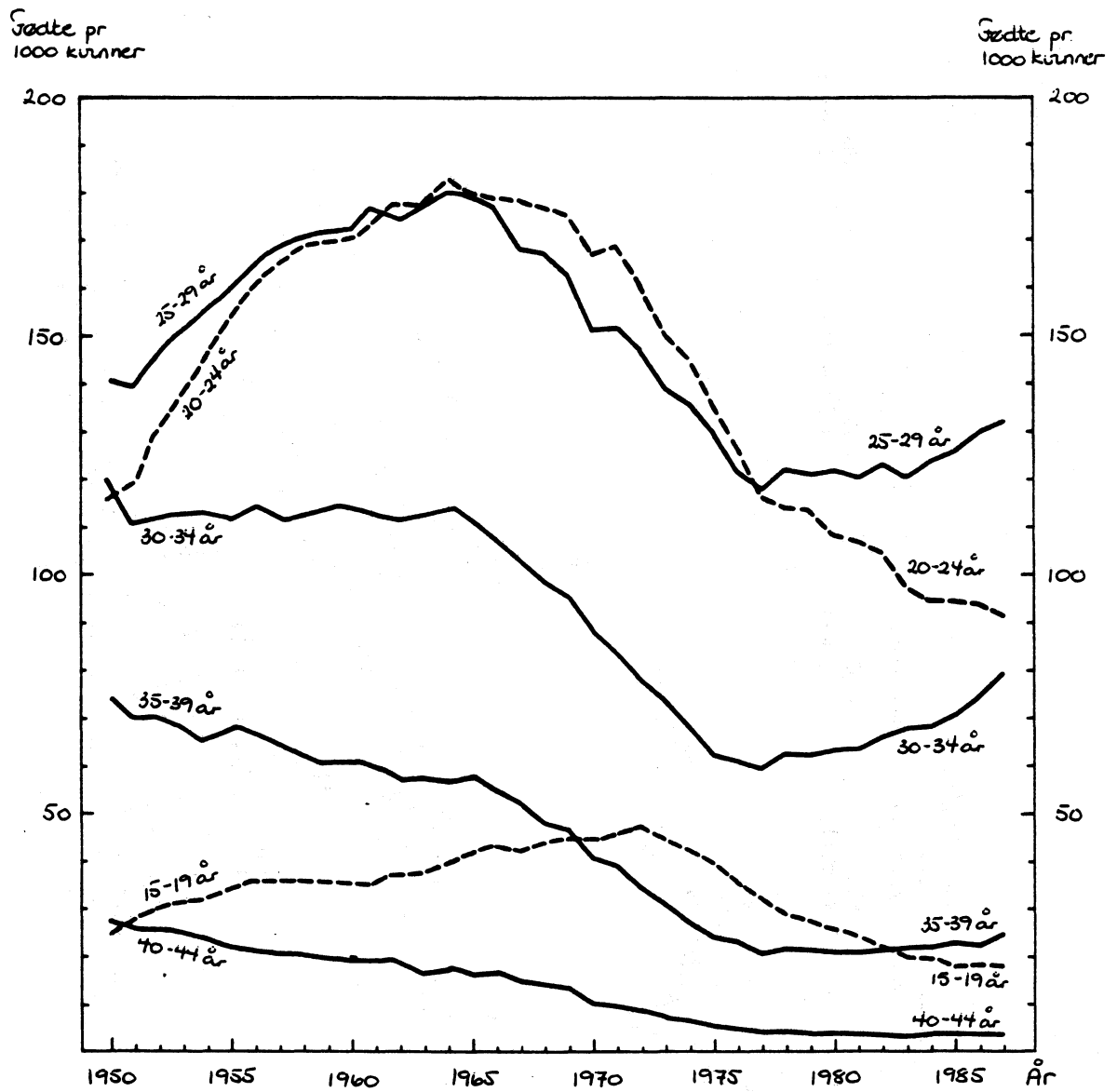
Figur 1. Folkemengden 1735-1987.



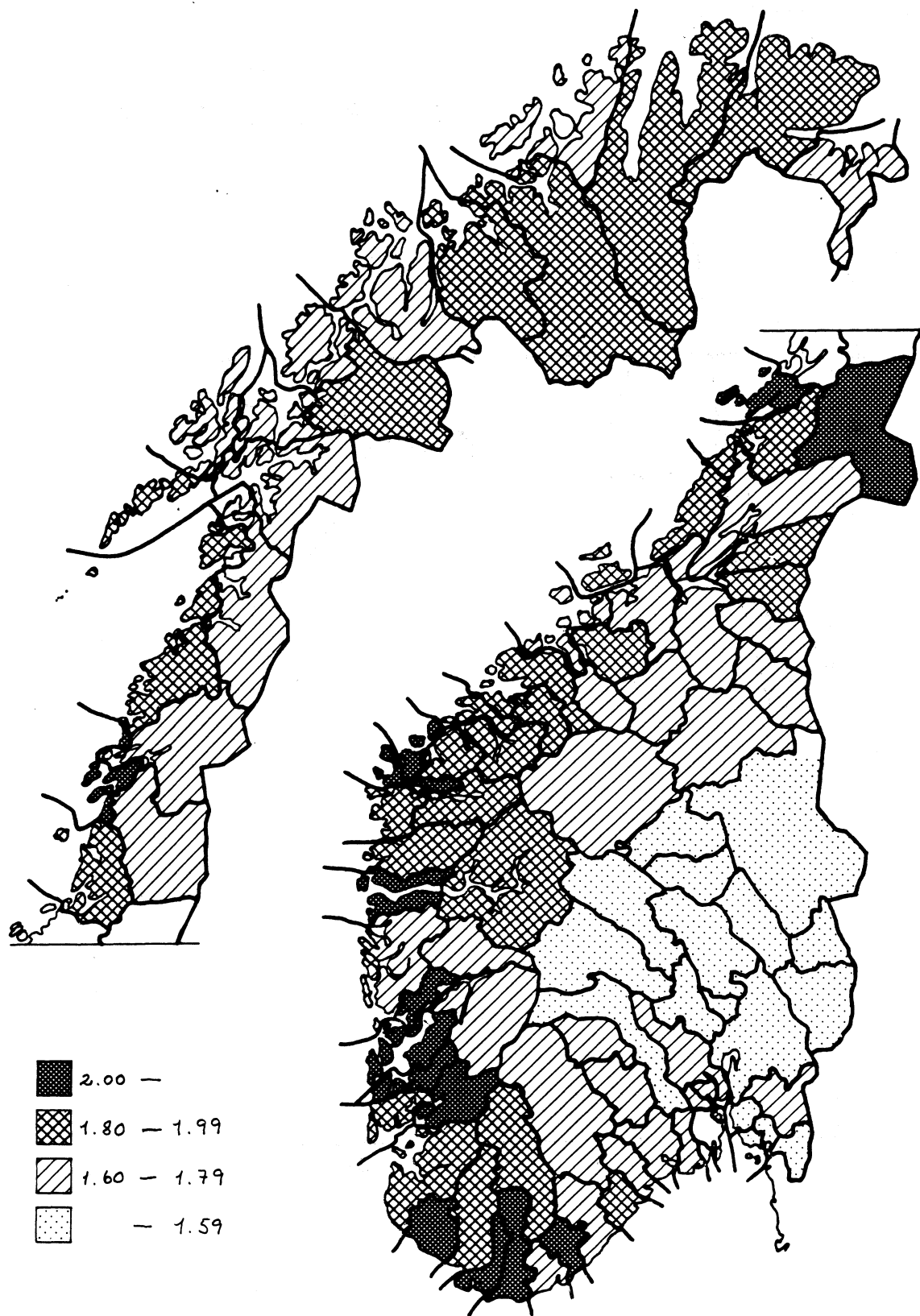
Figur 2. Levendefødt, døde og ut/innvandring pr. 1000 innb. i 1771-1986.



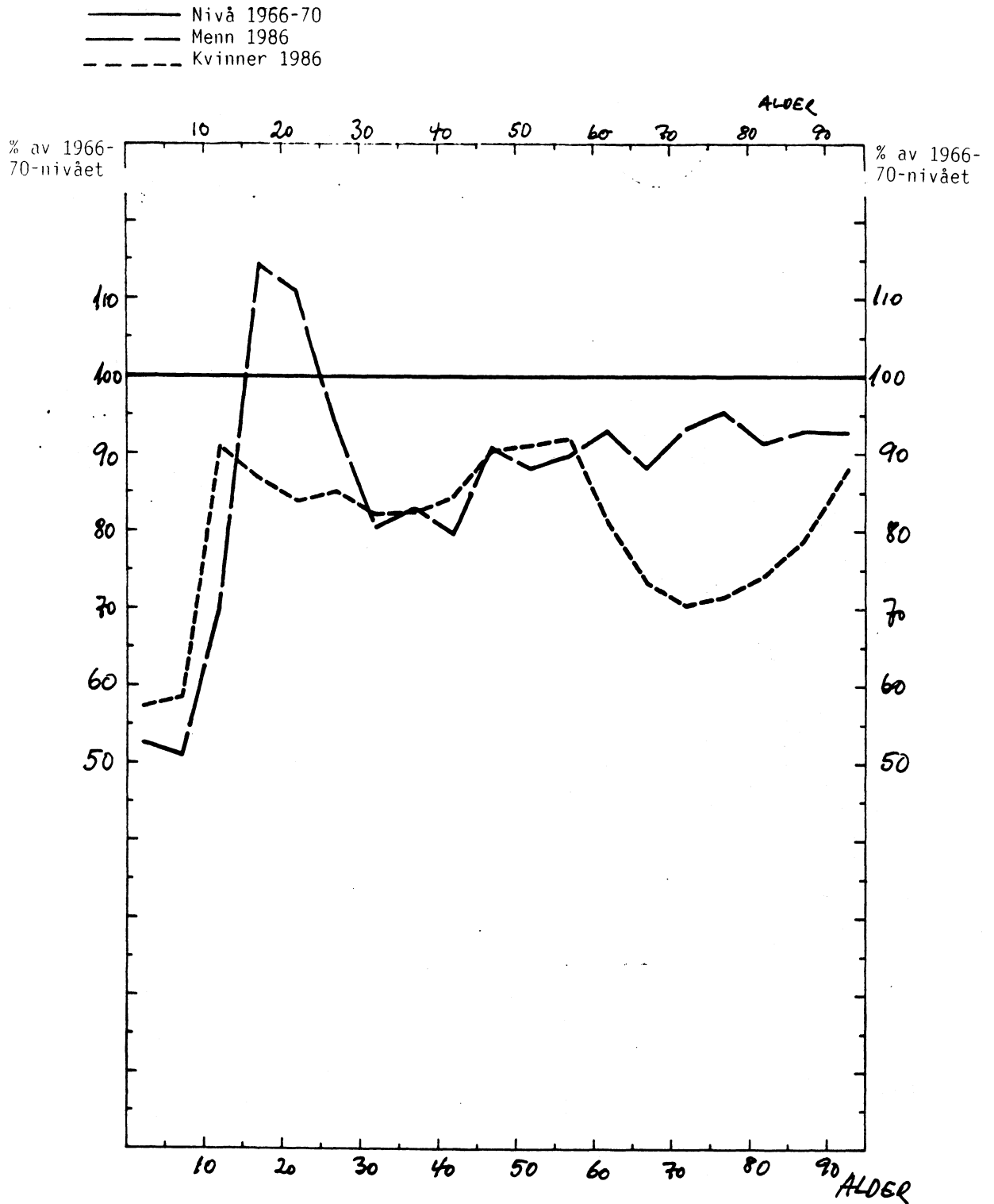
Figur 3. Levendefødte pr. 1000 kvinner. 1950-1987.



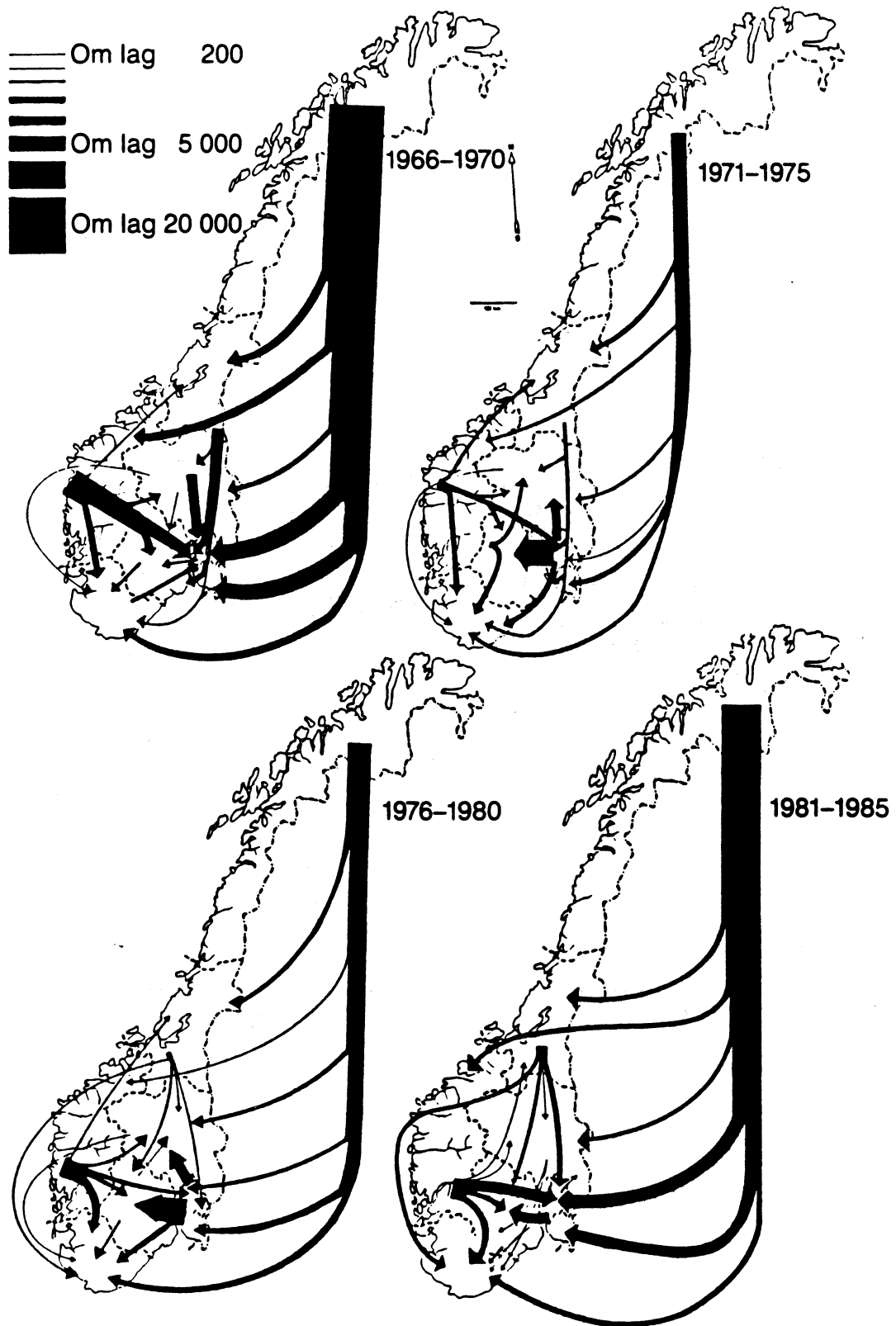
Figur 4. Samlet fruktbarhetstall i prognoseregionene 1983-1986.



Figur 5. Dødelighet for menn og kvinner i 1986, i prosent av dødeligheten 1966-70.

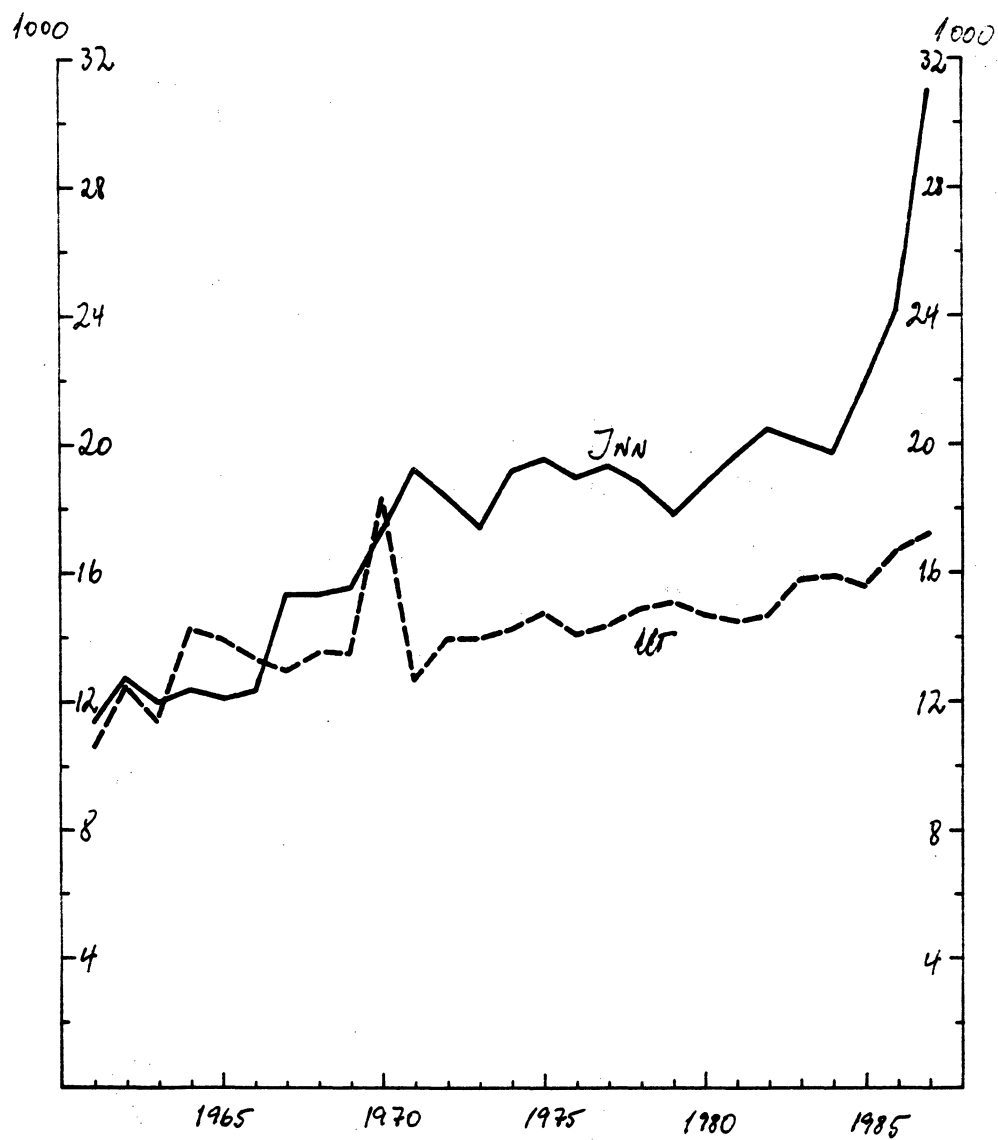


Figur 6. Flyttestrømmer mellom landsdeler.

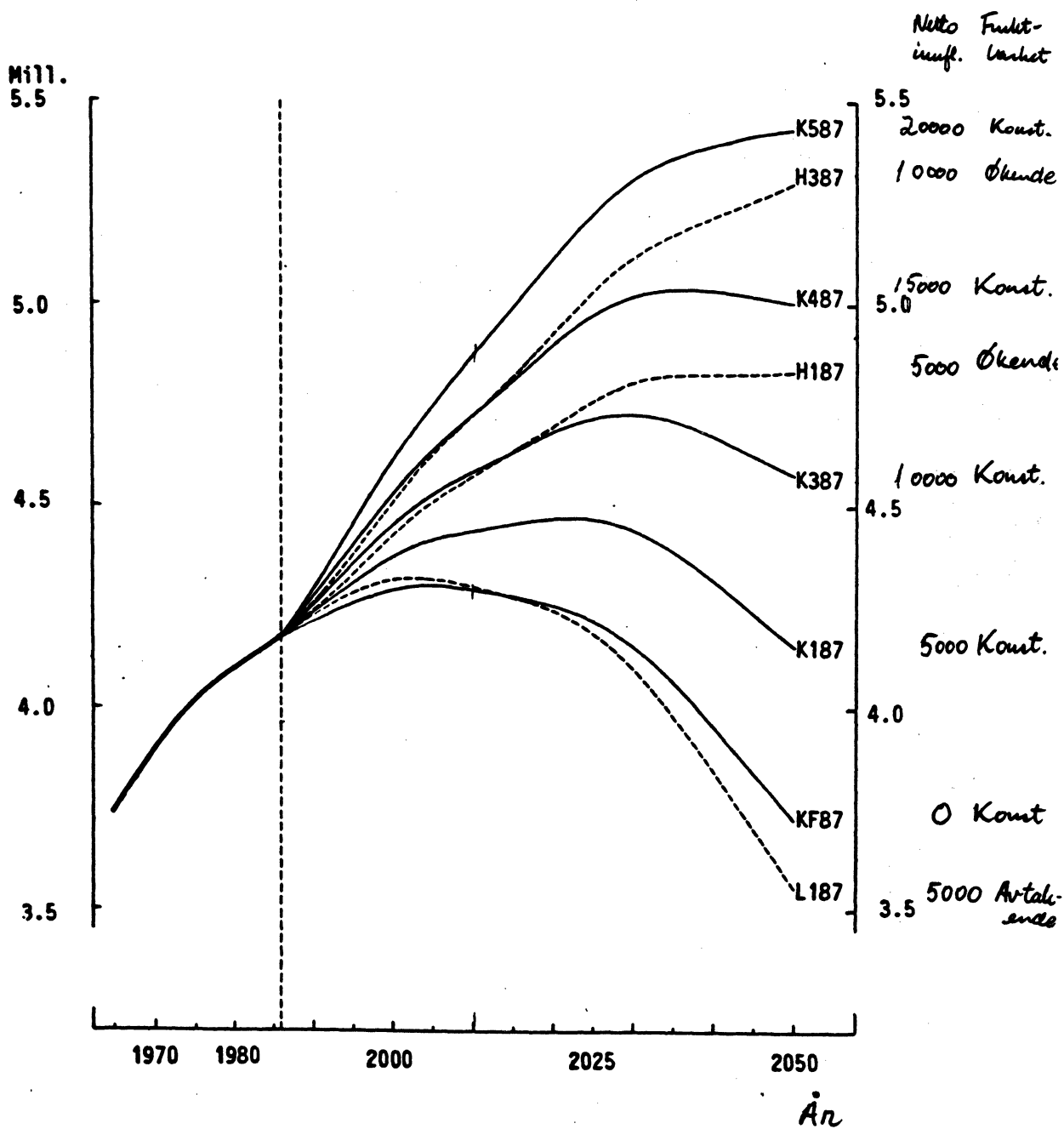


Kilde: "Avfolkes distrikts-Norge?" av Jan Byfuglien i Samfunnspeilet 1:1988.

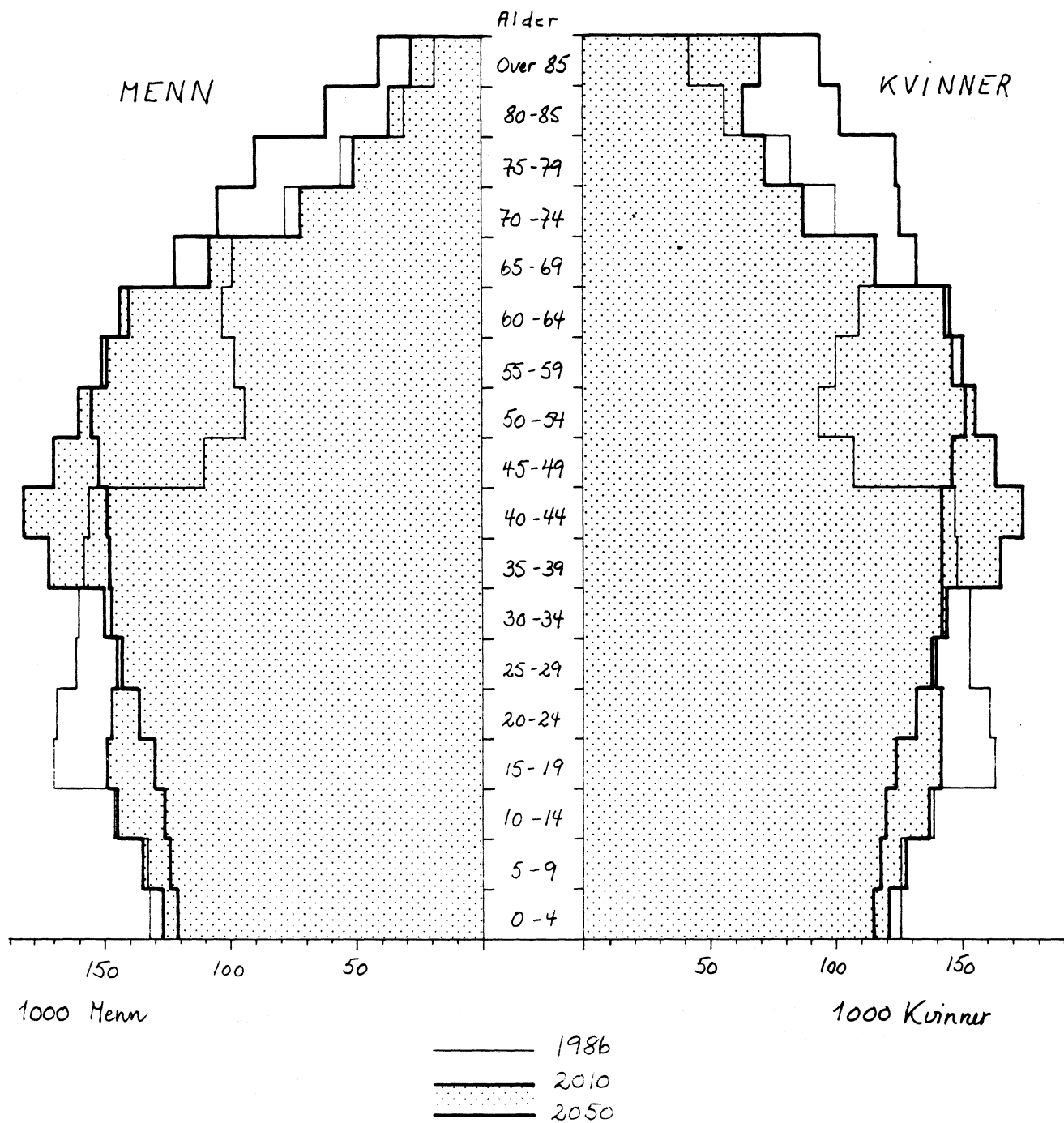
Figur 7. Inn- og utvandring 1961-1987.



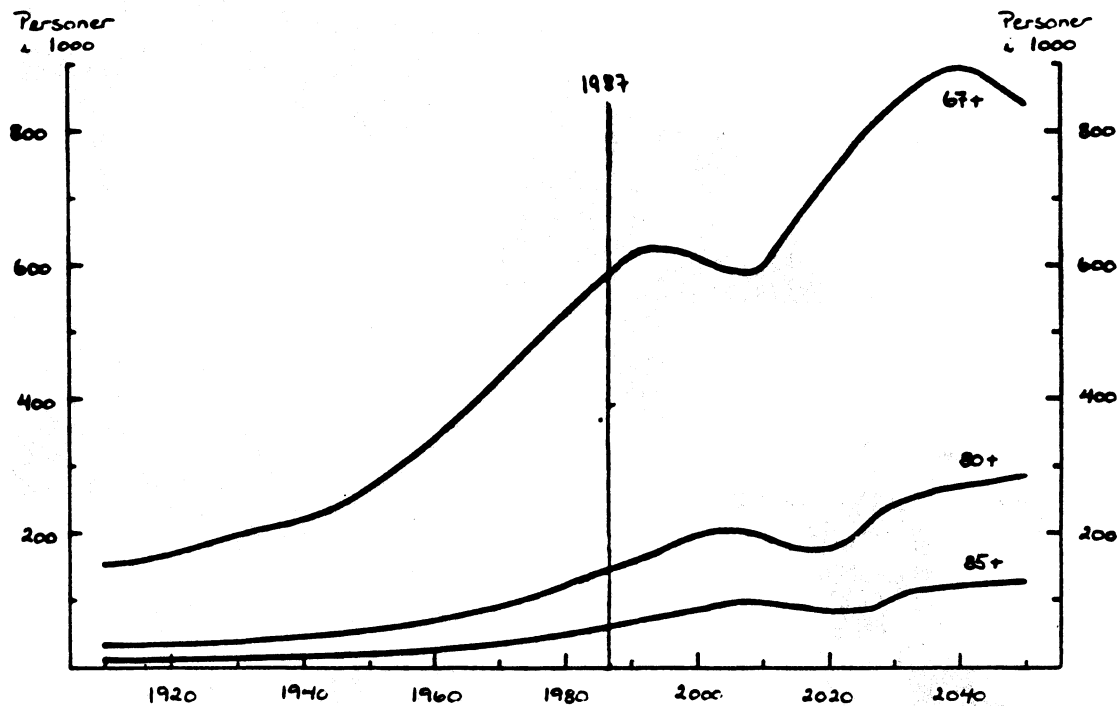
Figur 8. Folketallet i Norge 1965-1986, framskrevet 1987-2050 under ulike alternativ.



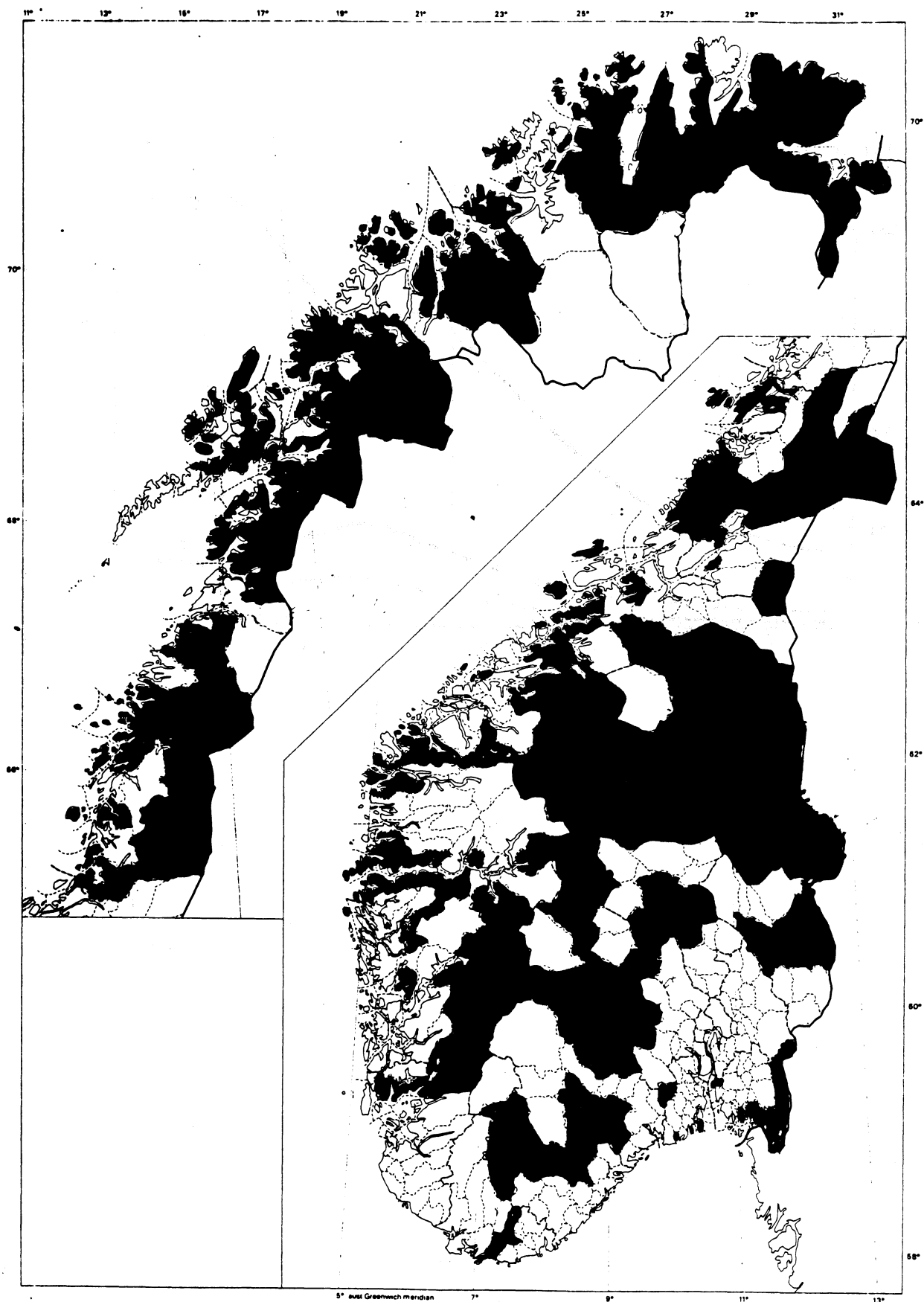
Figur 9. Folkemengde etter kjønn og alder. 1986 og framskrevet for 2010 og 2050 (K3).



Figur 10. Registrert og framskrevet befolkning i tre aldersgrupper etter alternativ K187 (konstant fruktbarhet 1,71 og årlig nettoinnvandring 5000 i framskrivingsperioden).



Figur 11. Kommuner med nedgang i folketallet 1986-2015 i alternativ K3.



TABELL- OG DIAGRAMVEDLEGG

Innhold	Side
B. KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE	
Tabell B1: Olje- og gassproduksjon	1*
Tabell B2: Produksjonsindeksen etter næring og anvendelse	1*
Tabell B3: Industriproduksjon - produksjonsindeksen	1*
Tabell B4: Ordretilgang - industri	2*
Tabell B5: Ordreserver - industri	2*
Tabell B6: Lagerbeholdning	3*
Tabell B7: Arbeidsmarkedet - arbeidskraftundersøkelsen	3*
Tabell B8: Arbeidsmarkedet - arbeidskontorenes registreringer	3*
Tabell B9: Industriinvesteringer i verdi - investeringsundersøkelsen	4*
Tabell B10: Boligbygging	4*
Tabell B11: Detaljomsetningsvolum - sesongjustert indeks	4*
Tabell B12: Detaljomsetningsvolum mv. - endring fra foregående år	4*
Tabell B13: Timefortjeneste	5*
Tabell B14: Konsumprisindeksen	5*
Tabell B15: Engrospriser	5*
Tabell B16: Utenrikshandelen - verditall	6*
Tabell B17: Utenrikshandelen - indekser	6*
Diagrammer	
Olje- og gassproduksjon	7*
Produksjonsindeksen	7*
Ordreindeksen - industri	8*
Byggearealstatistikk og boliglån, nye boliger	9*
Ordreindeksen - anleggsvirksomhet	9*
Arbeidsledighet og sysselsetting	10*
Antatte og utførte investeringer i industrien	10*
Lager	10*
Detaljomsetning m.v.	10*
Lønninger	11*
Konsum- og engrospriser	11*
Utenrikshandel	11*
C. INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET	
Tabell C1: Produksjon av råolje på norsk sokkel	12*
Tabell C2: Produksjon av naturgass på norsk sokkel	13*
Tabell C3: Leteaktivitet på norsk sokkel	14*
Tabell C4: Påløpte kostnader til leting etter olje og gass på norsk sokkel	15*
Tabell C5: Påløpte investeringskostnader til feltutbygging på norsk sokkel	15*
Tabell C6: Råoljepriser pr. fat	16*
D. NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND	
Tabell D1: Bruttonasjonalprodukt	17*
Tabell D2: Privat konsum	17*
Tabell D3: Offentlig konsum	17*
Tabell D4: Bruttoinvesteringer	18*
Tabell D5: Eksport av varer og tjenester	18*
Tabell D6: Import av varer og tjenester	18*

E. KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

Tabell E1: Sverige	19*
Tabell E2: Storbritannia	19*
Tabell E3: Forbundsrepublikken Tyskland	19*
Tabell E4: Frankrike	19*
Tabell E5: USA	20*
Tabell E6: Japan	20*

1*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B1: OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Produksjon av råolje i millioner tonn og naturgass i milliarder standard kubikkmeter. Tallene for årene viser gjennomsnittlig månedsproduksjon.

	1983	1984	1985	1986	1987	1988					
						Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul
Råolje	2.6	2.9	3.2	3.5	4.1	4.4	4.8	4.7	4.6	3.6	4.8
Naturgass	2.1	2.3	2.2	2.3	2.4	2.7	2.8	2.6	2.3	2.2	2.1

TABELL B2: PRODUKSJONSINDEKS ETTER NÆRING OG ANVENDELSE

Sesongjusterte indekser. 1980=100.
Årsindeksene er et gjennomsnitt av månedsindeksene for året.

	1983	1984	1985	1986	1987	1988					
						Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli
Produksjon etter næring:											
Bergv.dr., industri og kraftf. 1)	102	105	107	108	110	108	111	111	110	110	112
Bergverksdrift 1)	114	111	115	124	116	107	105	121	117	109	122
Industri	96	102	105	107	108	108	106	110	107	107	108
Kraftforsyning	127	121	118	111	119	113	132	117	119	121	131
Produksjon etter anvendelse:											
Eksport 1)	110	117	118	119	123	124	123	127	124	123	126
Konsum	100	102	104	104	107	105	105	107	109	109	107
Investering 2)	112	162	174	175	175	169	163	173	162	155	173
Vareinnsats i bygg og anlegg	101	100	104	109	110	108	104	113	107	106	102
Vareinnsats ellers	92	93	94	94	96	93	96	97	97	96	98

1) Utenom utvinning av olje og naturgass.

2) Se merknad etter tabell 17.

TABELL B3: INDUSTRIPRODUKSJON - PRODUKSJONSINDEKSEN

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et tremåneders glidende gjennomsnitt 1).

	1985	1986	1987	1988					
				Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni
Industri ialt	2.5	1.6	1.7	1.9	-2.1	-0.1	-1.4	2.8	-1.3
Næringsmidler, drikkev. og tobakk	-0.8	1.7	1.3	9.2	3.4	0.0	-0.3	3.6	-0.8
Tekstilvarer, bekledn.v., lær mv.	2.9	-1.0	-7.4	-7.4	-13.5	-11.7	-15.4	-11.1	-18.5
Trevarer	1.4	2.1	-1.7	-0.1	-5.6	-4.1	-6.3	0.7	-6.2
Treforedling	3.7	-1.3	-1.0	-0.3	-4.2	-5.1	-5.4	0.3	-0.2
Grafisk produksjon og forlagsv.	2.1	2.7	2.0	3.5	-0.2	0.8	0.3	3.8	2.3
Kjemiske prod., mineraloljep. mv.	1.0	-0.4	5.2	3.4	2.0	4.1	2.7	4.1	1.8
Mineralske produkter	7.2	9.6	3.0	3.5	-3.0	-2.5	-2.5	2.4	-7.0
Jern, stål og ferrolegeringer	1.0	-5.7	-4.7	4.2	5.6	10.1	6.6	8.8	5.3
Ikke-jernholdige metaller	-3.1	1.8	11.7	12.7	8.7	7.6	6.2	7.4	8.1
Metallvarer	5.2	3.7	0.0	-2.2	-6.2	-1.8	-3.6	1.8	-4.8
Maskiner	8.2	3.0	1.0	-3.5	-8.2	-5.2	-7.6	-2.6	-8.3
Elektriske apparater og materiell	8.1	5.8	6.3	3.8	-2.1	4.0	3.0	9.5	2.5
Transportmidler	-3.2	-2.0	-2.8	-3.5	-7.2	-3.0	-3.3	1.8	-3.0
Tekn. og vitensk. instr. mv.	3.7	4.7	-1.0	-3.5	-4.8	2.1	1.2	5.7	-1.2
Industriproduksjon ellers	7.9	6.2	-7.5	-3.0	-9.8	-4.9	-6.9	4.9	1.5

1) Tallene i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode året før for summen av produksjonen for den aktuelle måneden, måneden før og måneden etter.

2*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B4: ORDREILGANG - INDUSTRI

Ordretilgang til utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Sesongjusterte verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1984	1985	1986	1987	-----1986-----			-----1987-----			--1988--		
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordretilgang i alt	215	233	210	221	211	221	197	236	206	198	244	247	212
For eksport	237	239	218	239	214	238	217	269	234	212	243	289	211
Fra hjemmemarkedet	186	225	199	196	209	198	173	185	173	174	251	182	218
Produksjon av metaller:													
Ordretilgang i alt	223	231	220	253	235	219	221	223	241	267	279	298	338
For eksport	243	246	227	274	224	233	236	239	257	293	305	327	359
Fra hjemmemarkedet	158	181	193	181	267	179	163	169	181	188	184	198	260
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordretilgang i alt	168	200	203	216	200	197	212	207	214	234	210	218	218
For eksport	213	231	224	263	262	205	218	247	267	290	249	251	323
Fra hjemmemarkedet	150	188	195	197	187	190	207	183	207	206	193	196	190

TABELL B5: ORDRERESERVER - INDUSTRI

Ordrereserver i utvalgte industrigrupper, fordelt på eksport- og hjemmemarkedet. Verdiindekser. 1976=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1984	1985	1986	1987	-----1986-----			-----1987-----			--1988--		
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Produksjon av kjemiske råvarer:													
Ordrereserver i alt	221	258	228	207	218	227	229	231	196	176	225	207	177
For eksport	259	247	186	177	168	189	201	196	154	130	227	200	158
Fra hjemmemarkedet	172	272	282	245	280	275	265	274	249	233	223	215	201
Produksjon av metaller:													
Ordrereserver i alt	141	132	116	137	117	117	107	127	120	144	156	184	188
For eksport	167	151	127	164	121	127	123	149	143	174	191	228	221
Fra hjemmemarkedet	71	81	85	65	104	91	66	70	60	65	64	68	103
Produksjon av verkstedprodukter ekskl. transportmidler og oljerigger mv.:													
Ordrereserver i alt	175	222	249	257	250	248	247	259	259	260	248	252	270
For eksport	202	260	305	335	316	302	307	335	322	344	337	367	359
Fra hjemmemarkedet	164	205	225	224	221	224	222	227	233	225	209	203	233

3*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B6: LAGERBEHOLDNING

Lagerbeholdning i industri og engroshandel. Volumindekser. 1982=100.

	1984	1985	1986	1987	1986			1987				1988	
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Industri og engroshandel:													
Lager i alt:	87	86	86	83	82	89	87	86	83	82	80	79	79
Norskproduserte varer:													
For innenlandsk bruk	96	94	95	96	86	100	99	98	93	96	95	93	91
For eksport	72	73	67	64	65	70	66	65	65	63	61	59	55
Importerte varer:													
Lager i alt	87	86	89	81	92	88	88	86	85	77	75	76	81
Industri:													
Lager i alt	84	81	80	77	78	84	80	80	79	75	75	74	75
Lager av egne produkter	83	82	79	78	77	79	78	81	80	76	75	76	75
Lager av råstoffer	87	80	84	77	80	93	87	78	78	73	77	70	77
Lager etter vare:													
Jern og stål	79	84	79	71	78	82	77	77	71	68	68	66	68
Andre uedle metaller	59	62	60	54	55	62	62	59	62	50	44	39	47
Tre- og treforedl.prod.	86	79	75	74	78	75	68	77	75	72	72	82	92

TABELL B7: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN

Tallet på arbeidssøkere uten arbeidsinntekt og tallet på sysselsatte.
1000 personer.

	1984	1985	1986	1987	1986			1987				1988	
					2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv
Arbeidssøkere uten arbeidsinntekt:													
Kvinner	28	28	24	25	23	31	17	24	22	29	23	27	28
Menn	36	26	18	21	16	19	18	28	17	19	19	27	37
Totalt	64	54	42	45	40	50	36	52	39	48	42	54	65

Tallet på sysselsatte 1) 1984 2021 2086 2126 2098 2072 2106 2113 2140 2117 2133 2126 2126

1) F.o.m. 1986 inkluderes også familiemedarbeidere med ukentlig arbeidstid under 10 timer.

TABELL B8: ARBEIDSMARKEDET - ARBEIDSKONTORENE REGISTRERINGER

Tallet på registrerte arbeidsløse og ledige plasser. Arbeidsløshetsprosenten.

	1985	1986	1987	1988								
				Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.			
Sesongjusterte tall:												
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	51.4	36.2	32.4	40.1	44.1	45.2	47.6	46.8	49.4			
Ujusterte tall:												
Registrerte arbeidsløse 1000 pers.	51.4	36.2	32.4	42.7	43.2	38.4	41.8	45.3	53.3			
Herav: Permitterte 1000 pers.	5.6	3.5	4.6	9.5	9.2	7.7	7.0	6.6	8.0			
Ledige plasser 1000 pers.	5.8	10.5	12.4	10.5	12.4	10.0	9.4	7.4	9.3			
Arbeidsløshetsprosenten 1)	2.5	1.8	1.5	2.0	2.0	1.8	1.9	2.1	2.5			
Arb.løse/led.plasser	8.9	3.5	2.7	4.0	3.5	3.8	4.4	6.1	5.7			

1) Registrerte ledige i prosent av arbeidsstyrken ifølge AKU.

4*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B9: INDUSTRIINVESTERINGER I VERDI - INVESTERINGSUNDERSØKELSEN

Antatte og utførte industriinvesteringer. Mill.kr. Sesongjustert.
Tallene for årene viser gjennomsnittet av kvartalstallene for det samme året.

	1986	1987	1988	-----1987-----				-----1988-----			
				1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv
Utførte	3352	4048	..	3645	3482	3997	5069	4040	3799
Antatte	3441	4081	3695	3832	3891	3343	5256	3636	3703	3696	3745

TABELL B10: BOLIGBYGGING

Antall boliger i 1000. Sesongjustert. 1). Tallene for årene
viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1985	1986	1987	-----1988-----						
				Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	
Boliger satt igang		2.2	2.4	2.4	2.9	2.4	2.2	1.9	1.9	2.0
Boliger under arbeid		27.4	30.0	31.8	33.5	33.5	33.7	33.0	32.4	31.9
Boliger fullført		2.2	2.2	2.4	2.4	2.6	2.3	2.7	2.4	2.5

1) Seriene er sesongjustert uavhengig av hverandre.

TABELL B11: DETALJOMSETNINGSVOLUM

Sesongjustert indeks. 1985=100. Tallene for årene viser gjennomsnittet av
månedstallene for det samme året.

	1983	1984	1985	1986	1987	-----1988-----						
						Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	
Omsetning ialt		89	90	100	105	99	95	97	91	90	93	92

TABELL B12: DETALJOMSETNINGSVOLUM MV.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode året før i et
tremåneders glidende gjennomsnitt. 1)

	1985	1986	1987	-----1988-----					
				Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni
Omsetning ialt	10.5	5.5	-5.5	-5.2	-3.8	-5.9	-8.2	-10.5	-10.4
Detaljomsättning etter næring:									
Nærings- og nytelsesmidler	0.2	0.7	-2.6	-3.8	1.5	-0.9	-2.2	-5.4	-2.7
Bekledning og tekstilvarer	5.9	2.7	-12.1	-14.2	-10.9	-3.5	-9.1	-10.7	-12.7
Møbler og innbo	6.9	8.9	-5.0	-11.6	-6.9	-6.7	-10.2	-13.0	-10.9
Jern, farge, glass, stent. og sport	1.9	1.0	2.6	5.2	7.4	4.1	2.6	-2.4	1.5
Ur, opt., musikk, gull og sølv	1.5	7.4	-9.5	-8.9	1.3	4.2	5.5	5.3	6.7
Motorkjøretøyer og bensin	31.3	12.7	-8.8	-5.1	-8.9	-13.9	-16.8	-18.1	-21.1
Reg. nye personbiler	49.5	6.6	-32.2	-21.4	-33.6	-43.9	-44.4	-40.6	-41.9

1)Tallet i kolonnene for månedene viser endring i prosent fra samme periode
året før for summen av omsetningsvolumet for den aktuelle måneden,
måneden før og måneden etter.

5*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B13: TIMEFORTJENESTE

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og i bygge- og anleggsvirksomhet.
Kroner.

	1985	1986	1987	1986			1987			1988	
				2.kv	3.kv	4.kv	1.kv	2.kv	3.kv	4.kv	1.kv
Industri, kvinner	52.8	58.4	67.8	56.9	59.9	61.5	65.6	67.1	68.4	70.1	70.6
Industri, menn	63.3	69.7	81.0	68.4	71.4	73.1	78.3	80.9	81.5	83.3	84.0
Bygge- og anl., menn	71.0	79.5	94.8	79.1	80.8	84.0	89.0	94.0	97.2	98.8	98.9

TABELL B14: KONSUMPRISINDEKSEN.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme måned ett år tidligere.

	1985	1986	1987	1988						
				Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.	
Ialt	5.7	7.2	8.7	7.2	7.2	7.1	7.1	6.8	6.6	
Varer og tjenester etter konsumgruppe:										
Matvarer ialt	6.5	9.2	7.6	7.4	7.8	7.3	7.4	6.5	5.8	
Drikkevarer og tobakk	4.4	9.2	10.5	6.7	6.9	6.7	6.8	7.3	7.4	
Klær og skotøy	7.2	8.9	8.9	7.2	6.2	6.7	6.9	6.6	6.2	
Bolig, lys og brensel	6.2	4.8	7.4	8.5	8.4	8.7	8.6	8.7	8.4	
Møbler og husholdningsartikler	4.8	7.4	8.4	6.0	6.1	5.9	5.8	5.9	6.3	
Helsepleie	6.4	7.2	5.5	3.3	3.3	3.3	3.2	3.2	3.4	
Reiser og transport	3.7	6.0	11.4	7.0	6.8	7.0	6.8	6.6	6.3	
Fritidssysler og utdanning	6.4	7.0	8.1	7.5	7.5	7.0	6.5	6.4	5.8	
Andre varer og tjenester	6.0	8.1	8.2	5.7	6.1	5.9	6.8	6.5	6.5	
Varer og tjenester etter leveringssektor:										
Jordbruksvarer	6.0	10.0	9.1	7.7	8.0	7.2	7.5	5.9	5.3	
Andre norskproduserte konsumvarer	5.7	4.4	8.5	7.6	7.2	7.2	7.2	7.4	6.8	
Importerte konsumvarer	5.9	10.0	9.2	6.3	6.0	6.4	6.2	5.8	5.4	
Husleie	4.9	4.8	6.0	7.8	7.8	7.8	8.4	8.4	8.4	
Andre tjenester	5.5	8.3	9.4	6.8	7.3	7.3	7.0	6.7	7.3	

TABELL B15: ENGROSPRISER.

Endring i prosent fra foregående år og fra samme periode ett år tidligere.

	1985	1986	1987	1988					
				Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.
Ialt	5.0	2.8	6.0	4.7	4.6	5.5	5.7	5.8	5.6
Matvarer og levende dyr	7.6	9.5	4.2	3.4	3.5	3.9	4.9	4.1	4.2
Drikkevarer og tobakk	5.3	8.3	9.9	5.4	5.4	5.4	5.4	6.1	5.7
Råvarer, ikke spis., u. brenselst.	2.3	-0.5	4.8	7.7	7.5	12.3	14.4	16.4	17.1
Brenselstoffer, -olje og el.kraft	5.0	-10.6	6.9	1.8	0.9	3.7	2.8	2.4	0.7
Dyre- og plantefett, voks	-1.0	-14.6	-0.7	7.2	7.1	7.5	7.5	15.2	14.8
Kjemikalier	2.6	2.2	4.6	5.8	5.5	5.9	6.5	7.7	8.4
Bearbeidde varer etter materiale	4.2	4.1	6.5	5.8	6.1	6.8	6.8	7.0	7.1
Maskiner og transportmidler	4.4	7.6	6.8	5.0	4.9	4.6	4.3	4.3	4.6
Forskjellige ferdigvarer	5.1	6.0	7.5	7.0	6.6	6.4	6.4	6.0	6.7

6*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR NORGE

TABELL B16: UTENRIKSHANDELEN - VERDITALL

Verditall for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. Milliarder kroner. Sesongjustert. Tallene for årene viser gjennomsnittet av månedstallene for det samme året.

	1983	1984	1985	1986	1987	1988					
						Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug
Eksport 1)	5.0	5.8	6.2	5.8	6.5	7.3	8.0	7.2	7.6	7.5	7.8
Import 2)	7.6	9.0	10.7	12.2	12.0	13.0	12.2	12.3	10.7	11.0	10.8
Import 1)	7.4	8.6	10.4	12.0	11.8	12.8	12.2	12.3	10.5	10.8	..

- 1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.
2)Uten skip og oljeplattformer.

TABELL B17: UTENRIKSHANDELEN - INDEKSER

Volum- og prisindekser for tradisjonell vareeksport og vareimport iflg. handelsstatistikken. 3 måneders sentrert gjennomsnitt. 1980=100. Årsindeksene er gjennomsnitt av tall for enkeltmånedene.

	1982	1983	1984	1985	1986	1987					
						Juni	Juli	Aug.	Sep.	Okt.	Nov.
Sesongjusterte tall:											
Eksportvolum 1)	102	112	119	121	119	128	127	127	132	130	128
Importvolum 2)	105	103	118	134	152	139	142	145	148	150	145
Ujusterte tall:											
Eksportpriser 1)	110	114	126	133	127	132	133	135	135	136	135
Importpriser 2)	111	115	119	127	128	137	135	133	130	126	125

- 1)Uten skip, oljeplattformer, råolje og naturgass.
2)Uten skip, oljeplattformer og råolje

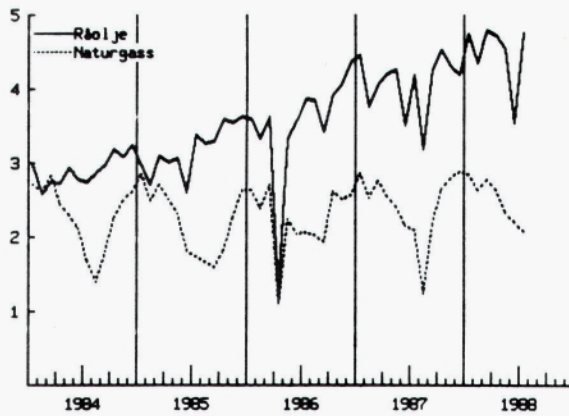
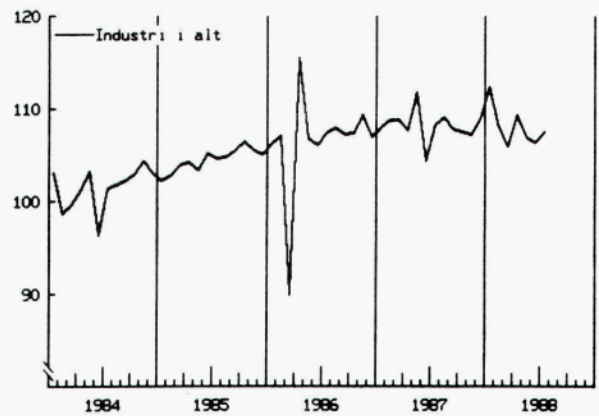
MERKNAD TIL TABELL B2.

2) For tilbakegående år er produksjonsindeksen etter anvendelse avstemt mot de endelige, årlige nasjonalregnskapene, der verdien av skip og oljeplattformer først regnes som investert når skipet er ferdigbygd eller plattformen er slept ut på feltet. I byggeperioden regnes produksjonen som levert til lager av varer under arbeid og ikke investeringer, noe som vil gi store variasjoner i indeksen mellom de berørte årene.

KONJUKTURINDIKATORER FOR NORGE

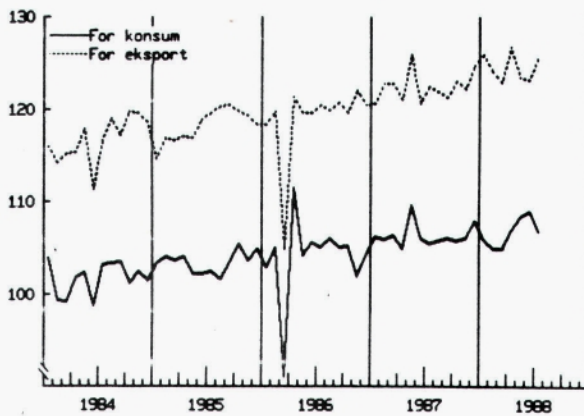
OLJE- OG GASSPRODUKSJON

Råolje (mill.tonn) og naturgass (milliarder S m³ (kubikkmeter)).
Ujusterte tall

PRODUKSJONSINDEKS
Sesongjustert. 1980=100

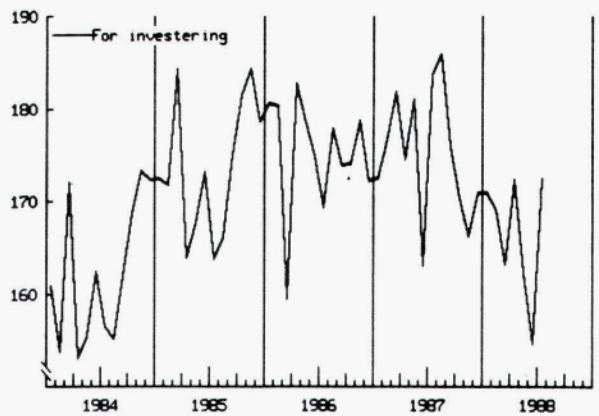
PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100



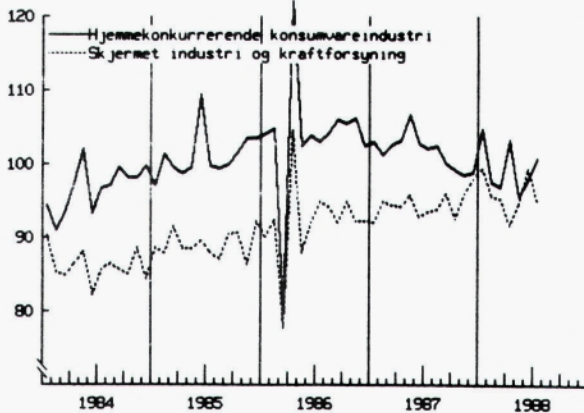
PRODUKSJONSINDEKS ETTER ANVENDELSE

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100



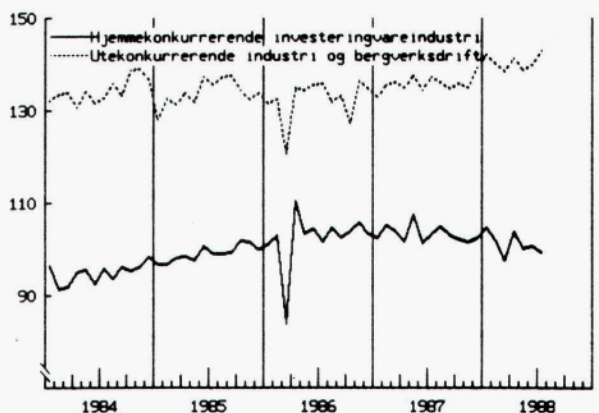
PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100



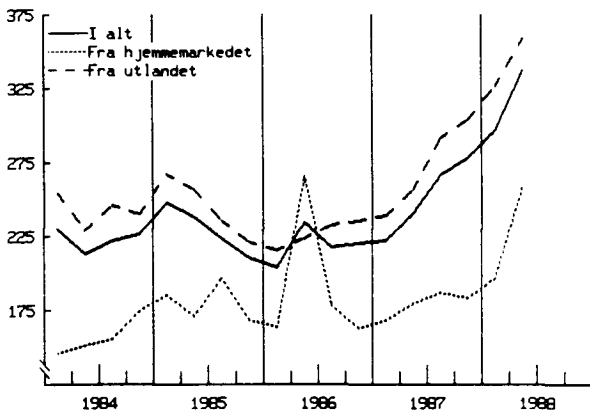
PRODUKSJONSINDEKS ETTER KONKURRANSETYPE

Bergverksdrift industri og kraftforsyning uten
oljeutvinning. Sesongjustert. 1980=100

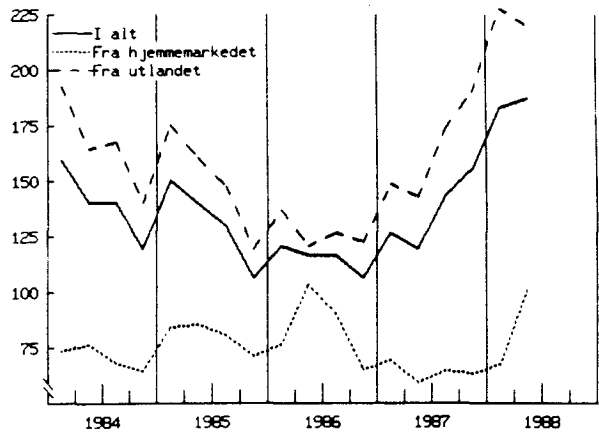


KONJUKTURINDIKATORER FOR NORGE

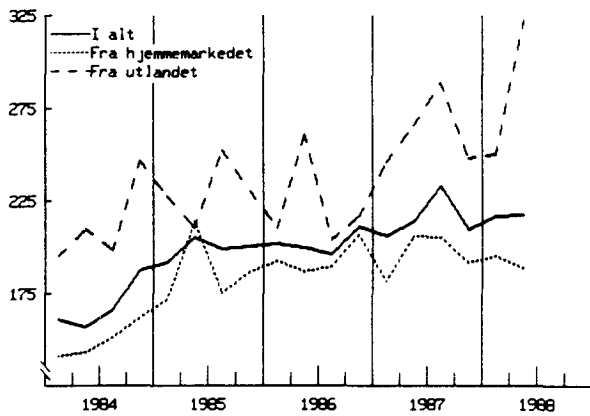
ORDRETILGANG
Metaller.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100



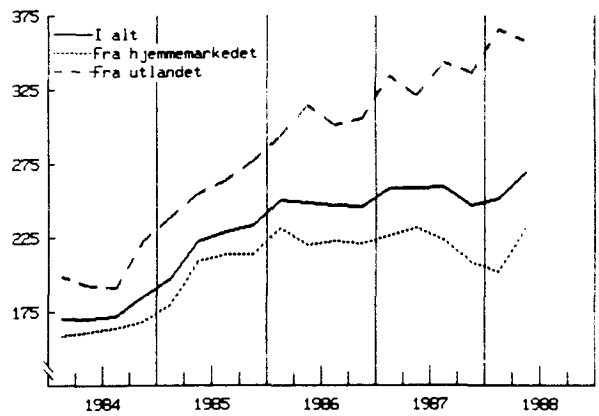
ORDRERESERVER
Metaller
Ujustert verdiindeks. 1976=100



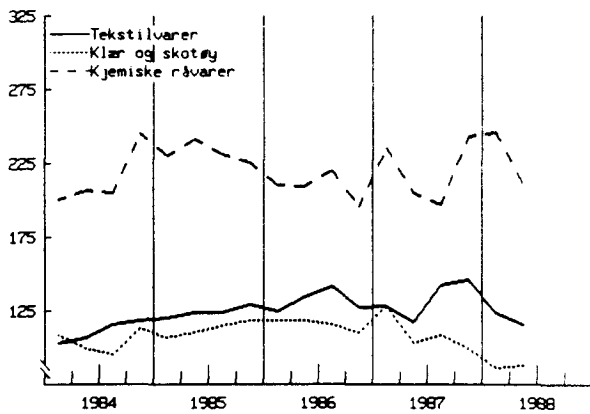
ORDRETILGANG
Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer m.v.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100



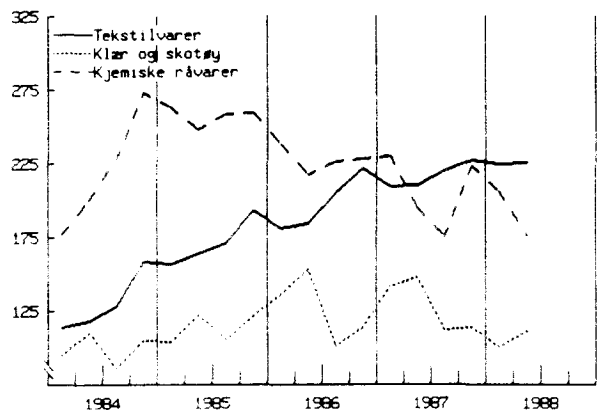
ORDRERESERVER
Verkstedprodukter uten transportmidler og oljeplattformer m.v.
Ujustert verdiindeks. 1976=100



ORDRETILGANG.
Tekstilvarer klar og skotøy og kjemiske råvarer.
Sesongjustert verdiindeks. 1976=100

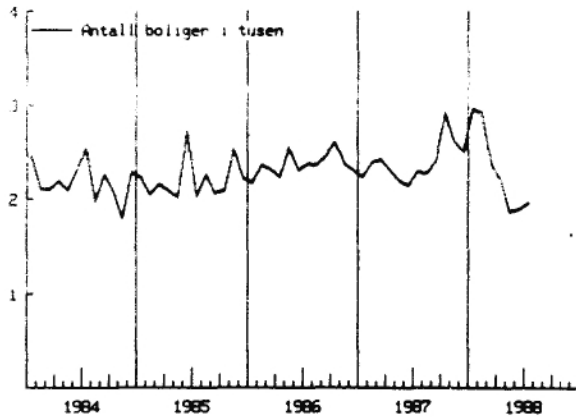


ORDRERESERVER
Tekstilvarer klar og skotøy og kjemiske råvarer
Ujustert verdiindeks. 1976=100

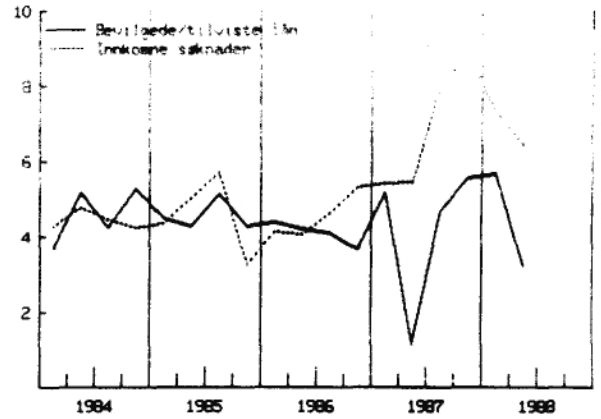


KONJUNCTURINDIKATORER FOR NORGE

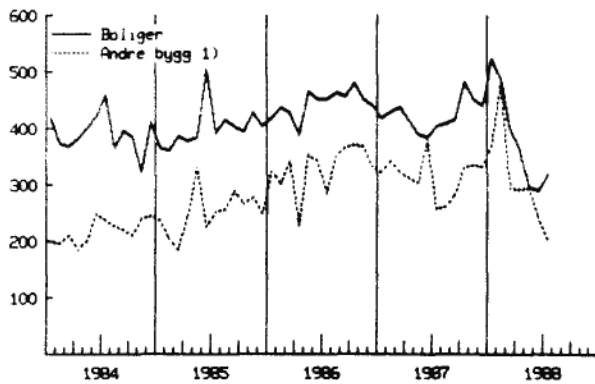
BYGG
Boliger satt i gang. Sesongjustert.



BOLIGLÅN MYE BOLIGER
Antall husbanklån og PSV-tilvisninger i 1000. Sesongjustert.

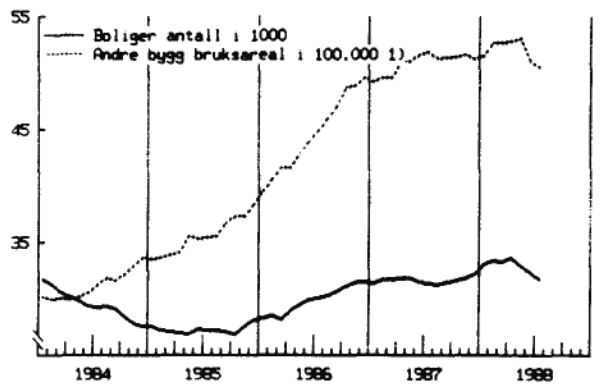


BYGG SATT I GANG
Bruksareal i 1000 kvm. Sesongjustert.



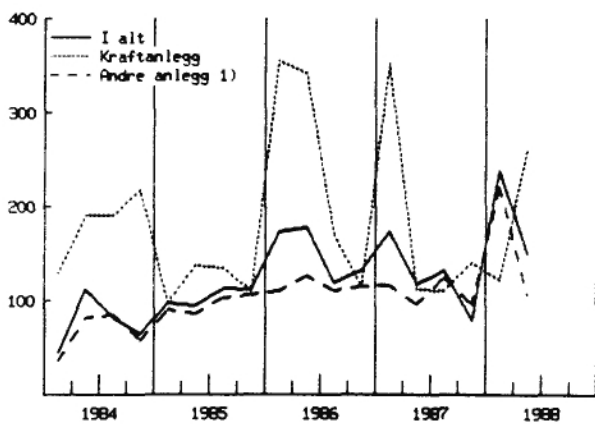
1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 60 kvm. bruksareal.

BYGG UNDER ARBEID
Sesongjustert



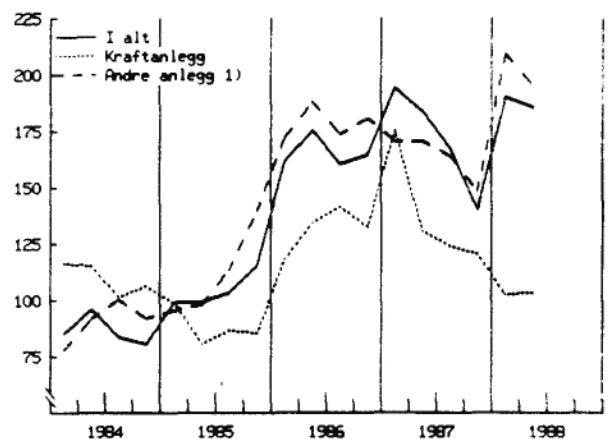
1) Utenom jordbruk, skogbruk og fiske. Over 60 kvm. bruksareal.

ANLEGGSVIRKSOMHET
Ordretilgang. Verdiindeks 1. kv. 1985 = 100.



1) Sesongjustert.

ANLEGGSVIRKSOMHET
Ordreservert. Verdiindeks 1. kv. 1985 = 100.

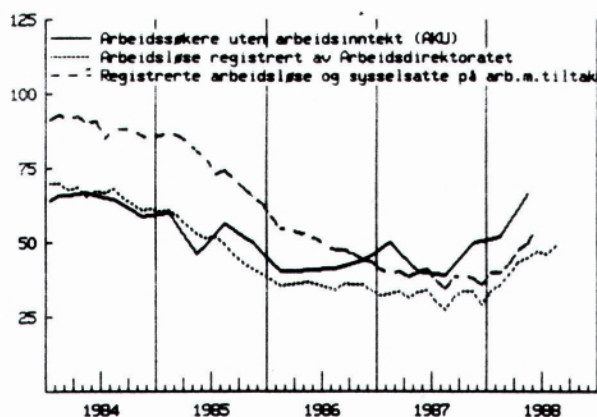


1) Sesongjustert.

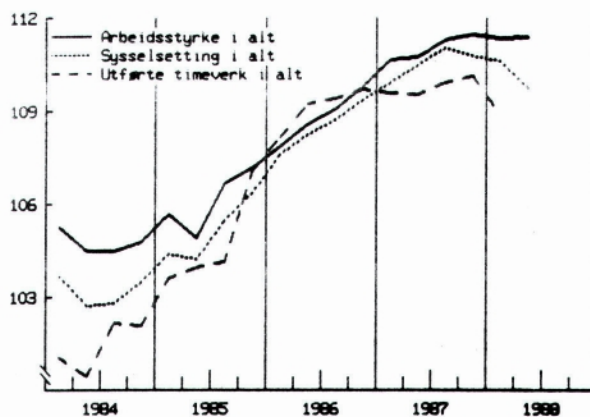
KONJUKTURINDIKATORER FOR NORGE

ARBEIDSLLEDIGE

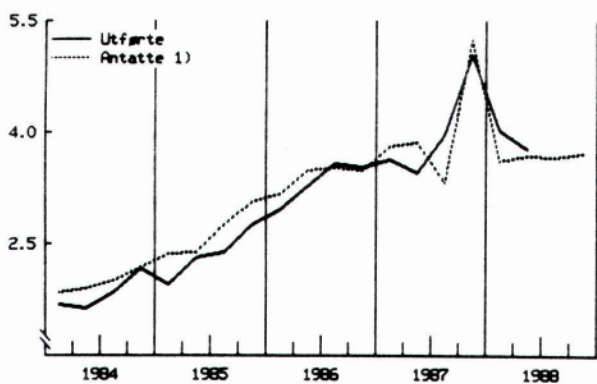
Arbeidssøkere uten arbeidsinnt., reg. arbeidsløse ved arbeidskontorene og syssels. på arb.m.tiltak. Sesongjusterte tall i tusen.



ARBEIDSSTYRKE, SYSSELSETTING OG UTFØRTE TIMEVERK I ALT
IFØLGE ARBEIDSKRAFTUNDERSØKELSEN. 1980=100. Sesongjustert.

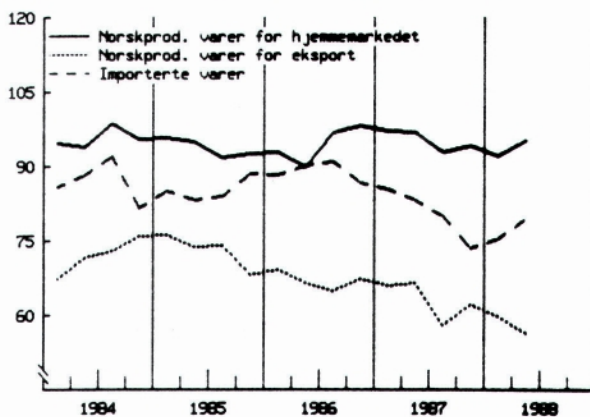


ANTATTE OG UTFØRTE INVESTERINGER I INDUSTRIEN
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner pr. kvartal.

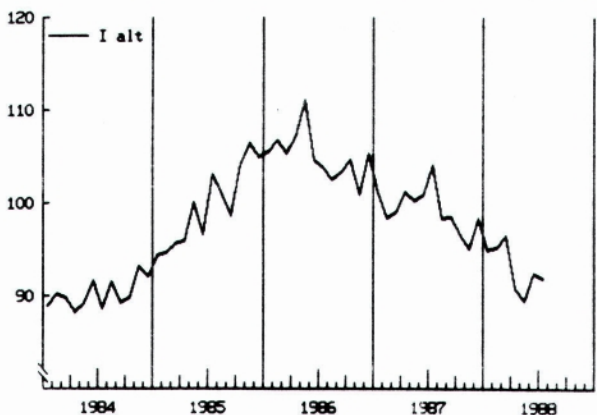


1) Anslag gitt i samme kvartal. Tallet for 4. kvartal 1987 inneholder korreksjoner for foregående kvartaler.

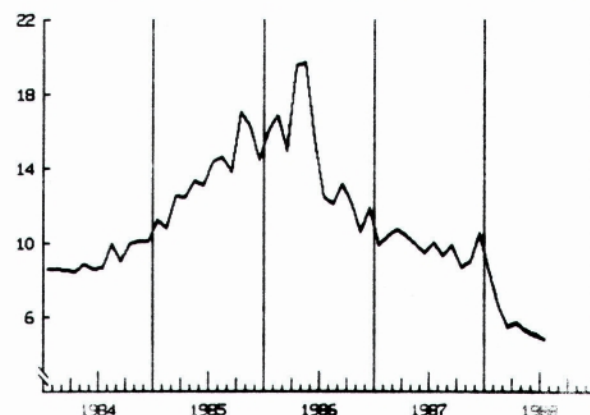
LAGER
Industri og engrosandel.
Sesongjustert volumindeks. 1982=100



DETALJOMSETNING
Sesongjustert volumindeks. 1985=100

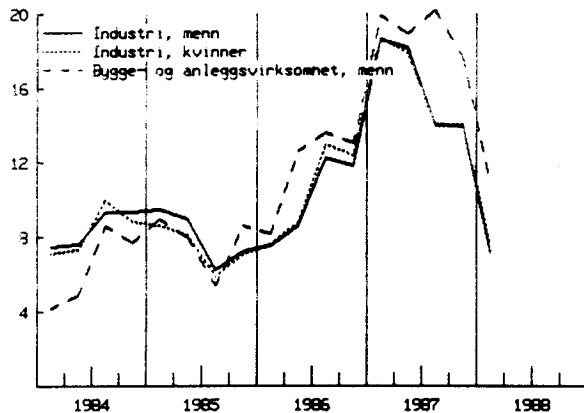


REGISTRERTE NYE PERSONBILER
1000 stk. Sesongjustert.



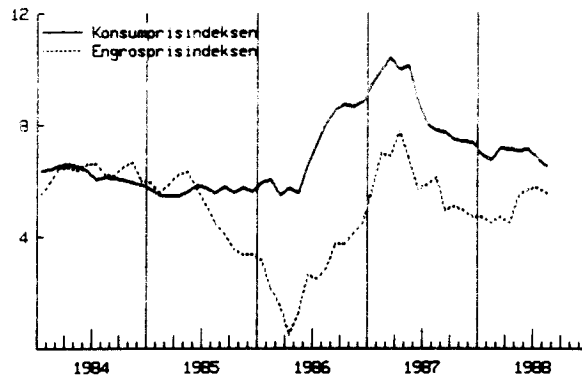
LØNNINGER

Gjennomsnittlig timefortjeneste i industri og bygge- og anleggsvirksomhet, prosentvis endring fra ett år tidligere.



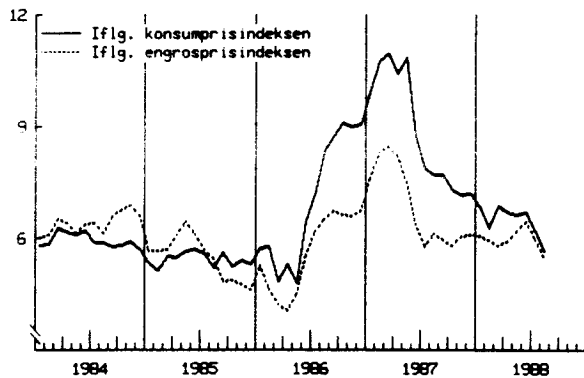
INNEMLANDSKE PRISER

Prosent endring fra ett år tidligere.



PRISSTIGNING FOR KONSUMVARER 1)

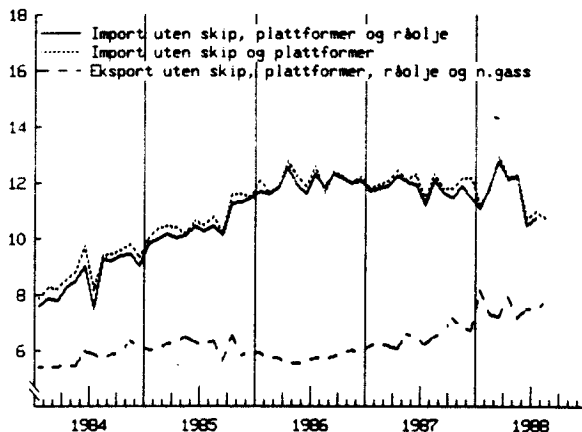
Prosent endring fra ett år tidligere.



1) Konsumprisindeksen for varer omsatt gjennom detaljhandelen og engrosprisindeksen for varer levert til konsum.

UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

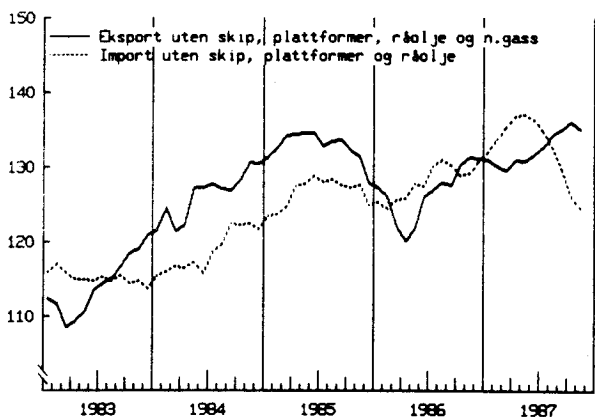
Sesongjusterte verditall. Milliarder kroner.



1) Foreløpig korrigert for forskyvninger som følge av nye rapporteringsskjema ved årsskiftet 1987/88.

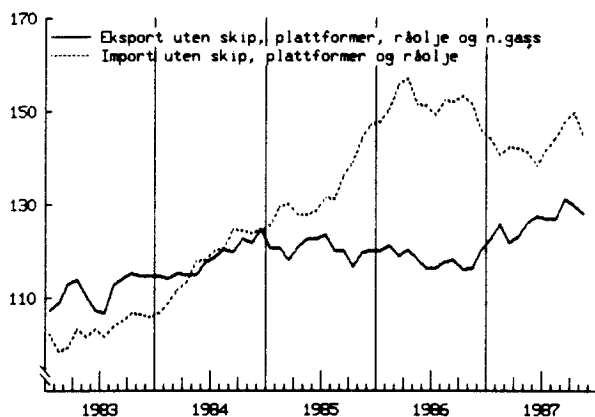
UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

Prisindekser (enhetspriser). 3 mnd. gj.snitt. 1980=100.



UTENRIKSHANDEL MED TRADISJONELLE VARER

Sesongjustert volumindeks. 3 mnd. gj.snitt. 1980=100.



1) Foreløpig korrigert for forskyvninger som følge av nye rapporteringsskjema ved årsskiftet 1987/88.

INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C1: PRODUKSJON OG EKSPORT AV RÅOLJE ¹ FRA NORSK SOKKEL. 1000 TONN ².

	Produksjon										Ekspor
	Total ³	Ekofisk	Frigg	Statfjord	Murchison	Valhall	Heimdal	Ula	Gullfaks	Oseberg	
1980	24.451	21.531		2.839	81						23.197
1981	23.450	16.273		6.575	602						20.453
1982	24.515	14.150		9.441	857	67					20.666
1983	30.482	13.031		15.803	880	769					25.623
1984	34.682	11.172	34	18.610	2.447	2.419					30.064
1985	38.410	10.417	60	24.036	1.445	2.452					32.602
1986	42.424	8.658	47	29.402	770	2.254	311	734	34	241	35.376
1987*	49.126	6.880	44	30.193	292	3.102	469	3.925	3.547	676	41.757
Januar-juli ⁴											
1987	28.563	4.283	27	17.429	169	1.864	280	2.388	1.631	469	26.796
1988	31.561	4.910	24	17.488	149	1.890	281	2.589	3.801	431	29.839
1986											
Januar	3.622	816	5	2.513	101	186	2				2.924
Februar	3.343	733	6	2.333	89	182	1				2.717
Mars	3.657	777	5	2.586	89	193	7				3.089
April	1.271	254	2	862	94	55	5				1.285
Mai	3.344	869	4	2.160	84	195	33				2.670
Juni	3.604	808	0	2.468	81	196	48				2.825
Juli	3.877	803	0	2.761	79	196	38				3.372
August	3.872	753	2	2.830	54	200	33				3.204
September	3.480	706	5	2.473	26	206	30			35	2.604
Oktober	3.946	713	6	2.761	25	218	40	116		66	3.505
November	4.082	698	5	2.791	24	208	36	251		70	3.695
Desember	4.351	728	5	2.863	25	219	39	366	34	71	3.486
1987*											
Januar	4.482	713	6	2.861	24	256	43	374	132	70	3.687
Februar	3.772	585	4	2.269	23	250	39	333	163	106	3.163
Mars	4.085	601	4	2.587	25	272	44	300	219	34	3.213
April	4.222	636	5	2.600	17	255	43	369	226	71	3.688
Mai	4.281	590	4	2.648	27	272	44	377	265	53	3.917
Juni	3.521	529	3	2.073	25	266	25	247	264	69	2.931
Juli	4.200	629	1	2.391	28	293	42	388	362	66	3.885
August	3.205	166	1	2.299	28	82	17	109	436	69	2.312
September	4.270	567	3	2.511	25	292	41	336	461	35	3.648
Oktober	4.547	655	4	2.667	24	302	42	396	456	-	4.084
November	4.339	649	4	2.579	23	288	45	364	353	34	3.563
Desember	4.202	560	5	2.708	23	274	44	332	187	69	3.666
1988*											
Januar	4.755	741	5	2.682	22	282	45	397	477	105	3.871
Februar	4.368	626	3	2.503	21	264	38	364	479	70	3.515
Mars	4.804	703	4	2.635	22	278	40	395	657	70	3.887
April	4.744	706	4	2.567	21	270	41	385	644	106	3.952
Mai	4.558	721	4	2.572	22	275	39	371	484	70	3.691
Juni	3.555	607	3	2.027	20	248	39	276	325	10	3.261
Juli	4.777	806	1	2.502	21	273	39	401	735	-	3.900
August											3.762

¹ Inkluderer NGL og kondensat.² Uoverensstemmelser i tabellen skyldes maskinell avrunding.³ Årstallene kan avvike noe fra summen av månedsoppgavene som bygger på foreløpige tall fra den månedlige produksjonsstatistikken.⁴ Januar-august for eksport av råolje

13*
INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C2: PRODUKSJON OG EKSPORT AV NATURGASS FRA NORSK SOKKEL. MILLIONER SM³ .¹

	Produksjon										Eksport
	Total ²	Ekofisk	Frigg	Statfjord	Murchison	Valhall	Heimdal	Ula	Gullfaks	Oseberg	Total
1980	25.973	15.938	9.991	44							25.119
1981	26.162	14.760	11.312	86		4					25.197
1982	25.534	14.583	10.810	109		31					24.457
1983	25.831	13.690	11.797	234	22	88					24.528
1984	27.375	12.800	13.670	291	103	511					26.240
1985	26.668	11.653	13.691	827	61	435					25.429
1986	27.802	8.115	12.850	3.464	38	377	2.131	50	-	-	25.653
1987*	29.355	8.502	12.107	3.897	29	548	3.580	395	293	-	27.942
Januar-juli ³											
1987	17.492	5.070	7.392	2.203	17	330	2.202	240	43	-	17.838
1988	17.615	5.359	6.864	2.322	13	352	2.103	265	336	-	18.715
1986											
Januar	2.662	800	1.487	340	3	30	1				2.547
Februar	2.410	728	1.346	298	2	30	4				2.315
Mars	2.776	851	1.538	300	2	30	54				2.575
April	1.131	233	756	93	2	9	39				1.081
Mai	2.262	707	1.009	274	6	33	233				2.142
Juni	2.055	662	810	328	2	34	218				1.885
Juli	2.078	677	802	322	6	33	237				1.975
August	2.042	698	801	282	3	33	225				1.929
September	1.954	620	855	223	3	35	225				1.906
Oktober	2.559	736	1.130	344	3	37	308	2		-	2.431
November	2.518	690	1.160	327	2	34	283	20		-	2.373
Desember	2.580	720	1.155	332	3	37	304	28		-	2.496
1987*											
Januar	2.892	822	1.340	332	2	43	320	33	-	-	2.790
Februar	2.536	669	1.199	298	3	43	295	35	-	-	2.445
Mars	2.785	735	1.325	320	3	46	322	31	3	-	2.696
April	2.556	697	1.101	353	1	44	315	39	6	-	2.401
Mai	2.427	720	1.016	270	3	47	327	38	6	-	2.368
Juni	2.177	727	761	300	2	49	306	25	6	-	2.089
Juli	2.119	700	650	330	3	58	317	39	22	-	1.923
August	1.262	216	715	151	3	15	115	11	37	-	1.126
September	2.207	575	859	336	2	47	312	32	45	-	2.078
Oktober	2.668	907	913	385	3	57	318	41	46	-	2.551
November	2.820	857	1.149	376	2	55	307	37	36	-	2.736
Desember	2.900	883	1.079	446	2	43	326	34	86	-	2.738
1988*											
Januar	2.861	781	1.175	437	2	52	324	41	49	-	2.643
Februar	2.657	786	1.109	357	2	51	276	38	39	-	2.607
Mars	2.795	843	1.182	319	2	53	295	40	59	-	2.699
April	2.647	760	1.146	300	2	50	299	39	51	-	2.538
Mai	2.342	736	883	304	2	53	285	38	41	-	2.197
Juni	2.218	710	798	302	2	45	302	28	31	-	2.052
Juli	2.095	743	571	303	1	48	322	41	66	-	2.012
August											1.967

¹ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes maskinell avrunding.

² Årstallene kan avvike noe fra summen av månedsoppgavene som bygger på foreløpige tall fra den månedlige produksjonsstatistikken.

³ Januar-august for eksport av gass.

14*
INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C3: LETEAKTIVITET PÅ NORSK SOKKEL.¹

	Antall hull påbegynt			Boremeter	Borefartøydøgn			Gjennomsnitt vanndyp (m)	Gjennomsnitt totaldyp (m)
	Totalt	Undersøkel- shull	Avgrens- ningshull		Totalt	Norske	Uten- landske		
1980	36	26	10	136683	3877			176	3115
1981	39	26	13	135054	4131			181	3235
1982	49	36	13	155299	4376			162	3314
1983	40	33	7	135801	3900			201	3155
1984	47	35	12	149034	4235	3803	432	213	3116
1985	50	30	20	143473	4037	3544	493	235	3208
1986	36	26	10	123771	3283	2937	346	236	3353
1987	36	25	11	109882	2468	2266	202	246	3349
Januar-august									
1987	25	15	10	73076	1551	1467	84		
1988	15	10	5	62533	1538	1166	372		
1986									
Januar	4	-	4	10014	400	369	31		
Februar	3	2	1	9944	364	336	28		
Mars	5	2	3	11381	366	335	31		
April	4	3	1	16274	298	268	30		
Mai	3	3	-	7502	268	237	31		
Juni	3	3	-	12782	312	282	30		
Juli	5	4	1	15094	344	301	43		
August	2	2	-	13097	324	262	62		
September	1	1	-	8203	206	147	59		
Oktober	3	3	-	6141	148	147	1		
November	2	2	-	8313	134	134	-		
Desember	1	1	-	5026	119	119	-		
1987									
Januar	1	-	1	3402	115	115	-		
Februar	4	2	2	3837	123	123	-		
Mars	1	1	-	10182	167	167	-		
April	2	1	1	2904	150	150	-		
Mai	7	5	2	17260	214	214	-		
Juni	4	2	2	14719	262	240	22		
Juli	1	1	-	6440	276	245	31		
August	5	3	2	14332	244	213	31		
September	3	2	1	8822	204	173	31		
Oktober	5	4	1	16076	251	220	31		
November	1	1	-	7029	241	216	25		
Desember	2	2	-	4879	221	190	31		
1988									
Januar	-	-	-	6262	186	155	31		
Februar	2	1	1	7785	194	169	25		
Mars	1	1	-	6757	222	191	31		
April	5	5	-	7705	177	124	53		
Mai	1	-	1	10781	222	123	99		
Juni	3	1	2	9202	157	86	71		
Juli	3	2	1	10622	194	163	31		
August	-	-	-	3419	186	155	31		

¹ Kilde: Oljedirektoratet.

INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C4: PÅLØPTE KOSTNADER TIL LETING ETTER OLJE OG GASS PÅ NORSK SOKKEL.¹
MILLIONER KRONER.

	-----1986-----			-----1987-----				-----1988-----	
	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.
Letekostnader i alt	1813	1719	1395	760	1031	1404	1756	1055	879
Undersøkelserboringer ..	1315	1176	737	493	623	673	977	562	606
Borefartøyer	455	497	255	165	170	222	273	196	176
Transportkostnader ..	197	146	59	55	48	80	120	74	81
Varer	204	163	131	115	113	127	234	94	101
Tekniske tjenester ..	459	369	291	158	291	244	349	198	247
Generelle undersøkelser	110	149	178	50	99	218	199	58	137
Feltevaluering og									
feltutvikling	190	235	289	117	176	335	414	264	-10
Administrasjon og									
andre kostnader	198	159	191	100	133	179	166	172	146

Tabellen dekker letefasen, dvs. kostnader som påløper etter at letetillatelse er gitt og fram til en eventuell utbygging er godkjent av myndighetene.

TABELL C5: PÅLØPTE INVESTERINGSKOSTNADER TIL FELTUTBYGGING PÅ NORSK SOKKEL.¹
MILLIONER KRONER.

	-----1986-----			-----1987-----				-----1988-----	
	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.	3.kv.	4.kv.	1.kv.	2.kv.
Feltutbygging i alt	5439	5595	6186	4214	4078	5190	7540	3405	5047
Varer	3346	2926	3619	2642	2023	2268	3413	784	1918
Bærestruktur inkl.									
utrustning av skaft ...	904	537	822	550	463	645	895	244	701
Dekk/dekkramme	616	1088	882	796	477	534	1903	358	418
Moduler	1294	712	1347	1013	721	729	295	-84	482
Andre varer	530	589	568	284	362	359	320	267	317
Tjenester	1904	2208	2220	1274	1892	2505	3683	2380	2876
Prosjektering og									
prosjekttjenester	540	591	599	261	412	570	730	427	835
Maritime tjenester	172	489	428	166	490	881	1544	753	1011
Andre tjenester ²	312	372	249	263	286	309	573	266	234
Egne arbeider ²	901	756	945	584	703	745	836	934	795
Produksjonsboring	189	461	346	298	163	416	444	241	253

¹ Omfatter Ekofisk betongkappe, Gullfaks B og C, Oseberg A, B og C, Øst-Frigg, Tommeliten, Troll-Oseberg gassinjeksjon, Troll Øst, Sleipner Øst, Veslefrikk, Gyda, Snorre og Hod.

² Driftsforberedelseskostnader er inkludert.

INDIKATORER FOR OLJEVIRKSOMHET

TABELL C6: RÅOLJEPRISER PR. FAT.¹

	Normpriser i US\$			Offisielle salgspriser i US\$			Spotpriser i US\$			Eksportpris for verden 2)		Spotpris i Nkr	
	Ekofisk	Stat- fjord	Brent- blend	Arabian light	Arabian heavy	Bonny light	Arabian light	Arabian heavy	Bonny light	Ekofisk	US\$	Nkr	Ekofisk
1986													
Januar	25.60	25.35	25.70	28.00	26.00	28.65	23.50	22.60	26.36	199.02	170.63
Februar	19.05	18.80	19.15	28.00	26.00	28.65	17.80	17.50	24.44	178.17	127.58
Mars	15.90	15.65	16.00	28.00	26.00	28.65	14.20	14.00	14.85	105.88	99.82
April	12.95	12.60	12.90	12.80	12.40	12.65	90.45	88.66
Mai	13.35	12.95	13.25	14.20	13.95	13.15	97.84	103.79
Juni	13.25	12.85	13.15	12.25	12.00	11.76	89.49	91.32
Juli	10.90	10.55	10.85	9.80	9.60	9.63	71.94	71.71
August	11.25	10.90	11.20	14.05	13.85	11.80	86.73	101.80
September	14.45	14.10	14.40	14.35	14.00	13.58	99.68	102.76
Oktober	13.90	13.60	13.90	13.95	13.65	13.25	97.39	100.33
November	13.90	13.60	13.90	14.80	14.50	13.38	100.75	109.19
Desember	14.80	14.55	14.85	16.15	15.85	13.84	104.22	119.35
1987													
Januar	17.50	17.20	17.55	18.50	18.40	17.14	122.89	131.92
Februar	18.25	17.95	18.30	17.52	16.27	18.92	17.45	17.20	17.19	120.50	120.57
Mars	17.15	16.85	17.20	17.52	16.27	18.92	17.95	17.85	17.35	120.24	123.70
April				17.52	16.27	18.92	18.35	18.40	17.44	118.07	124.57
Mai	18.45	18.30	18.50	17.52	16.27	18.92	18.85	18.65	17.63	117.24	124.02
Juni				17.52	16.27	18.92	18.95	18.80	17.66	118.50	126.15
Juli	19.25	19.00	..	17.52	16.27	18.92	19.85	19.80	17.56	118.53	133.65
August	19.80	19.60	19.90	17.52	16.27	18.92	19.05	18.95	17.80	120.86	128.67
September	18.25	18.10	..	17.52	16.27	18.92	18.55	18.35	17.48	115.89	121.66
Oktober	18.50	18.35	18.65	17.52	16.27	18.92	19.00	18.75	17.52	116.16	124.31
November	18.40	18.25	..	17.52	16.27	18.92	18.10	17.85	17.33	111.26	114.60
Desember	17.60	17.40	17.70	17.52	16.27	18.92	17.20	17.20	16.66	106.29	109.74
1988													
Januar	16.75	16.70	..	17.52	16.27	18.92	16.90	16.80	16.35	103.66	106.51
Februar	16.20	16.15	..	17.52	16.27	18.92	16.15	15.85	15.55	99.68	101.60
Mars	14.65	14.55	14.80	17.52	16.27	18.92	14.80	14.70	13.90	88.13	93.20
April	15.60	15.45	..	17.52	16.27	18.92	16.80	16.60	14.90	92.53	103.09
Mai	16.55	16.30	16.50	17.52	16.27	18.92	16.45	16.35	15.25	94.25	101.04
Juni	16.55	16.30	16.50	17.52	16.27	18.92	15.65	15.54	14.67	93.59	99.15
Juli				17.52	16.27	18.92	15.15	14.95	13.81	92.67	100.31
August				17.52	16.27	18.92	15.20	15.00	13.67	94.19	103.35

¹ Kilder: Normpriser: Olje- og energidepartementet. (Faktaheftet).
Offisielle salgspriser: IEA Oil Market Report.
Spotpriser: Petroleum Intelligence Weekly.
Eksportpris for verden: Oil and Gas Journal.
Valutakurser: Statistisk Månedshefte.

² Offisielle salgspriser veid sammen med eksportvolum.

NASJONALREGNSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL D1: BRUTTONASJONALPRODUKT

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1983	1984	1985	1986	1987	1988 prognose	1989 prognose
Danmark	2,0	3,5	3,7	3,5	-0,9	0	1/2
Frankrike	0,7	1,5	1,7	2,1	1,9	2	1 3/4
Italia	-0,2	2,8	2,9	2,9	3,1	2 1/2	2 1/4
Japan	3,2	5,1	4,9	2,4	4,2	4 1/4	3 3/4
USA	3,6	6,4	3,0	2,9	2,9	2 3/4	2 1/2
Storbritannia	3,4	3,0	3,6	3,3	4,5	3 1/2	2 1/4
Sverige	2,4	4,0	2,1	1,2	2,8	2 1/4	1 3/4
Forbundsrepublikken Tyskland	1,8	3,0	2,0	2,5	1,7	2 1/4	1 3/4
Norge	4,6	5,7	5,3	4,2	0,9	3/4	1

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk Sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL D2: PRIVAT KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1983	1984	1985	1986	1987	1988 prognose	1989 prognose
Danmark	2,0	2,8	5,5	3,8	-1,5	-3/4	1
Frankrike	1,0	1,1	2,4	3,3	2,3	2 1/2	1 1/2
Italia	-0,3	1,9	3,0	3,5	4,3	2 1/2	2 1/4
Japan	3,2	2,7	2,7	3,2	3,9	4	4
USA	4,7	4,7	4,6	4,2	1,9	1 3/4	2
Storbritannia	4,0	2,1	3,9	6,0	5,2	5	3 1/4
Sverige	-1,8	1,4	3,0	4,3	4,1	2 3/4	2
Forbundsrepublikken Tyskland	1,7	1,5	1,7	4,3	3,1	3 1/4	2 1/2
Norge	1,5	2,7	9,9	5,7	-2,2	-1 3/4	-3/4

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk Sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL D3: OFFENTLIG KONSUM

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1983	1984	1985	1986	1987	1988 prognose	1989 prognose
Danmark	-0,8	-1,0	2,4	1,1	1,5	3/4	1/2
Frankrike	1,4	1,1	3,2	2,7	2,1	2	1 3/4
Italia	2,4	2,4	3,5	3,1	3,4	2 3/4	2 3/4
Japan	2,9	2,8	1,7	6,5	-0,5	2 3/4	3
USA	1,1	4,0	7,3	3,8	2,3	1	1 1/2
Storbritannia	1,9	0,7	0	1,2	1,2	1 1/4	1 1/2
Sverige	0,8	2,4	2,1	1,3	0,7	1	1
Forbundsrepublikken Tyskland	0,2	2,5	2,1	2,4	1,5	1 1/2	1 1/2
Norge	4,6	2,4	3,3	4,5	3,7	1/4	1

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk Sentralbyrå. Forøvrig OECD.

NASJONALREGSKAPSTALL FOR UTVALGTE OECD-LAND

TABELL D4: BRUTTOINVESTERINGER I FAST REALKAPITAL

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1983	1984	1985	1986	1987	1988 prognose	1989 prognose
Danmark	0,9	10,5	10,8	18,2	-6,8	-3 1/4	-2 1/4
Frankrike	-2,3	-1,3	1,1	3,3	2,9	4 1/4	3
Italia	-3,8	6,2	2,5	1,4	5,2	3 1/2	3
Japan	-0,3	4,9	5,8	6,0	10,3	8 1/4	4 1/2
USA ¹	8,2	16,1	5,5	1,8	0,7	6 1/4	2 1/4
Storbritannia	5,7	9,1	3,0	-0,3	3,5	6 3/4	4
Sverige	1,6	5,1	6,0	-1,0	7,5	4 3/4	2
Forbundsrepublikken Tyskland	3,2	0,8	0	3,2	1,7	2 3/4	2
Norge	5,8	10,9	-13,9	23,9	-2,4	12	-1 3/4

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk Sentralbyrå. Forøvrig OECD.

¹ Private bruttoinvesteringer.

TABELL D5: EKSPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1983	1984	1985	1986	1987	1988 prognose	1989 prognose
Danmark	3,7	3,4	4,1	0,1	4,4	3	2 1/2
Frankrike	4,4	7,2	2,1	-0,7	1,2	4 1/4	4
Italia	3,4	6,5	3,8	3,4	3,6	5 1/2	4 1/4
Japan	4,2	17,5	5,6	-5,2	3,5	6	5 1/4
USA	-3,8	6,2	-1,7	3,3	12,8	15 3/4	11 1/4
Storbritannia	2,2	6,9	5,9	3,2	5,6	2	2
Sverige	10,7	6,7	2,2	3,2	4,8	2 3/4	2 1/2
Forbundsrepublikken Tyskland	-0,6	8,5	6,7	-0,2	0,8	4 1/4	3 3/4
Norge	7,6	8,2	6,9	1,9	0,3	-1 3/4	4 1/2

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk Sentralbyrå. Forøvrig OECD.

TABELL D6: IMPORT AV VARER OG TJENESTER

Prosentvis volumendring fra foregående år

	1983	1984	1985	1986	1987	1988 prognose	1989 prognose
Danmark	0,5	5,1	8,6	5,5	-0,2	3/4	1 3/4
Frankrike	-0,6	3,6	4,7	6,9	6,4	5 1/4	4 1/4
Italia	-0,4	9,2	4,7	4,7	10,0	6 3/4	5
Japan	-5,1	11,1	-0,1	2,8	9,1	14	8 3/4
USA	9,6	23,2	3,9	10,5	7,3	6 3/4	5 1/4
Storbritannia	5,5	9,2	2,7	6,3	7,5	7 3/4	4 1/4
Sverige	0,4	4,5	8,0	5,6	6,9	5 1/4	3 1/2
Forbundsrepublikken Tyskland	0,8	5,5	3,7	3,7	4,8	6	5
Norge	0,0	9,5	5,9	10,4	-6,7	1/2	1 1/2

Kilde: Regnskapstall for Norge: Statistisk Sentralbyrå. Forøvrig OECD.

19*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL E1: S V E R I G E

	1985	1986	1987	1988					
				Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli
Sesongjusterte tall:									
Total industriproduksjon 1980=100	111	112	116	113	115	118	120	121	115
Arbeidsløshetsprosent	2.8	2.7	1.9	1.6	1.8	1.6	1.5	1.3	1.7
Ujusterte tall:									
Ordretilgang 1) 1980=100	175	185	195	213	239	210	215
Konsumpriser 1980=100	153.7	160.3	167.0	172.9	173.7	175.2	175.8	176.3	177.1

1) Verdi av tilgang på nye ordrer til industrien.

TABELL E2: S T O R B R I T A N N I A

	1985	1986	1987	1988					
				Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli
Sesongjusterte tall:									
Industriproduksjon 1980=100	103.8	104.1	109.8	112.5	114.3	115.4	116.9	115.3	..
Ordretilgang 1) 1980=100	113	120
Detaljomsætningsvolum 1980=100	116.4	122.6	129.8	135.3	135.5	136.4	136.8	136.8	139.5
Arbeidsløshetsprosent	11.3	11.5	10.4	9.0	8.9	8.7	8.6	8.4	8.2
Ujusterte tall:									
Konsumpriser 1980=100	141.6	146.3	152.3	154.9	155.5	158.0	158.6	159.3	159.4

1) Volumet av tilgangen på nye ordrer til verkstedindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL E3: F O R B U N D S R E P U B L I K K E N T Y S K L A N D

	1985	1986	1987	1987/1988					
				Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	Aug.
Sesongjusterte tall:									
Total industriproduksjon 1980=100	105.4	107.3	107.5	110	109	110	112
Ordretilgang 1) 1980=100	104	106	..	104	107	108	109
Detaljomsætningsvolum 1980=100	97	100	..	107	103	108	109
Arbeidsløshetsprosent	9.3	9.0	8.9	8.8	8.9	8.9	8.9	8.9	8.8
Konsumpriser 1980=100	121.0	120.7	121.1	121.8	122.0	122.2	122.3	122.5	122.8

1) Volumet av tilgangen på nye ordrer til investeringsvareindustrien fra innenlandske kunder.

TABELL E4: F R A N K R I K E

	1984	1985	1986	1988					
				Feb.	Mars	April	Mai	Juni	Juli
Sesongjusterte tall:									
Total industriproduksjon 1980=100	99	99	100	106	106	105	106	108	..
Arbeidsløshetsprosent	9.9	10.2	10.5	10.5	10.3	10.3	10.4	10.5	10.6
Ujusterte tall:									
Konsumpriser 1980=100	149.3	158.0	162.2	169.4	169.9	170.7	171.1	171.6	172.2

20*
KONJUNKTURINDIKATORER FOR UTLANDET

TABELL E5: U S A

	1985	1986	1987	1988						
				Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	
Sesongjusterte tall:										
Total industriproduksjon 1980=100	113.9	115.2	119.5	123.8	124.0	124.7	125.3	125.8	126.8	
Ordretilgang 1) Mrd. dollar	104.4	105.4	107.8	114.3	115.3	117.3	115.1	125.9	..	
Detaljomsætningsvolum 2)	107.5	113.2	113.7	116.5	117.8	116.7	116.5	116.8	..	
Arbeidsløshetsprosent	7.2	7.0	6.2	5.7	5.6	5.4	5.5	5.2	5.4	
Konsumpriser 1980=100	130.5	133.0	137.9	140.9	141.6	142.2	142.7	143.2	143.8	

1) Verdi av tilgang på nye ordrer på varige varer.

2) Mrd. dollar i 1982-priser

TABELL E6: J A P A N

	1985	1986	1987	1988						
				Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	Juli	
Sesongjusterte tall:										
Industriproduksjon 1) 1980=100	119.2	118.9	123.0	133.3	133.9	132.5	129.5	132.8	..	
Ordretilgang 2) Mrd. yen	881	903	996	938	862	1133	1128	
Arbeidsløshetsprosent	2.6	2.8	2.8	2.7	2.6	2.6	2.5	2.4	2.5	
Konsumpriser 1980=100	114.4	115.0	114.6	114.7	114.9	114.7	114.6	114.9	115.0	

1) Industriproduksjon og gruvedrift.

2) Verdien av tilgangen på nye ordrer til maskinindustrien fra innenlandske kunder.

STATISTISK SENTRALBYRÅS RESSURS- OG MILJØMODELLER

SSB's analyser av ressurs- og miljøforhold tar utgangspunkt i ressursregnskapene. Ressursregnskapene gir oversikt over reserver, uttak, omforming og bruk av viktige naturressurser som petroleum, mineraler, vannkraft, fisk, skog og areal. I tillegg utarbeides oversikter over utslipp av forurensede stoffer til luft, spesialavfall o.l. Ressurs- og miljøregnskapene er i stor grad utarbeidet slik at dataene kan koples til vare- og sektorinndelingene i nasjonalregnskapet og de makroøkonomiske modellene som MSG og MODAG. Framtidig ressursbruk og forurensninger knyttet til økonomisk aktivitet kan dermed anslås ved enkle tilleggsberegninger eller modifikasjoner av de makroøkonomiske modellene.

MSG er ved siden av å være en anvendt likevektsmodell for bruk i langsiktige makroøkonomiske analyser, også en energimodell der varene elektrisitet og olje er forholdsvist detaljert behandlet. Beregninger med modellen danner et vesentlig grunnlag for vurderinger av mulige utviklingsbaner for etterspørselen etter elektrisitet og olje i energiplanleggingen. Spesielt har den vært nyttig for å anslå mulige utviklingsbaner for etterspørselen etter elektrisitet i alminnelig forsyning på 10–20 års sikt.

MODAG har på samme måte som MSG en direkte spesifisering av varene elektrisitet og olje. Modellen nyttes for å vurdere utviklingen i norsk økonomi og dermed også utviklingen i forbruket av elektrisitet og olje på mellomlang sikt.

ANNA er en modell for temperaturkorrigering av elektrisitets- og oljeforbruket. Modellen bygger på månedlige registreringer av salget av elektrisitet og olje, samt temperaturobservasjoner. Ved vurdering av utviklingen i forbruket av elektrisitet og olje, er det av vesentlig betydning å benytte temperaturkorrigerte tall.

SSB har utviklet modeller for det internasjonale oljemarkedet og markedet for naturgass i Vest-Europa. Disse modellene brukes hver for seg eller sammen med de makroøkonomiske modellene (som MODAG og MSG) til å analysere hvordan ulike markedsforhold og utbyggingsalternativer for petroleumsvirksomheten påvirker norsk økonomi.

WOM er en enkel likevektsmodell for verdens råoljemarked. Modellen brukes til å anslå prisutviklingen og etterspørselen etter råolje basert på ulike forutsetninger om økonomisk vekst, prisen på alternativ energi, tilbudsforhold i og utenfor OPEC, valutakurser, skatter o.l.

GASDEMAND er en etterspørselsmodell som brukes til å beregne gassforbruket i de viktigste vesteuropeiske konsumentlandene.

GASTRADE er en handelsmodell for det vesteuropeiske gassmarkedet. Modellen kan brukes for å vurdere mulighetene for norsk salg av gass i konkurranse med andre tilbydere.

SSB har utviklet rutiner for å anslå utslipp av forurensende stoffer til luft som følge av økonomisk utvikling.

UTMOD er en etterberegningsrutine til MSG som ut fra økonomiske beregninger på nasjonalt nivå gir anslag for framtidige nasjonale utslipp til luft. Anslagene er beregnet ut fra framtidig forbruk av energivarer og annen vareinnsats i produksjonssektorene, samt forbruk av bensin og fyringsolje i husholdningene. I beregningene tas det hensyn til planlagte tiltak mot luftforurensninger som forskrifter for maksimalt svovelinnhold i tungolje, katalytisk rensing av avgasser fra biler o.l.

RUM er en regnerutine for å bryte ned nasjonale utslipp til luft til kommunenivå.

EMMA er en rutine for korttidsanalyser av utslipp til luft, basert på månedlige salgstall for petroleumsprodukter og utvalgte produksjonsindekser.



Økonomiske analyser

Utkommer med omlag 10 nummer pr. år.
Prisen for et årsabonnement er kr. 120,-,
løssalgpris kr. 15,-. Forespørsler om
abonnement kan rettes til opplysnings-
kontoret i Statistisk Sentralbyrå.

Publikasjonen utgis i kommisjon hos
H. Aschehoug & Co. og Universitets-
forlaget, Oslo og er til salgs
hos alle bokhandlere.

Statistisk Sentralbyrå

Postboks 8131 Dep. N-0033 Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20